

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

Арышт Сяргея Скрабца

Яшчэ адзін лідэр апазыцыі
за кратамі.

сторонка 6

Стагодзьдзе «Мужыка»

Як нараджайся Купала —
падарожжа ў часе
з Анатолем Сідарэвічам.

сторонка 9

Пі, Маруся, гэта кава

Усё пра шляхетны напой
у артыкуле Алена Дзярновіча
у «Нашай страве».

сторонка 16

ПАЛІТЫКА

Статкевіч, Севярынец: Што б ні здарылася, ня бойцеся

23 траўня ў судзе Цэнтральнага раёну Менску пачненца працэс над лідэрамі антырэфэрэндумных пратэсту. Старонка 2.

ГАСПАДАРКА

Аранжавыя чуткі

Ці будзе прыпыненая ліцензія «БелСелу»? Старонка 5.

МАСТАЦТВА

Прадаецца Шагал

Карціна Шагала на аўкцыёне ў Менску. Стартавая цана — \$250 тыс. Старонка 24.

З УСІХ СТАРОН

Чаркесы зноў бароняцца ад Масквы

Далучэньне Эўэнкі да Краснайскага краю падаҳоціла Москву на ліквідацыю іншых аўтаномій. Але дружны пратэст адыйгай прымусіў Москву адступіць. Пішуць Сяргук Богдан і Мансур Худадуко з Майкопу. Старонка 10.

СПОРТ

Так пераяжджае БелАЗам

Жодзінская «Тарпэда» захавала за сабой першае месца, адкінуўшы «Дарыду» на шостае. Старонка 21.

ЛІТАРАТУРА

«Знакі прыпынку» Ўладзімера Някляева

З гэтага нумару «НН» пачынае друкаваць запісы Ўладзімера Някляева. «Лухта», — сказаў Машэраў... Старонка 20.

Дык падпісвайся!

Падпісны індэкс «Нашай Нівы» 63125. Падпіску на «НН» прымаюць на любой пошце, а ў Менску — і на шапкі «Белсаюздруку». Падпісаша можна адразу на паўгодзізе. «Наша Ніва» — гэта 24 старонкі без чужога слова штотыдзень.

Вайна з палякамі

Улады атакуюць Саюз палякаў у Беларусі. СПБ абуранае «паклённіцкім» фільмам БТ: «гэта распальваныне варожасці». Дыпляматычны мардабой між Менскам і Варшавай набірае абараты. Старшыня СПБ **Анжаліка Борыс**(на фота): «Іншага зъезду ня будзе. Будзем зъвяртатца да Эўразыю». Камэнтар **Пётры Рудкоўскага**: «Падзеі ў Горадні даказваюць, што «аранжавая рэвалюцыя» ў Беларусі ня толькі магчымая, але ў нейкім сэнсе ўжо адбываецца». Старонка 13.

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Конкурс гістарычнага раману

РГА «Беларускі ПЭН-цэнтар» супольна з маскоўскім Таварыствам беларускай культуры імя Францішка Скарыны абвяшчае конкурс гістарычнага раману.

Да разгляду журы прымаюца навыдадзеныя і не апублікованыя ў першадыцы творы памерам да 15 ум. друк. аркушай (350 старонак, або 600 000 знакаў) на беларускай мове (пажадана ў электроннай вэрсіі).
Узрост удзельніка — да 45 гадоў.
Творы прымаюцца да 1 чэрвеня 2006 году.
Падвядзенне вынікаў — да 1 ліпеня 2006 году.
Ганароўшчына пераможцы плянуецца правесцы ў дзень Грунvalда.

дэйкі перамогі 15 ліпеня 2006 году.
Ляўрэт конкурсу атрымае прэмію, а ягоны раман будзе выдадзены асобнай кнігай.
Дасылаць творы з пазнакай «На конкурс гістарычнага раману» можна на адрес:
а/с 218, 220050 Менск, Рэспубліка Беларусь
e-mail:ren@ren.unibel.by
Даведкі праз тэлефон (017) 288-14-61.

Беларусь стварае сакрэтную звышбрю

Недарагую. Рэпартаж
Алесі Кудрыцкага з
выставы зброі «MILEX-
2005».

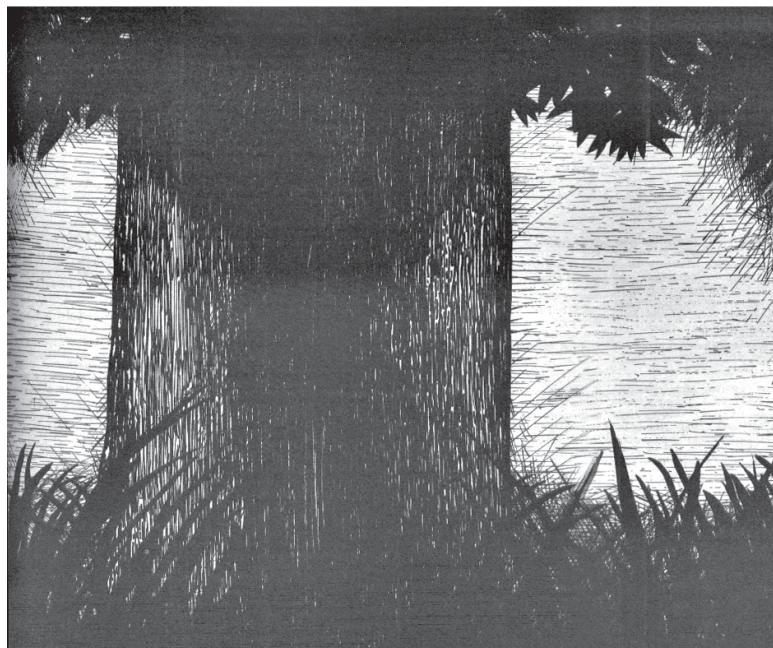
Непадалёк ад праспекту Машэрава сэздзяць робаты. Яны вышукваюць сабе дарогу з дапамогай мініятурных відэакамэраў, абмацаюць клюшнямі перашкоды ды скубуць съvezжую траву гусеніцамі. Не, гэта ня здымкі блікбастэру пра прыгоды касымічных рэйнджараў. Гэта — вучбны дэмантараж выбуховага прыстасавання. Натоўп гледачу складаецца з моцнай паловы чалавецтва — мужчынаў сярэдняга веку ў чорных акулярах, вайскоўцаў, якія здымайць маизуры робатаў на відэа, адсунуўшы на патыліцу высокія фуражкі, ды хлопчыкаў, што глядзяць з разяўленымі ратамі на гульні металевых цягліцаў.

Кожны, хто заходзіць на выставу, адразу натрапляе на стэнд «БелОМА». Пад шклом раскладзеныя аптычныя прыцэлы ды лязэрныя ўказальнікі цэлі. Выбар уражвае. Скамечыўшы рукавы пінжака, мужчына, падобны да турка, прафесійным рухам ускідае новенькі «Калашнікаў» угару ды прыцэльваеца, прыціснуўшы вока да нашпігаванай оптыкай трубачкі відашкуальніка. Адмысловец «БелОМА» апавядае пра асаблівасці прыцэлу, перакладчык тлумачыць іх пангельсава.

За стэндам «Белспэцзынештэхніка» сядзяць дзяўчыны-мэтыскі, якія шчодра прэзэнтуюць гледачам сваю па-лятынаамэрыканскую смуглую скуру. Здаецца, яны прыехалі сюды з партызанскага лягеру, схаванага недзе на схілах Андаў, асабліва, калі ўлічваць іх камуфляж ды вайсковыя кепкі. Асьцярожна пазіраючы на «партызанак», гартаем каталёт. «Супрацьтанкавы комплекс «Фагот-М». Бронепрабівальнасць — 550 мм». Ахвотна верыща.

Працяг на старонцы 3.

Ня зломіш!

50 РАДКОЙ РЭДАКТАРА

ПЭРЫЯД НЕСТАБІЛЬНАСЦІ.

«У Беларусі яўным чынам наступае пэрыяд нестабільнасці, прычым зусім ня толькі праз «захоўні спэцслужбы», — пішуць упływowыя маскоўскія «Ізвестія» ў сваім рэдакцыйным камэнтары. — А Расея працягвае неадкватным чынам праціўца гэтаму аб'ектуўнаму працэсу, — канстатуе штодзённік.

Сапраўды, нешта ў нас апошнім часам што ні тыдзень, то гучны арышт палітыка, штраф газэце (**старонка 6**). Мала: забараняюць кантрэкт за кантрэктам (**старонка 3**). У наступным месяцы зь бібліятэк выдаляць усе творы Салтыкова-Шчадрына.

Грамадзства здолнае вытрымліваць такі прэс да пэўнага моманту. Гайкі могуць зильцець у самы нечаканы момант. Вось толькі калі? Напэўна, ня заўтра, мяркуючы па нязменнасці мэтадаў апазыцыйнай дзейнасці (**старонка 12**). Сывет гэта бачыць (прэзыдэнт Квасынскі: «няма шанцаў на тое, каб Беларусь у найбліжэйшыя гады далучылася да Рады Эўропы»). Але верыць, што ўрэшце будзе выяўленая «воля беларускага народу» (прэзыдэнт Адамкус).

ДЫКТАТАР ЯК САПЁР. У апошнім нумары «ARCHE» Віталь Сіліцкі пароўноўвае дыктатараў з сапёрамі. Такі лідар можа перамагаць раз за разам, але ўсё адно кожны раз пагражаету крахам систэмы. Выснова аўтара: дыктатура нявыгадная самім дыктатарам, а пераход да дэмакраты неўнікнёны.

СЕНЬНЯ МЫ ЎСЕ ПАЛЯКІ. Для грамадзства дыктатура — гэта штодзённа праверка на салідарнасць. Безадказны палітэхнолагі зрабілі стаўку на распальванье антыпольскіх настроў. Гэтак камуністычныя рэжымы 60-х і 70-х спрабавалі адтэрмінаваць свой канец, правакуючы антысемітизму. Незалежнае грамадзства адзначана выказвае салідарнасць з беларускімі палікамі. Камэнтар Пётры Рудкоўскага — **старонка 13**. НЯ ЗЛОМІШ. Пад такім загалоўкам выйшаў трапеніскі нумар «Нашай Нівы» 10 гадоў таму (**гл. наверх**). Прагноз аказаўся ў цэлым правільны.

Разгадана тайна Піяніста

Польскі актор Дарыуш Сыцвярджае, што загадкавы піяніст, знойдзены на паўднёвым усходзе Англіі, — француз Стافан Віля-Масон. Паводле арт.342 КК, ім пагражает штраф, або арышт да шасці месяцаў, або амежаванье волі да трох гадоў, або пазбаўленье волі на той самы тэрмін. Гэта ня першая для гэтых палітыкаў крымінальная справа. Севярынец у 1997 годзе адседзеў месяц на Валадарцы, а Статкевіча цяглі паслья Маршу Свабоды 1999 году. Напярэдадні новага суду з палітыкамі пагутарыў карэспандэнт «НН».

«НН»: Суд над Вамі ўспрымаеца як выразна палітычная справа. Як вы зібираецеся дзеяніцаць на судзе?

Павал Севярынец: Раскажу, чаму паслья 17 каstryчніка тысячы беларусаў выйшлі на Каstryчніцкую плошчу. Гэта былі людзі, абураныя тым «рэфэрэндумам». І тое, што з гэтай палітычнай справы робяць крымінальную, ярка харектарызуе сэнсіяшні рэжым.

Мікола Статкевіч: Я не лічу гэта судовым працэсам — гэта палітычная расправа. Па палітычнай матываваных справах у нас незалежнага суду быць ня

можа. Таму я адмовіўся ўдзельнічаць у гэтай камэдый. Я адмовіўся ад адваката, ад даванья паказанняў, ад азнямлення з справай. У суд я приду, бо іншай будуць назаліць сям'і, але ўдзельнічаць у камэдый ня буду.

«НН»: Што можна парадыць, хто захоча падтрымаш вяс?

ПС: У судзе, што на вуліцы Багдановіча, 10, ёсьць заля месцаў на 50 — спадзяюся, яна будзе запоўненая.

МС: Прэзыдэнт нашай партыі рыхтуе зворт да грамадзтва, каб людзі прыйшлі ў суд — гэта галоўнае. Але для мяне

вельмі важна, каб падтрымалі партыю, якая апынулася пад ударом з двух бакоў. Ня толькі з боку ўлады, што было прадказальна, але і з боку недзяржаўных СМИ.

«НН»: Калі прысуд будзе дэмантратаўна-жорсткім?..

ПС: Маральна я да гэтага готовы. Мяне больш хвалюе Суд Божы, а не чалавечы. Тым больш — гэты ўлады.

МС: Калі распачалі крымінальную справу, я адразу скажу Паўлу, што скончыцца пазбаўленнем ці амежаваннем волі. Прыйдзі, для мяне. Думаю, Паўлу як чалавеку маладому прысуд будзе мякчэйшы... Ня думаю, што для мяне скончыцца хапяя б адтэрміноўкай прысуду, — ня дзеля таго ўся справа рабілася. Выбары ўжо ператварыліся ў фарс, і ўлада баіцца толькі вулічнай дэмакратыі. Таму мяне пабаяцца нават пакінучы у Менску. Але Беларусі я не пакіну!

Хачу праз вашу газету перадаць людзям: ня трэба баіцца! Мы бачым панічныя настроі ўлады. І нават самыя страшныя прысуды, якія могуць вынесці нам, не павінны палахаць грамадзтва.

Саміт Рады Эўропы: чакаем на Беларусь

У Варшаве прайшоў саміт Рады Эўропы, якая яднае ўсе 46 краін кантынэнту. Адзінай краінай, якая не ўваходзіць у Раду, застаецца Беларусь.

Няма «шанцаў на тое, каб Беларусь у найбліжэйшыя гады далучылася да Тарашкевіцы», — пэсымістична заяўлюе падчас саміту прэзыдэнт Польшчы Аляксандар Квасынскі. З яго словаў, то, што адбываецца цяпер у Беларусі супярэчыць правілам дэмакратыі і прававой дзяржавы.

Пра Беларусь ў прамовах згадвалі прэзыдэнты Літвы, Латвії, Эстоніі, кіраўнік МЗС Францыі.

Грузінскі лідэр Міхail Саакашвілі заявіў, што трэба «дапамагчы краіне, дзе лідэр баіцца свайго ўласнага народу».

Пры канцы саміту, 17 траўня, была прынята Варшавская дэкларацыя, у якой адзначаецца: «Дальнейшая будова Эўропы без падзелаў мусіць абавязацца на каштоўнасцях... дэмакратыі, правах чалавека, законнасці». І пра Беларусь: «Рада Эўропы чакае на той дзень, у які Беларусь будзе гатова стаць ўсім чальцом».

Мікола Бугай

Музэй вядзе рэй

Ці спрабавалі вы калі-небудзь спытаць у менчuka «Як праісьці ў Нацыянальны мастацкі музэй?» а першай ночы? У мінулую суботу такая фраза гучала цалкам натуральна. Міжнародная акцыя «Ноч музэяў» дабралася да сталіцы. За ёй сачылі Арцём Лява і Сяргей Харэўскі.

Дзякуючы рэкламе ахвотных трапіць у памяшканьне аказалася значна больш за магчымасць будынку, таму дзверы галоўнага ўваходу прадбачліва зачынілі задоўга да 11-й. Найбольш прагненных да бясплатнага мастацтва людзей невялічкімі порціямі запускалі праз бакавы ўваход. На вуліцы пад съяцлом паходні, што трymала ў руках жанчына, зробленай у выглядзе металічнай скульптурнай кампазыцыі, мас-такі малявалі партрэты, паэты дэкламавалі вершы, раздаваліся надзымутыя геліем гумавыя шарыкі. У экспазыцыйнай залі, акрамя разагрэўнага боды-арту з дэмонстрацыйнай слайдай з карці-

намі Далі, Мандрыяна, Шагала, Клімта, галоўнай інтрыгай было адкрыццё таямнічай карціны і ажыўленне намалюваных на ёй персанажаў — дужа падобнымі на выявы карціны выглядалі дырэктар музэю і загадкавая прыгажуна ў белым.

Шчасліўцы, якія патрапілі ў музэй, атрымалі магчымасць сфатаграфавацца на фоне палатна пад мэлёды скрыпачнага сэктэту.

Музэй вось ужо чвэрць стагодзьдзя (!) ня можа дачакацца канца даўгабуду, у што ператварылася элемэнтарная праца па пашырэнні плошчы. Задумалі з Брэжнэвым, але й за Лукашэн-

кам ніяк ня скончыцца. У запасыніках музэю пераходзяць больш за трох чвэрці экспанатаў, што ня бачылі съвету, як і съвет іх, ужо дзясяткі гадоў. Тамака, у цэнтры сховаў, зберагаючы велізарныя зборы. Філіі ж музэю, кшталт менскага сядзібнага Ваньковіча альбо кляштару ў Гальшанах, маюць лядашчы выгляд. Гадуючы новая генерацыя беларусаў, што гэтак і ня ўбачаць музэйных скарбай. Але ж нешта рабіць трэба.

Таму для Нацыянальнага мастацкага музэю гэта ўдалая PR-акцыя, што мае на мэце прыцягнучыя ў музэй як мага больш наўднікаў з моладзі. Па завядзёнцы, бальшыня маладых людзей уяўляе сабе музэй як нешта анахранічнае, зашклёнае й запыленое. Аднак толькі выхадзячы сабе новую генерацыю гледачоў, музэі маюць перспектыву на будучынню. І гэтая цікавая нача можа стацца першым акордам далейшага колавароту імпрэзаў і выставаў. Справа, вядома, ня ў часе сутак. Съяцло мастацтва звязе залы.

Беларусь стварае сакрэтную звышбрю

Працяг са старонкі 1.

Побач на стэндзе — мінамёт. Хлопчык цэліца ў тату. Абодва ўсьміхаючы. Бацька акуратна адводзіць руль ад свайго страйніка ды пышчотна трэпле сына па галоўцы.

Крэсла з прапэлерам

Зь іншага боку «Белспецънештэхніка» прэзэнтуе цалкам унікальны экспанат — крэсла з прапэлерамі ззаду. Вось яна, няздысейсненая мара пра Карлсан! Праўда, калі ва ўжоўленыні паўстасе карпіна тэрарыста-смертніка, які ляціць на такім зедліку да сваёй злачынай мэты, на крэсла пачынаеш паглядаць падазронна. Зрешты, з такога крэсла (для парапляні?) можна таксама аналізаваць ход пасяйной кампаніі.

Чатыры афіцэры-арбы ў блакітных мундзірах ды фуражках, шчодра віштыты золатам, уважліва прыгляджаючы да партатыйнага лятальнага апарату ды ловяць кожнае слова прадстаўніка фірмы, які тлумачыць прынцып ягонаса дзесяніня. «І выстава, і беларуская зброя ўвогуле робяць на мяне вельмі добрае ўражанне», — на цудоўнай ангельскай кажа палкоўнік Ганім з Вайскова-паветраных сілаў Катару, які прыехаў на выставу па запрашэні беларускага ўраду. «Я бачу шмат новых распрацовак. Мы вельмі зацікаўлены ў тым, каб пазнаёміцца з імі, сустрэцца з людзьмі, якія імі займаюцца». Але казаць пра канкрэтныя мэты візыту ахвочых няма. Увагу прыцягвае тузін цемнаскурых мужчынаў у цывільнім. Як выяўляецца, гэта прадстаўнікі ВПС афрыканскай краіны Эрытрея (населеніцтва 4 млн чалавек). «Нам усё тут вельмі падабаецца». — «Ці плянуеце заключаць якія-небудзь контракты?» — «Не. Мы тут, каб паглядзець на тэхніку і падумаць пра будучас супрацоўніцтва».

На стэндзе «Мінатор-Сэрвіс»

Віртуальная вайна

Паглядзеці сапраўды ёсьць на што. НДІ ЭВМ прэзэнтуе систэму падтрымкі стэрэасакапічнага дэшыфраванья. Тэлэ экран, на ім — расплющатае выяву мясцоўасці, зънятай, відаць, з самалёта ці мо са спадарожніка. Але варта начапіць акуляры (адно шкельца аранжавае, іншае — блакітнае), і перад табой паўстасе трохмерная аб'ёмная выявы.

А ў гэты час на стэндзе «Белтэхэкспарт» ідзе віртуальная вайна. Апранаце адмысловы шлем-акуляры, бераце ў руکі муляж «стынгера» ды збіваеце сабе самалёты. Тыя, хто наважваецца пагуляцца ў Рэмба, крыху расчараўваныя — яны чакалі поўнага пагружэння ў вайсковыя дзесяніны, а трапілі ў просьценкую мультишку, хіба што зь неблагімі гукавымі эфектамі. «Што ж вы хацелі, — абручаецца чалавек ля стэнду. — Гэта — сымулятар бою, створаны для трэніроўкі».

На стэндзе «Мінатор-Сэрвіс»

— тоес, што магло б зрабіцца гэздом выставы, каб не было ўжо паказанае два гады таму на «MILEX-2003». «Сталкер», нябачная для радараў баявая разведвальна-дывэрсійная машина, драпежна нахіліла сваю пляскатую башню. Яна пакрытая шурпатай, падобнай да асфальту маскіроўкай ды жоўтай засохлай глінай. Па тэлевізоры побач паказваюць «Сталкер» у дзесяніні. Ён імчаць па вуліцы тыповага блізкаўходняга мястэчка, падскокаючы на ўзгорках. Вакол — арабскія надпісы. Здаецца, што глядзіш жывы рэпартаж з чарговай гарачай кропкі, і ад гэтага робіцца ніякавата. Але нарэшце ў экран трапляе шыльда па-ангельску, і ты ўздыхаеш з палёгкай: танк выпрабоўвалі не ў вулічных баях, а на адной з выставаў у Аб'яднаных Арабскіх Эміратах.

Беларускі «Хамэр»

Сусед «Сталкера» па стэндзе

— хуткасная машина ЗТ. Дык вось які ты, беларускі «Хамэр» — браніраваны кабрыялет на гусеніцах!

Уздельнікі выставы не абмінулі ўвагай і аматараў моды. Тут можна наважыцца блакітнью міліцыйскую кашулю з картоткім рукавом за 17 420 рублёў.

Для аматараў больш трывалай віртуальнае — бронекамізэлькі. Нацыянальная акадэмія навук прыцягвае наведнікаў экэмплярамі ахоўных камізэлек, у якіх заселі кулі, а расейская фірма «Армакам» завабілае элегантнымі белымі дамскімі мадэлямі, падобнымі да топікаў. Цана — 250—300 даляраў. Ня так і дорага, калі размова вядзеца пра жыцьцё і смерць.

Тутака і каскі. Асабліва прыгожа глядзіцца чорны шлем «Скат», дужа падобны да натаўскага. На ілбе — вышчарбінка. Куля не прашла.

Свой стэнд мае і Выбухатэхнічны ды кіналягічны цэнтар унутр

СЪССЛА

Дыпламатычны мардабой

«Гэта параза», — так у сярэdu пракамінтаваў кіраўнік МЗС Польшчы Адам Ротфэльд высылку дарадцаў польскага пасольства ў Менску Марка Буцкі. Беларускае МЗС выступіла з афіцыйнай заяўлівай толькі ўвечары ў сераду, прызначаючы польскую дыпламату пакінуць Беларусь цігам месяца. Высылка тлумачыцца «кро-камі па дэстабілізацыі беларускага грамадзтва»: у абавязкі сп.Буцкі ўваходзілі контакты з палітычнымі партыямі, грамадзкімі ар-

ганізацыямі і Саюзам палі-каў Беларусі. Польскае замежнапалітычнае ведамства рыхтуе крок у адказ, аднак заходы будуть скіраваныя, паводле Ротфэльда, на супраць беларускага грамадзтва, а супраць беларускага рэжыму. Варшава забароніць уезд усім беларускім чыноўнікам, якія будуть мець дачыненіне да рэпрэсій супраць СПБ.

Алісалі маёмасьць Скрабца

У экс-дэпутата парламэнту Сяргея Скрабца, што знаходзіцца ў съледчым ізаля-

тары ў Берасці і каторы дзень тримае галадоўку, апісаны маёмасьць. Мэблі ды іншыя прадметы хатніга ўжытку апісаны ў кошт пагашэння яго судовай запазычанасці: у сакавіку гарадзенскі суд аштрафаў палітыка на 4,8 млн руб. за арганізацію несанкцыянаванага мітынгу падпрымальнікаў.

Забароненая «Саша і Сірока»

Заплянаванай на 19 траўня ў клубе «Рэактар» прэзэнтацыі музычнага альбому ві-джэй Сашы і Сірожы «Ска-Ты!» на будзе. Павод-

ле іх слоў, кіраўніцтва клобука «Рэактар» па тэлефоне нечым напалахалі і тыя адмовіліся праводзіць канцэрт. «Мы лічам, што ва ўсім вінаваты калдыры, хоць і кажуць, што званок быў з Адміністрацыі прэзыдэнта — установы прыстойней», — зазначаюць Саша і Сірока. Адначасова стала вядома пра забарону на наступнія канцэрты «Крамбамбулі». У красавіку ў «Рэактары» ўжо адмянілі канцэрты «Нэйра Дзюбэлю» і «Крамы».

Лукашэнка Фядуты

У Москве накладам 10 ты-

сяч асобнікаў пабачыла сьвет кніга «Лукашэнка: палітычная біяграфія». Паводле словаў аўтара Аляксандра Фядуты, у кнізе ён спрабаваў «асэнсаваць, чым ёсьць Аляксандар Лукашэнка ў нашым жыцці, у жыцці краіны. Зразумець, чаму ён прыйшоў да ўлады, чаму ён аказаўся здольным утрымаць уладу да гэтай пары, больш за дзесяць гадоў». Выданье адразу азначылася скандалам. А.Фядута звязанае з аўтографамі, што той зъміясціў у кнізе інфармацію пра рух «Воля Народу».

Каталікі моляцца аб вяртаньні съвятыні

Ужо месяц пасля імшы ў Менскай катэдры на ганку касыцёлу Св.Язэпа (вул.Кірылы і Мятода), у якім цяпер знаходзіцца архіў, а 19.15 збораўца архіўа, каб маліцца аб вяртаньні съвятыні. У звязку з рэканструкцыяй гістарычнага цэнтра Менску лёс съвятыні выклікае непакой. Паводле адных звестак у разьмешчаным побач быльшым кляштары бэрнардынаў будзе створаны бизнэс-цэнтар.

АГ, radiozet.pl,
charter97.org

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

раных войскаў МУС. Праўда, найбольш цікавыя экспанаты прэзэнтаваныя на сవежым паветры. Гэта іх робаты абяшчоджаючы міны, гэта іх сабакі ладзяць паказальныя выступы. Аўчары хапаюць «злачынцаў» за рукавы, не ляжаочыся аўтаматных стрэлаў, спаніэлі вынюхаваюць выбухоўку. І ўсё гэта пад фон песні Сокалава-Воюша «Мне краёў чужых ня треба...», які ліецца з дынамікай на плошчу... Данчык! Барткевіч?

Амэрыканскія бомбы стануць бессэнсоўнымі

На вуліцы знаходзіцца тыя экспанаты, якія па вызначэнні нельга зъміясціць пад дахам. Вось, напрыклад, каманднштабная машына зэнітна-ракетнага дывізіёну «Бук-МБ». Уваход ахоўваюць дзяўчата з бэджыкамі «Агат». Зазіраем усярэдзіну. У паўзмроку таямніча съвецца маніторы кампютараў, на іх — мапа мясцоўасці.

Перад галоўным уваходам разгорнуты комплекс «Пячора». Шэрыя ракеты нацэльваюцца ў бок шматпавярховак Вісьнянкі, на хвіліну спыняюцца, потым пераводзяць свой суворы позірк на футбольны манеж. Побач шалёна круціца радар. Але комплекс не паражае наземных цэляў: ён страліе па мішэнях, што лятуць з хуткасцю 900 км/г у радыосенекалькіх дзясяткаў кіляметраў.

Гэты комплекс быў народжаны яшчэ за саветамі, таму яму пэрманэнтна даводзіцца змагацца са старасцю. Дактарамі выступаюць адмысловыя прыватнага ўнітарнага прадпрыемства «Тэтраэдр», якое аб'яднала каля 100 быльшых вайсковых інжынэрнай ды канструктараў.

Андрэй Вахоўскі, генэральны дырэктар ды галоўны канструктар «Тэтраэдра», распавёў журналістам у дзені адкрыцця выставы. Ён называў Расею «галоўным нашым стратэгічным саюзінкам», а вось тыя краіны, у якія «Тэтраэдр» прадае мадэрнізаване ўзбраеніне, пералічвае пазыбягаў. Таму, распавядаючы пра месца правядзення найбліжэйшых выпрабавальных стрэльбаў «Пячоры» ў траўні, ён абмежаваўся фразай «у адной афрыканскай краіне».

Працяг на старонцы 14.

Дні самоты

Масква ўсё далейшая, а непакой нарастаете. Можа, недарэмана ў апошні час і папаўзлы чуткі пра хуткую адстаўку Мальцева?

Піша Раман Якаўлеўскі.

Сустрэчы Лукашэнкі з Пуціным у Сочы і ў часе маскоўскага паседжання Вышэйшай дзяржрады афіцыйная пропаганда назвала «новым імпульсам будаўніцтва дагэтуль невядомай сывету саюзной дзяржавы». Аднак мала хто звярнуў тады ўвагу на слова Лукашэнкі аб tym, што, размаўляючы з расейскім калегам пад чарнаморскім пальмамі, ён пераканаў расейскага прэзыдэнта ў неабходнасці самому прысутнічаць 9 траўня на менскім парадзе Перамогі. Зрэшты, і бяз гэтага было ясна, што бяз нашага галоўнакамандуючага беларускія Ўзброенныя сілы маршыраваць на парадзе ня будуць. Падрыхтоўка да маштабнай дэманстрацыі вайсковай магутнасці Беларусі ішла ўздені і учначы.

Куды менш відавочнымі падаліся выслікі, звязаныя з самітам краін СНД 8 траўня. У адным з сваіх выступаў Лукашэнка выказаў здагадку, што саміт стане проста абменам съяточнымі «любезнасцямі» ды знаёмствам з новымі чальцамі

«клубу кіраўнікоў краін Садружнасці». Але паводле съведчанняў беларусаў Масквы, атмасфера на саміце была далёка не перадсъяточнай.

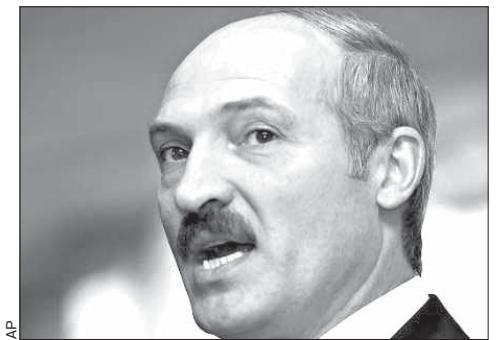
Кіраўнікі СНД там амаль што лаяліся: прэзыдэнты Ўзбекістана і Беларусі «наяджалі» на Пуціна, патрабуючы ад яго больш ращучага стаўлення да рознага кшталту «каляровых рэвалюцыяў». Уладзімер Варонін вінаваці ў недэмакратычнасці беларускі рэжым. Кажуць, што сустрэча кіраўнікоў СНД скончылася поўным раздробем, хоць удзельнікі мерапрыемства пастанавілі наступным разам сабрацца 22—23 чэрвеня, у 64-і ўгідкі пачатку Вялікай вайны. Але ня выключана, што гэты саміт будзе апошнім у такім складзе.

Лукашэнка зъехаў у Менск 8 траўня, пачуваючыся самотным. Але па ад'ездзе зноў пачала цыркуляваць інфармацыя, што прэзыдэнт Беларусі мусіць ўсё ж 9 траўня звярвіца ў Москву. Але ня парадзе на Краснай плошчы, а на крамлёўскім съяточным прыёме. Так, 22 красавіка

старшыня пастаяннай камісіі Савету Рэспублікі па міжнародных спраўах і нацыянальнай бяспечнасці Мікалай Чаргінец паведаміў пра магчымасць сустрэчы прэзыдэнта Беларусі і ЗША 9 траўня ў Москве, а 29 красавіка ўжо пасол Беларусі ў Расеі Уладзімер Грыгор'еў заявіў на прэс-канферэнцыі, што Лукашэнка «абавязкова вернеца ў Москву пасля таго, як прыме парад Перамогі ў Менску». Не прыехаў. Хоць сей-той чакаў да самага пачатку параду на ўжо новым прастэцце Пераможца. Тады многія назіральнікі зъяўрнулі ўвагу на тое, што галоўнакамандуючы зъяўвіўся на вайсковым парадзе ў цывільнай вопратцы. І ў прыкметна «ўзъведзеным» настроі. Міністра абароны, які спрабаваў даваць наўежкі звычайнія тлумачэнні, галоўнакамандуючыя ва ўпор на бачны. Можа, недарэмана ў апошні час і папаўзлы чуткі пра хуткую адстаўку Мальцева? Па прыкладзе самотнага свайго кіраўніка, кіраўніцтва краіны таксама выглядала на tryбунале далёка не съяточна.

Маскоўская беларусы цвердзяць: чуткі пра тое, што беларускі прэзыдэнт вернецца ў Москву, распаўсюджваліся Адміністрацыяй прэзыдэнта Беларусі, да апошняга моманту перакананай, што ўзаемапаразуменні з крамлёўскім пратаколам у гэтым пытанні будзе знайдзену. Але арганізатары маскоўскіх урачыстасцяў не пажадалі пайсці на насустроч пажаданням беларускага прэзыдэнта.

Аўтарытэтныя эксперты, якіх Кремль пасля 9 траўня стаў ізвестны выпускантам на

широкую аўдыторию для дыскусіі на «беларускую тэму», адзначаючы наступнае. Паводле аднаго з іх, Аляксей Арбатава, «важны сам факт таго, што Лукашэнка — адзіны з кіраўнікоў краін, якія ўнеслі значны ўклад у перамогу над фашызмам, і кіраўнік адной з краін, якая стаціла найбольшую колькасць грамадзян у гэтай жахлівой краіне — не прысутнічай на парадзе Перамогі і не прысутнічай на ўрачыстым прыёме з нагоды Вялікай Перамогі. Ёсьць вялікая розніца паміж узаемаадносінамі народаў — расейскага і беларускага — і ўзаемаадносінамі дыктатара Лукашэнкі з расейскім народам». Трэба меркаваць, дадало клопату і вясімнаццатае імгненіне вясны кіраўніка ФСБ Мікалая Патрушава пра распрацоўку міжнароднага пляну зъяўрэжэння ўлады ў Беларусі і выдзялены 5 млн даляраў. Шэф расейскай спісслужбы, які атрымаў чэкісцкую адукцыю ў Менску, чамусыці змаўчай пра тое, што гэту інфармацыю можна было знайсці ў афіцыйных амэрыканскіх крыніцах.

Паміж Кіевам і Андыжанам

Паверыць у тое, што шэфы расейскай ФСБ і беларускага КДБ самі вераць у тое, што гавораць, немагчыма. Але ж дзеля чагосці падобныя рэчы прамаўляюцца. Ці дзеля кагосці. Піша Віталь Тарас.

У выніку мінулагодняга цунамі ў Азіі загінула больш за 300 тыс. чалавек. Пры Пол Поеце ў Кампушы чырвоныя кхмэры выразалі ў працэсе «перавыхавання» прыблізна мільён чалавек. У СССР падчас Другой сусветнай вайны загінула звыш 20 мільёнаў грамадзян. А ў Беларусі — кожны чацьверты. Колькі людзей загінула ў выніку сталінскіх рэпрэсій, пачынаючы ад калектывізацыі, — увогуле дагэтуль няма пэўнай лічбы. Мільёны?..

Калі лік ідзе нават не на мільёны — на тысячы, а то і меней, — ніхто не патрабуе дакладных лічбаў: хіба ўсіх назавеш пайменна? Мабыць, толькі стваральнікі музею Галакосту ўпершыню паспрабавалі зрабіць гэта... Але ж тое выключэнне. Як правіла, да ахвяр генацыду ѹзачынстваў супраць чалавечнасці ставяцца як да ахвяр стыхійнага бедзтва. Ну, вось нейкай марской хвали сыцерла зь зямлі паселішчы зь людзьмі. Ну, нейкі тыран загадаў зынішчыць газам некалькі паселішчаў курдаў. У Андыжане трупы забітых, паводле слоў відавочца, вывозілі грузавікамі. Па звестках афіцыялага Ташкенту, падчас апошніх падзей у Андыжане загінулі дзесяць ці адзінаццаць чалавек. Магчыма, пазней назавуць іншую лічбу. Як у Москве пасля герайчнага штурму спэцназам тэатру на Дуброўцы. Лічылі-лічылі

— потым спыніліся. Улады пастанавілі: лічба 129 канчатковая — і ня съмесьці сумнівацца!

Колькі ахвяр пахавана ў Курапатах і ці дакладныя лічбы называюцца Пазняк, нават і не правяралі ўсур'ёз. Але ж адразу «ўсумніліся» — у дзяржаўных газетах. Маўляў, не НКВД страліла ў бязвінных людзей, а — немцы ў «гамбурскіх габрэй» (з падтэкстам: гэта ж, лічы, і ня людзі, дзеля чаго асабліва перажываць?).

Расстрэл людзей ва Ўзбекістане ў СМИ быў успрынты з халодным спакоем. На афіцыйным

узроўні ў Москве прагучалі толькі словаў «ўнутраная справа Ўзбекістану» і «мы ўважліва сочым». Рабаваныне ўніверсамаў у кіргіскай сталіцы ў расейскіх мас-мэдія выклікала куды больш увагі. Ды што там хваляваныні ў Бішкеку! Мітынг на Майдане Незалежнасці ў Кіеве выклікаў у Москвы шок, амаль гістэрыку. Страшна ўладам ня тое ў тады, калі гінучь людзі, а калі яны заваёўваюць свабоду.

Ды яшчэ, крый божа, калі гэта адбываецца мірнымі шляхам... Ніхто з дакладнасцю ня скажа цяпер, што адбывалася ў Андыжане — пратэст дробных прадпрымальнікаў, мітынг апазыцыі, бунт тамтэйшых арыштантаў, проста галодны бунт? А мо ўсё гэта супала разам?

Ніхто й ня будзе шукаць, на-

самрэч, адказу на гэтае пытаньне — прынамсі, не ў Москве і Менску. Для іх важнейшы вынік. Зверская расправа — вось і ўесь адказ «апазыцыі». Вось і яны, лекі супраць «каляровых рэвалюцый», нарэшце! Патэнтаваны сродак! Знайдзены ён быў, праўда, яшчэ ў Расейскай імперыі за часамі Мураўёва-вешальніка.

Некалькі месяцаў таму нехта з дэпутатаў Дзярждумы прапанаваў называць адну з плошчай Москвы імем Мураўёва — у адказ на наданыне вуліцы ў Варшаве імя Джакара Дудаева. Вар'яцтва? Чарговы прыступ імперскай гістэры? А хіба выступ старшыні ФСБ Патрушава ў той жа Думе наконт «экспарту рэвалюцыі» ў Беларусь не нагадваў гістэрыку?

Праўда, гістэрыка была добра абдумана загадзя. Лічба ў пяць мільёнаў даляраў, выдзеленых адкрыты, праз галасаваныне Кангрэсу ЗША, была, паводле Патрушава, нібыта разъведаная расейскімі чэкістамі ў нейкіх патамківых варожых крыніцах!

А беларускія калегі з КДБ адразу паправілі старэйшага таварыша: ня пяць мільёнаў, а пяцьдзесят! І не рэвалюцыю, а на... інтэрвэнцыю супраць Беларусі. І ў сумежных эўрапейскіх краінах пад выглядам канфэрэнцый ды сэмінараў рыхтуюць падрыўныя элементы, а на адмысловых базах ужо нават навучаюць баевікоў. Ну чым не Ўзбекістан! Засталося на несці прэвэнтыўныя ўдары па гэтых базах у мэтах барацьбы з тэрарызмам і наркатафікам... Ды правесці прэвэнтыўныя

ВА ЎЗБЕКІСТАНЕ
ПАНУЕ СТРАХ.
Паводле незарэгістраванай
апазыцыйнай
партыі «Вольныя
сяляне», падчас
расстрэлу мітынгу
у Андыжане
загінулі прынамсі
745 чалавек. У
аўтарак узбэцкія
праваабаронцы і
інтэлектуалы
заклікалі ўскладцы
кветкі да помніка
Мужнасці ў
Ташкенце ў памяць
замардаваных
андыжанцаў.
Прыйшло 20
чалавек, пераважна
жанчыны. За
акцыяй назіралі
дзесяткі замежных
журналістаў.

арышты «баевікоў».

Паверыць у тое, што шэфы расейскай ФСБ і беларускага КДБ самі вераць у тое, што гавораць, немагчыма. Але ж дзеля чагосці падобныя рэчы прамаўляюцца. Ці дзеля кагосці. Піша Віталь Тарас.

рыя ўздыхаюць дагэтуль — эх, не хапіла тады жорсткасці Гарбачову, трэба было тапіць ўсё ў крыві. Так, як гэта было цяпер у Андыжане? Або перад тым у Чачні? Гэтымі днямі прыйшло яшчэ адно паведамленне. Былы начальнік тайнай паліцыі Чылі выдаў Піначэта — ён, выяўляецца, асабіста кіраваў усімі зынішчэннямі й перасыпамі апазыцыянераў. Усё, так бы мовіць, трymаў на асабістым кантролі. Час выйшаў, і, нягледзячы ні на якія былыя заслугі, дыктатара судзяць. Але ж сундзяць і тых, хто выконваў тады злачынныя загады. Кажуць, на сваіх памылках вучашца толькі дурні. А на памылках гісторыі?

Аранжавыя чуткі

Ці будзе прыпыненая
ліцэнзія «БелСэлу»?

Рынак сотовай сувязі «трасе» часта, што ня дзіўна: там, дзе круцяцца вялікія гроши, заўсёды ёсьць месца вялікім інтрыгам, прычым апошнім часам рэй у галіне вядзе дзяржаўны інтэрэс. З найноўшых сэнсацый такога кшталту можна назваць стварэнне новай кампаніі «БеСТ», якая пужае канкурэнтаў плянамі аказваць танныя паслугі мабільной сувязі. Трапляючы і звычайнікі газетныя «вуткі» — так, пляны стварэння першай беларускай мабільнай слухаўкі, адносна якіх у свой час было шмат спекуляцый, пакуль нікім усур'ёз не разглядаюцца.

А вось да якога разраду звес-
так можна аднесыці інфармацыю
пра магчымае прыпыненіе
ліцэнзіі апэратора мабільнай сувязі «БелСэл», пакуль невядома.
5 траўня міністар сувязі і інфар-
матызацыі Ўладзімер Ганчарэн-
ка заявіў журналістам, што пры-
пыненіне ліцэнзіі — ня больш
чым чуткі. Разам з тым ён паведаміў, што «БелСэл» мае знач-
ную крэдытаorskую запазыч-
насць.

Праблема гэтая авбаstryлася
пасля выхаду ў сакавіку «Траст-
банку» (былога «Інфабанку»)
са складу суўладальнікаў «Бел-
Сэлу». Тады 17% акцый «Траст-
банку» былі перададзены «Бел-
тэлекаму». У якасці кампэнса-
цыі «БелСэл» мусіць аддаць
«Трастбанку» крэдыты, якія той
даваў апошнія два з паловай
гады на разбудову новай сеткі
сувязі. Відаць, менавіта гэтая за-
пазычанасць і выклікала праб-
лемы.

Паводле слоў міністра, цяпер
камісія са спэцыялістамі Мінсу-
візі, «Белтэлекаму» ды самога
«БелСэлу» вывучае фінансавы
стан кампаніі. Канчатковое ра-
шэнне адносна прыпыненія

«СЦЯГ ПЕРАМОГІ» над «белсэлайскай» вежай не ўратаваў кампанію ад проблемаў.

ліцэнзіі будзе прынятае да ліпеня. Пры гэтым Мінсувізі настой-
вае, што «цяжар плацяжоў не па-
вінен цалкам класыціся на «Бел-
тэлекам». «Калі замежны інвес-
тар не забясьпечыць прыток у
краіну інвестыцыяў, дык цяпер ужо
будаваць і эксплюатаваць мы навучыліся самі», — заявіў
міністар, маючы на ўвазе галян-
дскую кампанію «CIB BV», су-
заснавальніка «БелСэлу».

У «БелСэле» адмовіліся да-
даць нешта да слоў міністра.
«Чуткі ніхто нікі вам камэнта-
ваць ня будзе, гэта дакладна»,

— адказала карэспандэнту
«НН» прэс-сакратарка кампаніі
Кацярына Ўладзімерава. «А
крэдытаorskая запазычанасць і
праверкі «БелСэлу» — таксама
чуткі?» — «Вы ведаце, я не
ўпаўнаважаная камэнтаваць гэ-
ту навіну якім-небудзь чынам.
Маё кіраўніцтва дало мне ясна
зразумець, што гэта чуткі, і ка-
мэнтаваць іх мы ніяк ня буд-
дзем».

Кампанія «БелСэл» — белая
варона беларускага мабільнага
бізнесу. Ад іншых кампаній яна
адрозніваеца бадай усім, нават

свайм надзвіва маладым дырэкта-
рам Арцёмам Аранжам, былым
прадстаўніком «CIB BV», які быў выбраны кіраўніком «Бел-
Сэлу» 15 жніўня 2002 г. Менаві-
та пры ім у 2003 годзе быў уве-
дзены новы стандарт сувязі
CDMA2000 (у разбудову якога і
інвеставаў «Інфабанк»), а таксама
новы брэнд кампаніі —
«Diallog», чыям сымбалем зрабіў-
ся аранжавы шарык-апэльсін на
зялёным тле.

«БелСэл» — адзіны апэратор,
які дазваляе гадзінамі задарма
размаўляць па телефоне ва ўлас-

най сетцы, але затое мае нятан-
ныя цэны на апараты, якія да
таго ж розынца ў залежнасці
ад выбранага тарыфнага пляну. І
да таго ж «БелСэл» (скарачэнне
ад ангельскага «Belarusian
Cellular») — найстарэйшы апэ-
ратар мабільнай сувязі ў краіне.
Звесткі пра магчымае прыпы-
неніне яго ліцэнзіі — ня самы
прыемны падарунак на 12-годзь-
дзе, якое кампанія адсвяткала
7 траўня. Нават тады, калі яны
сапраўды акажуцца толькі чут-
камі.

Алесь Кудрыцкі

ГАСПАДАРКА СЪЦІСЛА

Набывайце аўто, пакуль ня позна

У найбліжэйшы час,
магчыма, перагледзяць
памеры мыты на ўвоз
патриманых легкавікоў.
Стайкі для прыватнікаў
падымуць на 5—15%, а
для юрдычных асобаў —
зменшаць. Дзяржава
падтрымлівае інтарэсы
аўтасалёнаў, якія не
вытрымліваюць
канкурэнці з гнуткім
рынкам прыватнікаў.

Стратэгія са смакам

Міністэрства сельскай
гаспадаркі і харчаваньня
распрацавала стратэгію
развіцця экспарту на
2005—2010 гады. Аб'ём
экспарту прадукцыі АПК
сёлета складзе \$650 млн, а

праз пяць год яму
загадана ўзыняцца да 900
млн. Распрацоўшчыкі
марач, каб ільвіная доля
экспарту (каля 90%) ішла
ў Рассею. Сярод краін ЭЭЗ
найважнейшым
партнёрам застануцца
Польшча і Нямеччына.

Салярка з асфальту

У СЭЗ «Горадняінвест»
пабудуюць завод па
вырабе дызельнага паліва
з адкідаў. Нямецкая фірма
«Nova Invest» прапануе
тэхналёгію, што дазволіць
здабываць паліва з
адходаў бітуму, старога
асфальту, старых
аўтамабільных шынаў.
Кошт праекту — \$4 млн.

Бровары памірлыся
«Крыніца» і «Балтыка»

разглядаюць магчымасць
заключэння міравога
пагаднення адносна
запазычанасці
беларускага бровару. Бакі
пагадзіліся адкласыці на
30 траўня пасяджэнне
Міжнароднага
камэрцыйнага
арбітражнага суду ў Рассеі,
на якім меліся разглядаць
прытальні «Крыніцы».

Такім чынам расейскі бок,
які апошнім часам
патрабаваў вяртаньня \$3,5
млн, зъмякчыў пазыцыю.

«Чарнільная» мадэрнізацыя

Да 2010 г. на
Гарадзеншчыне замест 12
вінзаводаў, якія
выпускаюць 2,6 млн
дэкалітраў пладовых
вінаў у год, застанеца

дзеяць. Скарачэнне
будзе весціся поруч з
мадэрнізацыяй ды
павелічэннем
магутнасці пазасталых
заводаў. Працаўцаў яны
будуть на мясцовай
сыравіне.

Шэф, уключыце музычку!

Таксісты ня будуць
плаціць аўтарскіх
адлічэнняў выкананіцам
песен, якія гучыць у
салёнах аўтамабіляў. У
беларускага аўтарскага
таварыства пакуль няма
магчымасці
кантраляваць кіроўцаў
так, як кантраляюще
рэстараны ды клубы. Але
ня выключана, што ў
будучыні таксоўшчыкі
будуть пералічваць 5%

прыбытку на ганаравы
съпевакам ды музыкам.

Рамеснікам палёгка

Прэзыдэнцкі ўказ №225
ад 16 траўня спрашчае
дзейнасць рамеснікаў.
Цяпер для пачатку
рамеснага бізнесу
патрэбна толькі
зарэгістравацца ў
падатковай інспекцыі па
месцы жыхарства і
штогод плаціць збор за
вядзенне рамесніцкай
дзейнасці (ципер гэта
25 500 руб.)

Стайка — 11 адсоткаў

Нацыянальны банк
Беларусі прагназуе, што
да канца наступнага году
ўзровень стаўкі
рэфінансавання ня
перавысіць 11 адсоткаў

гадавых. Такі паказчык
прадугледжаны практам
канцепцыі Асноўных
кірункаў грашова-
кредытнай палітыкі на
наступны год,
падрыхтаванай галоўнай
фінансавай установай
краіны. Стайка
рэфінансавання — гэта
працэкт, пад які Нацбанк
дае крэдыты
камэрцыйным банкам.

**АК, АФН, Інтэрфакс,
БелТА**

КУРСЫ ВАЛЮТ

на 19 траўня:

1 амэрыканскі далар — 2 150
рублёў.
1 эўра — 2 714,59 рубля.
1 латвійскі літ — 3 900,93.
1 літоўскі літ — 786,11.
1 польскі злоты — 645,65.
1 расейскі рубель — 76,77.
1 украінская грыва — 426,80.

Паводле Нацбанку

Чэ Скарыйна

Калі супрацоўнік міліцыі прадыктаваў кіраўніцтву поўны зъмест подпісу пад партрэтам Скарыйны «Панежа ад прыражэння звяяры знаюць ямы свае...» на старабеларускай мове, з рацыі прагучала: «Брава! Пажадайце ім удачы!»

Менск пратэстуе супраць перайменавання праспэкта Машэрава і Скарыйны.

Флэшмоб пратэсту на Каstryчніцкай плошчы быў зладжаны 10 траўня. Празь дзень маладыя людзі размалёўвалі крэйдай асфальт уздоўж праспэкта Скарыйны і Машэрава.

У нядзелю, 15 траўня, на галоўным праспэкце быў арганізаваны рухомы «жывы ланцуг» пад дэвізам «Абаронім Скарыйну». Акцыю ладзілі моладзеўцы арганізацыі «Вока», «Вольная моладзь», «Моладзь Ліцэю», а таксама «Моладзь БНФ». Удзельнікі прайшлі па праспекце Скарыйны ад станцыі мэтро «Купалаўская» да плошчы Якуба Коласа, несучы ў руках кветкі і партрэты беларускага першадрукара. Некаторыя ўдзельнікі былі апранутыя ў стылізаваныя пад XVI ст. строі, а да моладзі далучыліся людзі сталага веку.

З самага пачатку акцыю супрадажала машына ДАІ. Калія плошчы Перамогі міліцыянты спынілі ўдзельнікаў акцыі і папрасілі растлумачыць яе сэнс. Супра-

цоўнік міліцыі прадыктаваў свайму кіраўніцтву поўны зъмест подпісу пад партрэтам Скарыйны «Панежа ад прыражэння звяяры знаюць ямы свае...» на старабеларускай мове. «Што зь імі рабіць?» — спыгаяўся ён. Зь міліцыйскай рацыі прагучала: «Пажадайце удачы!»

Толькі на плошчы Я. Коласа, падуладнай славутаму Савецкаму РУУС, узброненая міліцыя пад кіраўніцтвам чалавека ў цывільнім папрасілі моладзь збочыць з праспекту на бульвар Мулявіна. Удзельнікі акцыі ж рушылі на пляцоўку ля Філіярмоніі. Тады пачаліся затрыманні. Але з пастанку юнакоў выпускалі без складання пратаколаў.

Аб'яднаная грамадзянская партыя выступіла з ініцыятывай правядзення рэфэрэндуму аб стаўленні менчукоў да ініцыятывы прэзыдэнта. У адказ на запыт сакратар Цэнтравыбаркаму Мікалай Лазавік паведаміў, што для правядзення плебісціту патрабуеца 120 тысяч подпісаў гараджан.

Арцём Лява, фота аўтара

Лідэр «Правага альянсу»: «Нас было 30 чалавек»

14 траўня Сьвіслач між Траецкім прадмесцем ды праспектам Машэрава зрабілася на гадзіну прасторай свабоды. Катамараны ды лодкі плавалі пад нацыянальнымі сцягамі. Міліцыя не палезла ў халодную ваду. Акцыю ладзілі ініцыятывы «Правы альянс», «Вока» ды «Вольная моладзь». Карэспандэнт «НН» Але́сь Кудрыцкі гутарыць са старшынём «Правага альянсу» Юр'ем Карэтнікам.

«НН»: Як вам такое прыйшло ў галаву?

Юры Карэтнікаў(на фота ў цэнтры): Мы хацелі такім чынам адзначыць ўгодкі Ганебнага рэфэрэндуму. Нас было 30 чала-

вец. Мы ўзялі напракат 10 катамаранаў ды човен. Некаторыя дзяжурылі на Высьле Сыліз, каб, калі што, перадаць ім сцягі.

«НН»: Што такое ваш «Пра-

вы альянс»?

ЮК: Мы спачатку гуртаваліся як менская арганізацыя, але ціпер маем прадстаўнікоў ва ўсіх рэгіёнах. Нас больш за сто чалавек. Наш грунт — правая нацы-

янальная ідэя. Наша мэта — пабудова нацыянальной дзяржаўнасці, дзе нацыянальныя інтарэсы і каштоўнасці будуть прыярытэтам.

«НН»: Што вы разумееце пад правай нацыянальной ідэяй? Беларус — хто гэта ў васым разуменіі?

ЮК: Для нас беларус — гэта нашчадак крывічоў, радзімаўчы, дрыгавічоў. Наш патрыятызм сягае ў глыбіню вякоў.

«НН»: А мурин можа быць сябрам вашай арганізацыі?

ЮК: Наўрад ці. Мы не ксэнофобы, але калі мы будзем прымаць у арганізацыю людзей іншых колераў скуры ці сьветапоглядаў, то можам дыскрэды-

таваць ідэю на самым пачатку.

«НН»: Ці можаце вы назваць палітыкай тое, чым займаецца?

ЮК: Мы выхоўваем моладзь, удзельнічаем ва ўсіх палітычных працэсах, якія адбываюцца ў краіне. Так, мы гатовыя ахоўваць нацыянальнага кандыдата ў прэзыдэнты.

«НН»: Што з помнікам Каліноўскаму, які з вашай ініцыятывы летасць улады паабяцалі паставіць?

ЮК: Справа не заглухла, мы знайшлі скульптара. Але на ўсё залежыць ад нас.

«НН»: У вас ёсьць ідэі наступных акцый?

ЮК: Так, чакайце нечаканага.

У Барысаве ад 1 траўня шапкі «Мінаблсаўздроў» перасталі браць на продаж газету «Борисовікі». Ад 8 траўня ў крамах КУП «Барысаўскі гархарчгандаль» перастала прадавацца іншая незалежная газета «Кур'ер из Борисова». Дамовы на разлічэнню былі скасаваны ў аднабаковым парадку. З 1 чэрвеня гэтых газэц на будзут прадаваць ў паштовых аддзяленнях Барысава.

Активісты незадржанай арганізацыі «Зубр» Ганна Петраковіч, навучэнцы СШ №22 Магілёва, адміністрацыя школы 11 траўня пагражала адлічэннем за ўдзел у акцыі памяці Юр'я Захаранкі. Апроч таго, дзягучыне заяўлі, што да ўсіх бацькоў «эрбояць заходы ўзьдзеяньня».

У Гомелі 11 траўня суд не задаволіў падраўнаньню дэпутата гарсавету Юр'я Глушакова, а таксама Марыі Багдановіч і Зымітра Шкрабава прызнаць незаконнай забарону гарыканкаму на мітынг. Дзягія грамадзкай актыўнасці М. Багдановіч зволылі з працы ў Гомельскім краязнайным музэем — яна стане беспрацоўнай з 25 траўня.

У офісе АГП у Менску 12 траўня прадстаўнікі санепідэмстанцыі й пажарнай службы цікавіліся кампютарами выдавецтва «Время», які арандуе памяшканье.

ПБНФ 12 траўня прыняла рашэнне звяярнуцца ў Канстытуцыйны суд Беларусі для праверкі законнасці ўказу Лукашэнкі пра перайменаван-

не менскіх вуліц.

Адміністрацыйная камісія Наваполацкага гарыканкаму 12 траўня спыніла спраўцу супраць студэнткі Вольгі Семенчуковай, затрыманай 21 красавіка падчас распаўсюду незадржанай арганізацыі «Макасін», — праз адсутніцтва складу злачынства.

12 траўня Андрэй Клімава ў съездчым ізала-

тары наведала жонка Тацяна. Старшыня Віцебскай гардзікской арганізацыі АГП Алена Залеская 12-га напісала скары на імя прокурора вобласці з патрабаваннем пакараць міліцыянтаў, якіх 7 траўня перапынілі акцыю памяці Ю. Захаранкі.

З Жодзінскага палаітэхнікуму 12 траўня выключылі актыўніц незадржанай арганізацыі «Маладога фронту» 17-гадовага Сержку Мурашку за ўдзел у акцыі 26 красавіка ў Менску.

Ліст з пагярджаннем пра магчымую ліквідацію атрымала з гарыканкаму 13 траўня Жодзінскай філія ТБМ. Падстава — неадпаведнасць юрыдычнага адресу жыльліваму заканадаўству.

Аксану Новікову 13 траўня выклікалі ў аддзяленіе барацьбы з эканамічнымі злачынствамі Савецкага раёну Менску: на яе, маўляў, прыйшла заява, што Новікова разам з мужам займаеца распрацоўкай кампютарных систэм на продаж, а прыбылі дзедзе на фінансаванне апазыцыйных акцый.

Віцебскі гарыканкам адмовіў у дазволе на мітынг 15 траўня, заяўку на які падавала Алена Фаміна. Прычынай было названае тое, што заўніца назвалася прадстаўніцай БСДП (НГ) пад кіраўніцтвам Міколы Статкевіча, а чыноўнікі ведаюць аднайменную партыю пад кіраўніцтвам Аляксандра Казуліна. Гарыканкам правяраў партыйную прыналежнасць к прадстаўніку партыі Анатоля Ляўковіча праз Міністэрства юстыцыі. Той не пачаўвердзіць сябровуства Фамінай у партыі, бо месяц таму гарадзкая арганізацыя адмовілася ўвайсці ў новае партыйнае ўтварэнні.

Былы дэпутат падаваў прадстаўніку Сяргею Скрабац 15 траўня быў затрыманы і дастаўлены ў ізалатар часавага ўтрымання Берасця. У яго кватэры, у кватэрах бацькоў і брата Аляксандра праведзеныя ператрусы. Скрабац вінаваціць у тым, што ён «мейся даць» чыноўніку Берасцю 30 тыс. даляраў хабару дзеля вызвалення нейкага асуджанага за рабункі. Не яго заявілі крымінальную справу паводле двух артыкулаў КК — ч. 1 арт. 13 (падыхтоўка да злачынства) і ч. 2 арт. 431 (даўнавы хабару). Яго сям'я і сабры называюць абнавачаны абсурдны, а справу — палітычна матываванай.

Падчас акцыі 15 траўня ў Менску ў абарону называе праспекту Скарыйны быў затрыманы Франак Вячорка, Аляксей Галайня, Павал Мятліцкі,

Уладзімер Бычынаў, Васіль Верамейчык, Зыміцер Шастак, Руслан Сербін, Арцём Русакенка.

Міністэрства інфармацыі 16 траўня вынесла пісьмове папярэджанье недзяржаўнай газэце «Народная воля» — за парушэнне арт. 32 Закона «Аб друку» (публікацыя непраўдзівай інфармацыі). Падставай сталі звароты пяці работнікаў прадпрыемства «Беларуськаль», чые подпісы стаялі ў газетнай публікацыі: самі работнікі адмаяўлюць, што ставілі подпісы, і патрабуюць па 50 млн руб. маральнай кампенсацыі кожнаму. Гэта ўжо другое папярэджанье газэце цягам года.

У Івацэвічах прадаўцы ў шапіках «Белсаўздроў» перасталі выкладаць на вітрыны недзяржаўнай выданні — «Газету для вас», «Народную волю», «Кур'ер из Борисова». Прадаўцы кажуць, што такі загад прыйшоў з райвыканкаму, а чыноўнікі райвыканкаму адмаяўлююць съцвердженне.

У Каstryчніцкім раённым судзе 16 траўня асудзілі ўдзельнікаў «Ланцуга неабыякавых людзей»: Мікола Воран, Юры Істомін, Артур Сымятанін, Зыміцер Аўдзейчык, Андрэй Янушкевіч «зарабілі» па 25 базавых величын штрафу (637 тыс. 500 руб.), Раман Юргель — 160 б. в. (4 млн 80 тыс.).

АШ

Чужыя сымбалі

Напярэдадні сьвята Перамогі Ворша, як звычайна, была ўпрыгожана шматлікімі сцяжкамі, пераважна чырвонага, зялёнага ды белага колераў (відаць, задарма папрацаў ільнокамбінат). Усім дзяржаўным ды прыватным прадпрыемствам і арганізацыям апошнім часам загадваюць вывешваць перад уваходам дзяржаўныя сцяжі. РБ. У продажы іх цяпер процьма розных памераў ды якасці. Дарэ-

чы, вырабляюць іх нейкія ПП, таму і каштуюць няблага.

Але хоць і прайшло пасля рэфэрэндуму 1995 г. дзесяць гадоў, асаблівай павагай у месцычай новыя-старыя сымбалі не карыстаюцца. Звычайна знайдзенія некалькі ўстаноў, дзе сцяжі будзе прымацаваны да дреўка дагары нагамі. Напрыклад, на адным з ПТВ гэтакі сцяжі вывешваюць ужо некалькі гадоў. Не было ў горадзе, прынамсі, на вуліцах,

ніводнага сцяга, які б цалкам адпавядáў патрабаванымі Палажэннямі аб дзяржаўной сымболіцы. Хоць і з'явіліся ў крамах няўклодныя плястмасавыя наверши з зоркай (каштуюць каля 30 тыс.), але нідзе іх не было відаць. Нават гарыканкамаўскі сцяж, які выносли 9 траўня, меў старое металічнае навершша, зь якога былі зьбітыя сэрп і молат. Адметна, што над шматтысячнай грамадой, якая сабралася ў цэнтры гораду на мітынг, лунаў усяго адзін сцяж РБ.

Не прыжываюцца ў народнай сувядомасці штучна створаныя сымбалі. Дзяржаўны гімн, які

зайграў духавы аркестар, падхапіла толькі адна кабета, дый тое са старымі словамі — «Мы, беларусы, з братнію Русьсю...» Аднак на другім радку і яна змоўкла. Грамадзкая апатаў ды абыяка-васьць да пропагандысцкай гал-катні вакол сьвята Перамогі быў добра заўажылы 10 траўня, калі моцны вечер абарваў нацягнутыя над вуліцамі чырвоныя транспаранты з лёзунгамі накшталт «Велічие подвига в величии нарада» (здаецца, трэба было бы наадварот) ды цягай іх па зямлі. Прыбрали сапсанавую агітацыю толькі на наступны дзень.

ВЛ, Ворша

Памятаць усіх

З ініцыятывы Аршанска гарадзкога фонду аховы помнікаў гісторыі і культуры на КПП вайсковай часці №67758 ля чыгуначнага вакзалу паставлена мэмарыяльная дошка са-вецкім ваянапалонным, што загінулі тут у гады вайны.

Съедка тых падзеяў Віктар Галубовіч згадвае: «На тэрыторыі вайсковых складоў у 1941 г. у 40-градусны мароз палонныя вайскоўцы ў летній вопратцы ад холаду й голаду гінулі сотнямі штодня. Іх нікуды не вывозілі... Усе там ляжаць...»

Да нашага часу захаваліся гэтыя два дашчатыя баракі, пабудаваныя яшчэ ў 1920-я. Яны ў цяпер ня маюць падлогі ды столі. Калі ўяўіць, як там месцыціліся тысячы вязняў, становіца жудасна. У «Кнізе ўліку індывідуальных і брацкіх магіл воінаў Чырвонай Арміі і парты-

зан, якія загінулі ў гады Вялікай Айчыннай вайны і пахаванія на тэрыторыі Ворша», складзенай пры канцы 1940-х, пазначана, што ў раёне размышчэння складоў Міністэрства УС СССР №554 знаходзіцца дзівье магілы, у якіх пахаваны 18 і 4,5 тысячы чалавек ваянапалонных. Пасля вайны съяды ад магіл неяк зьніклі, і цяпер яны ніяк не пазначаныя. Але, паводле слоў службоўцаў, дзе ні пачні капаць зямлю, амаль паўсядна можна натрапіць на людзкія косткі.

На пяпоўных звестках у Воршу ў 1941—1944 гг. было некалькі лягераў съмерці для са-вецкіх ваянапалонных. За са-вецкім часам пра іх ніколі ня згадвалі і, зразумела, ніякіх мэмарыялаў на тых месцах ня ўзводзілі. Першы съціплы помнік пяці тысячам загінуўшых у лягерах на чыгуначнай станцыі

Ворша-Ўсходняя паўстаў толькі ў 1994 г. Тады пры капаныні катлаванаў пад шматпавярховыя дамы па вул. Пагранічнай былі знайдзены шматлікія чалавечыя парэшткі. Што казаць пра Воршу, калі і да сёньняня няма дакладных звестак аб колькасці ўсіх савецкіх ваянапалонных. Айчынныя ды замежные даследчыкі называюць лічбы ад 3,5 да 5,7 мільёна чалавек. Згодна са звесткамі Рассейскай камісіі па рэабілітацыі ахвяр палітычных рэпрэсій, колькасць ахвяраў вагаеца ад 1,23 да 2 мільёнаў чалавек, або да 31% ад усіх, хто трапіў у варожы палон. Голад ды холад, антысанітарыяў ўтрыманія (пад адкрытым небам або ў перапоўненых бараках), некантролюване ўжыванні зброяю ахвяр прыводзілі да вялікай смяротнасці сярод ваянапалонных, асабліва гэта тычылася восені—зімы 1941—1942 г.

Згодна з міжнародным правам, ваянны палон ня лічыцца

злачынствам. Але савецкі ўрад не падпісаў Жэнэўскай канвенцыі 1929 г. аб ваянапалонных, таму нацысты лічылі сябе вольнымі ад выканання міжнародных прававых нормаў. Праявіўшы злачынную абыяка-васьць да лёсу сваіх суйчыннікаў, вышэйшая савецкая кіраўніцтва таксама нясе адказнасць за іх масавую згубу.

У пасъяленні час лёзунг «Ніхто не забыты, нішто не забыта» не адносіўся ні да тых са-вецкіх ваянапалонных, якія загінулі, ні да тых, хто застаўся ў жывых. Аднак паціху гісторычная чалавечая справядлівасць аднаўляецца. Праўда, у той жа Воршу да сёньняшняга дня не ўвекавечана масавае пахаваніе падпольшчыкаў і ахвяр фашызму ва ўрочышчы Гразілаўка. Пакуль ніяк не адзначаны і месцы, дзе ў гады вайны знаходзіліся астатнія лягеры савецкіх ваянапалонных, а таксама цывільнага насельніцтва.

Віктар Лютынскі, Ворша

Няма на іх Бога

У ноч на Радаўніцу ў Воршу была абраавана царква Раства Хрыстовага ля чыгуначнага вакзалу. Зладзе скралі гроши, крыжыкі ды іншыя. Каштоўных абраузу ды багатага начынья храма мас, бо напрыканцы 1990-х г. пад яго быў пераабсталівани

злычайны чыгуначны вагон. Дарэчы, зладзе дзейнічалі досыць нахабна, бо якраз наступаць месцыца аршанска аддзел унутраных спраў на транспарце. Амагчыма, хтосьці зь іх асабіста ведае або ў будучыні пазнаёміца з настаяцелем храма айцом Аляксандрам (Харламавым), які ў Віцебскай япархіі апякуеша папрауча-працоўнымі калёніямі.

А вось служкі касыцёлу Святога Язэпа церпяць гэтыя вясной ад бамжоў ды алькаголікаў. Тыя крадуць гатунковыя тульпаны, якія растуць у двары храму, ды нясуць іх прадаваць на гарадзкі рынак. Летась ля касыцёлу праводзілі цеплатрасу, таму плот разабралі і пакуль не аднавілі.

Яўген Жарнасек, Ворша

Сяднёу на сцене

На IX Віцебскім гарадzkім фэстывалі школьніх тэатраў першое месца журы на чале з мастацкім кіраўніком Драматычнага тэатру імя Якуба Коласа Віталем Баркоўскім прысудзіла спектаклю «Сустрэча з мёртвым» паводле драматычнай паэмы Масея Сяднёва. Спектакль паставіў вучань 11-й клясы наваполацкай школы №12 Сяргей Лысоў у школьнім тэатры «Анёл». Гэта дэбют Сяргея як рэжысёра, які займаецца ў студыі полацкай філіі тэатру імя Якуба Коласа.

Васіль Кроква,
Полацак

Полацак на вятрах

Подых ветру, у валасах павуцінне сплялося з прамянямі сонца. Сыпей крыніц ля Сафіі гучнейшы за голас аргана. Кніга Арлова ў сумцы, «Наўтылус» у плэеры, поціск далоні, якога так не хапала ў Менску. Вандроўка з Гораду Хіміі ў Калыскі Духоўнасці. Прывітаньне, улюбёны Полацак.

Рух — і зъмена. Подых — страчана нешта. Гляджу? Не, ёсьць спадзяваньне, што бачу.

Сонца ў небе ці сонца ў лужынне — выбары восені, дзе я — назіральнік. Колеры перамяшаны — чарната атрымалася крылаў вароны. Узмах — разылітія фарбы, і разыліцеліся па съвеце чырвонь і барва, нябесаў блакіт, дзе бялізну аблокаў сушыць Усявышні.

Музыка грае: не чуваць званоў з-пад зямлі — месца сабору Святога Стэфана занятае крамай. Раней у цэрквях ішоў гандаль, цяпер — над цэрквамі.

Рука жабрака атрымала кроплю дажджу ад нябесаў: солі няма ў ёй — таму хлусьня, што гэта нечыя сълёзы...

Месцы, з маленства знаменія, перад вачыма.

Помнік Скарыну, Эўфрасініні Полацкай і Сімяону Полацкаму — традыцыя шанавання нябожчыкаў, лялька для «годных» нашчадкаў. Побач — помнік для літары «Ў не складавае».

Косткі манастыра бернардынаў побач з вар’ятнай. Плот з дошак і дроту — гэта не мяжа, мяжа ў сэрцах. Ніводнага гуку — панаваньне жалобы, што стала чутнай за былья малітвы. І адчуваючы неясіцернае, што нехта за съценамі побач канае, і чакае спацеляе цела зямля, што прыліпла брудам да ботаў.

Цень на зямлі — змроку кавалак, напамін пра Ўладзімера-Сонейка. Кананізаваны забойца — руки ў крыві Рагвалода.

Вусны ў пацалунках Рагнеды...

У горадзе амаль усе цагліны з крыві паганцаў, схізматаў, габрэяў, паўстанцаў. І кроплі гэтай крыві выступаюць цяпер з цаглін. Ці мо дождж?..

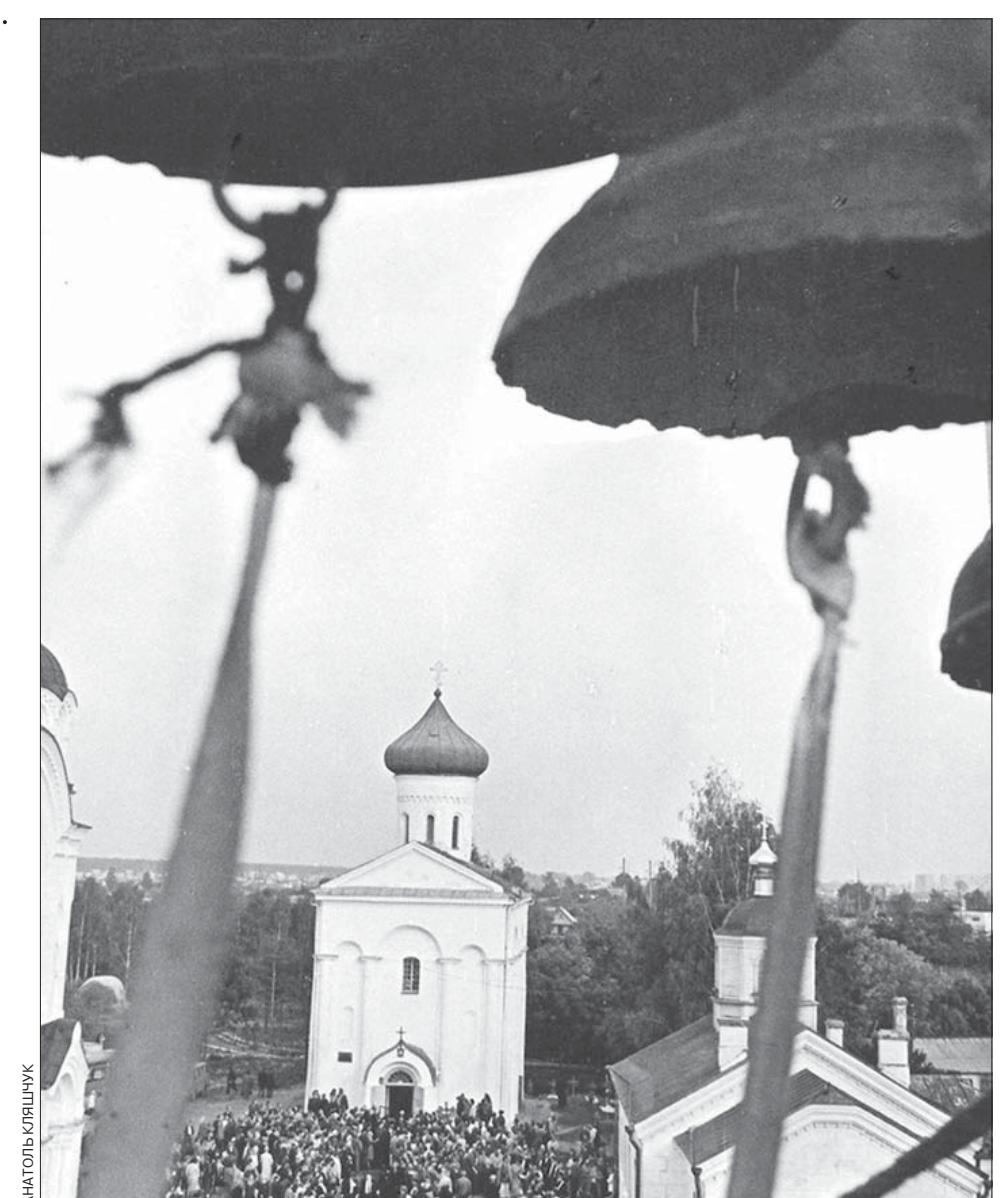
Мятла дворніка гуляе ў лістапад: сухія галіны падхапілі лісьце дрэў з брукаўнай дарогі, прытулілі, бы ўласныя, і кінулі. Гульня ў жыцьцё, успаміны... Зноў праца. Мары ня варты таго, каб адпраўляща да часу на съметнік.

Сухі ліст дубовы схавала ў кішэню побач з гравішмай — маленькі гербaryй гараджанкі.

Барысаў каменъ. Крыж-захаваўнік — шрам на съвітыні язычніка. Мая рука на крыві. Не чую цяпла, толькі холад у камені хрысціянства...

У Менску ўжо знайшла дубовы ліст у кішэні — вітанье ад Полацку ці на дарогу дадому квіток?

Зараслава Камінская

АНАТОЛЬ КІЯЧУК

«Еуе» бачыць незвычайнае

Я сядзела, утаропіўшыся ў пустую сцэну ў чаканыні пачатку дзея. Раптам нешта торкнула мой табурэт — на падлозе варушыўся малады хлопец з завязанымі чорнай стужкай вачымы. Ад нечаканаасыці я пераскочыла на суседнюю лаву. А хлопец пачаў лашчыць табурэт. Хутка ён ужо зноў быў ля мяне — адбымаў мае ногі і клаў галаву мне на калені. «Ня бойся, ён не сапраўдны», — шаптаў на вуха сусед. Так адбылося маё знаёмства з тэатрам «Еуе». Тэатар дзейнічае з восені 2001 году. Кіруе ім Дзымітры Масцыяніца — «двойчы студэнт» (рэжысюра съвіта ва Ўніверсітэце культуры і рэжысюра драмы ў Тэатральнай акадэміі). На сённяня ў трупе дзевяць чалавек ад 20 да 25 год, сярод іх — ніводнага прафесійнага актора. Затое

чатыры амаль прафесійныя рэжысёры. Менавіта на факультэце рэжысюры съвіта і нарадзіўся тэатар.

Перформансы «Еуе» — гэта паток эмоцый і імправізацыя. Актёры ведаюць толькі каркас — што і калі павінна адбывацца. А як — гэта ўжо ня так істотна, кажа Дзымітры.

У рэпэртуары тэатру пятнаццаць пастановак. Некаторыя з іх — аднаразовыя, прысьвечаныя пэўным датам. За трох гады свайго існавання тэатар выступіў каля 40 разоў — у клубах, на вечарынах, фэстывалах. Сталай залі ніяма, як і прыбыткай. Усё трymаецца на энтузіазме, прыбытак, зборы ідуць на касьцюмы.

«Такіх тэатраў, як наш, у краіне толькі два — мы і «ІнЖэст» — то вельмі добра

жывеца. Заўсёды ведаеш, што калі ты ня першы, то хаяць б другі, — жартуе Дзымітры Масцыяніца. — Калі я пачаў зьбіраць тэатар, я спачатку застаўся адзін. Уесь першы набор разъбегося. І я называў тэатар «І» — «Я» па-ангельску, бо першы выступ мне давялося рабіць аднаму. Пасля ўжо гукі засталіся, а літары мусіў зьмяніцца.

Тэатар «Еуе» адкрыты: заўжды готовы прымаць новых актораў.

...«Пяць хвілін, палёт нармальны!» — паклаўшы руку мне на галаву, казаў той самы хлопец, які на гэты раз выконваў ролю Гагарына.

Яўгенія Манцэвіч

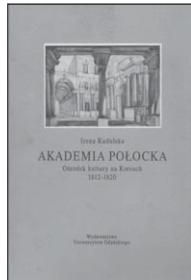
28 траўня а 19-й у Моладзевым тэатры эстрады адбудзеца спектакль тэатру «Еуе» «Insomnia». Ціна білетаў 6 000 руб.

www.tworodom.com

БІБЛІЯТЭКА

Полацкая акадэмія ў прасторы і часе

Irena Kadulska. **Akademia Połocka.**

— Выданыне Гданьскага юніверсітэту, 2004. — 310 с.

У Польшчы пабачыла съвет чарговаса капітальнае выданьне, прысьвеченнае гісторыі навукі і асьветы на беларускіх землях. Аўтарка — Ірэна Кадульская, прафесарка Гданьскага юніверсітэту, спэцыялістка ў галіне гісторыі літаратуры і тэатру XVIII—XIX ст.

Тому езуітаў у Полацку закранала шмат даследнікаў, аўтарка сумленна пералічавае іх працы, а адпаведны разьдзел з кнігі Уладзімера Арлова «Таямніцы полацкай гісторыі» называе нават «поўнай маляўнічых дэталяў навукова-папулярнай працы з цікавым спосабам выкладу».

Сп-ня Кадульская падае Полацкую акадэмію ня толькі як асяродак высакаякаснай юніверсітэцкай ад-

кацыі, але і як цэнтар культуры ў шырокім сэнсе: падкрэсліваеца роля полацкіх езуітаў у запісе «тэксціў культуры» і стварэнні шматлікіх пісьмовых съведчанняў пра сваю асьветніцкую дзейнасць.

Аўтарка спрабавала спасыцігнуньць значынне Полацкай акадэміі ў канцэпцыі арганізацыі жыцця і невялікага на той час, але багатага ранейшай гісторычна-культурнай традыцыі беларускага гораду. Даследніца разглядае гісторыю Полацку, яго геаграфічнае становішча, нацыянальную своеасаблівасць, сацыяльнае становішча, спыняеца на працы езуітаў з полацкім жыхарствам.

Важнае месца ў кнізе прысьвечана гісторыі ўнікальнай акадэмічнай бібліятэцы, раскіданай пасяля закрыцця акадэміі па кнігазборах Масквы й Пецярбургу. З варшатаў полацкае друкарні ў 1787—1820 г.

сыплі выданыні клясыкі ад Вэргелія да Таса, а таксама дзясяткі падручнікаў па філозофіі, рытормы, матэматыцы, эканоміцы, мовах.

Асобны раздзел прысьвечаны Фізычна-прыродазнаўчаму музэю Полацкай акадэміі, не пакінута па-за ўвагай акадэмічнае выданьне «Miesięcznik Połocki».

Але ёсьць і хібы. Зьяўляючыся польскім гісторыкам, Ірэна Кадульская акцэнтуе сваю ўвагу на функцыянальны часткі структур Полацкай акадэміі менавіта як асяродку польскай культуры. У гэтым сэнсе яе ацэнкі ў высновы не заўсёды падающаца дастаткова аргументаванымі — з увагі на тое, што ў 1812—1820 г. Полацак быў агульнаўрапейскай сталіцай езуітаў і вялікі ўнёсак у падвышэнне прэстыжу акадэміі зрабілі асьветнікі, педагогі, навукоўцы родам з Італіі, Францыі,

Нямеччыны і г.д. Яны падтрымоўвалі ў існых варунках польскую мову, хутчэй, як lingua franca земляў Цэнтральна-Ўсходняй Эўропы. Пярэчаныні выклікае ў падзагаловак манаграфіі — «Ośrodek kultury na Kresach», бо паняцце «к雷斯ы» (па ангельску «Borderland») у гэтым канцэпцыі недарачнае.

Таму беларускім гісторыкам яшчэ застанецца што сказаць пра Полацак 200-гадове даўніны й пра ўнікальны асяродак эўрапейскай культуры на яго зямлі.

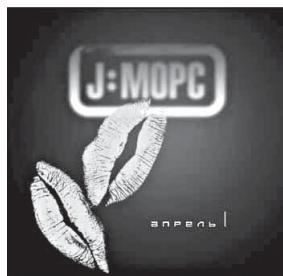
Увесень плянунеца перамяшчэнніе гісторычна-філіялагічнага факультэту Полацкага дзяржуніверсітэту ў рэшту будынкаў колішніх Полацкага калегіуму й акадэміі. Хочацца верыць, што з цягам часу і там зноў запануе дух вольнай эўрапейскай адукацыі.

Лявон Баршчэўскі

ДЫСКАГРАФІЯ

Морс медных трубаў

«Апрель». (c) «J_Mors», 2005. (p) «J_Mors», 2005. «Вэст Рэкардс-плюс»

Альбом гурту «J_Mors» «Апрель» можна выдаваць з падзагалоўкам: «Каханыне ў шоў-бізнес у эпоху інфармацыйна-кампьютарнай цывілізацыі».

У тэкстах песень прыгадваюцца мабільнікі і MMS, правайдеры і лінкі, прадусары і вокладкі модных часопісаў. Гэта зъянтэжышь неабазнанага слухача, але відавочна прывабіць дасьведчанага.

Параадаксальнае суседства «флэшак для ціноў» і «віславухіх прынцэс» у лірыцы «J_Mors» надае ёй адмысловы шарм. У спалучэнні з характэрным вакалам Уладзімера Пугача гэты шарм падвойваеца і не дазваляе гурту сасылізнуць у бок пашлаватага патасу тыповых хлапчуковых камандаў.

Рэшты, цалкам унікнучы небяспечна-

га крэну групе не ўдалося: песню «Работа над ошибкамі» паспалітае вуха ўраз пераблытае з даробкам Валерыя Меладзе.

У параўнанні з папярэднім, у новым альбоме паболела беларускай і сэрбскай мовы. Па-беларуску гучыць гітавыя кампазыцыі «Яна» (аб панінне сэрца, што здатна дапамагчы, «нават калі не кахае цябе») і ужо вядомая «Так-цік-так». Па-сэрбску гаворыць дзяўчына ва ўступе да песні «Снілось», якая аплювае юную фанатку, што толькі-толькі закінула цацкі ды імкненіца далучыцца да съвету дарослых кактэйляў і зоркавага съмецьця.

Паравіны году ў песнях «Апрель», «Мятное лето» і «Вместе навсегда» («100 дорог») сутыкаюцца процілегласцю настроў: вясновая беспрычынная радасць ад карамэйля, бесклапотнасць летніх басейнаў на гатэльных дахах, вясенская задуменнасць пра няўлічаныя вынікі сціскання сусвету. Але тое самае сцісканне не змагло сапсаваць кавэр на савецкі касманаўцкі гіт «Трава ля дому».

«J_Mors» ступіў у стадыю медных трубаў. Наступны альбом павінен будзе засыведчыць, наколькі музыка змогуць абстрагавацца ад накатанай каліяны вытворчасці гітоў і презентаваць нешта сувежае і арыгінальнае.

Сяргей Балахонаў

Васіль Быкаў у падпольі

13 траўня ў Дольнай залі менскага Чырвонага касцёлу адчынілася выставка з пленэру на радзіме Быкава ва Вушачыне.

На выставе — некалькі дзясяткаў твораў 25 удзельнікаў таго пленэру ў Бычках. Пачатковая ж, леташняя экспазіцыя складалася з 70 (!) жывапісных і графічных працаў. Гэта пярэстая розніца мнона адчувалася, часам замінаючы засяродзіцца на галоўным — ушанаванні памяці Быкава. Сярод тых, хто прадставіў свае творы, цэлае суквецце імёнаў — Эдуард Агуновіч, Ілонія Барадуліна, Генадзь Драздоў, Мікола Купава, Аляксей і Ігар Марацкіны, Алеся Пушкін, Уладзімер Сул-

коўскі, Алеся Шатэрнік. Фактычна гэта экспазіцыя жывапісу, магла быць падмуркам музэйнага збору. Зрэшты, арганізатары ў удзельнікі пленэру гэтага спадзеву ў хавалі.

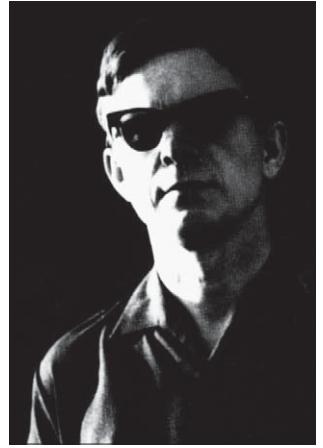
Лягічна, што пленэр быў арганізаваны на грамадzkіх пачатках, без аніякай дапамогі ад дзяржжавы. Хоць арганізаторы усё ж быў. А менавіта культурна-ас্বетніцкі цэнтар імя Драздовіча, якім кіруе Ада Райчонак. Але гэта акаличнасць незаўважная выпала з прамоваў, як выпалі ў словы ўдзельніці айцу

Ўладзіславу Завальнюку, які ласкава даў згоду на правядзенне мастакоў-склітаратурнае імпрэзы пад дахам касцёлу.

Гэздом праграмы стала прэзентацыя каталёгу твораў. Увяднічысьце праходзілі пэрформансы, мігцелі бліскавіцы фотаапарату, соўгатлісці кінаапэраторы з камэрамі. А зверху гучалі далёкім рэхам узънёслья згуки съвятое імши.

Сяргей Хароўскі

Выставка адчыненая для вольнага наведваньня ў Дольнай залі Чырвонага касцёлу.

Сто гадоў з Купалам

15 траўня 1905 году быў надрукаваны верш «Мужык», падпісаны Я. Купалам. Як нараджаўся паэта — падарожжа ў часе з Анатолем Сідарэвічам.

Малады Антон Адамовіч у 1928 г., наракаючы на тагачаснае бэсэсэраўскае літаратуразнаўства, паказваў, у прыватнасці, яго віну перад Максімам Гарэцкім. Мела яно віну і перад Купалам, дарма што ў 1927 г. выйшаў зборнік «Янка Купала ў беларускай кіткы».

Усе ведалі, дзе жыве Паэта, але ніхто не парушыўся з нататнікамі і алоўкам у руках пахадзіць за ім, пасядзець з ім, каб удакладніць шмат якія моманты з ягонага жыцця. Дзякую богу, што ў той час у Ленінградзе жыў наш, каньскі Лейт Клейнборт, які турбаваў Паэту пытаннямі і захаваў ягоны адказы. І хоць да тых адказаў маюцца пытанні на ўдакладненне, нам нічога не застаецца, як самім іх аналізуваць і рабіць выслоні.

Сустрэча

Я зноў вяртаюся да пытанняў пра ту сустрэчу. Што яна адбылася падчас летніх вакацый 1904 году, няма ніякіх сумневаў. Іван Луцкевіч скончыў Археалагічны інстытут і ў канцы жніўня меўся ехаць у Вену — каб займацца там у Славянскім сэмінары знакамітага прафэсара Ягіча. Антон, прыехаўшы ў бацькоўскі дом, яшчэ не папаўся ў лапы паліцыі. Таму можна снаваць думку, што сустрэча адбылася недзе ў канцы чэрвеня ці пачатку ліпеня — да таго, як Антона амаль на два месяцы зачынілі ў Пішчалаўскім замку (у жніўні яго адпачаць з університету).

На вакацях быў і студэнт Маскоўскага сельскагаспадарчага інстытуту Сяргей Скандракоў.

Алесь Бурбіс мог прыехаць з Вільні ў Менск на сустрэчу з братамі Луцкевічамі ў партыйных справах. Напрыклад, каб забраць у іх літаратуру.

Цяпер пытанне: дзе адбылася тая сустрэча?

У Бараўцах, дзе пані Бянігна Луцкевіч арандавала фальварак? Цяжка ўявіць, каб пяць чалавек выпраўліліся ў госьці за 18 вёрст ад Мен-

ску, у дом удавы-арандатаркі... Зноў жа: калі сустрэча адбылася ў Менску, дык дзе канкрэтна — у доме Самойлаў ці ў дому Луцкевіч? Для раманіста — шырокое поле для фантазіі, для гісторыка — проблема.

Цалкам імаверна, што Ян Луцкевіч у адну з нядзеляў або на вікце съвята прыехаў да свайго колішняга рэпэтытара Ўладзімера Самойлы. (Фелікс Стацкевіч, які ў 1906 г. трymаў нелегальную друкарню БСГ у Менску, у неапублікованых успамінах згадвае: «На кватэры Самойлы... я адзін раз спаткаўся з Янкам Купалам, які тады выглядаў якім то відзеяўся на пачатку гадоў васямнаццаті»). І быў да таго ж, як успамінай Антон Луцкевіч, «вельмі нясымлемым і ня пэўным сябе дзецюком».) Можна думаць, што Ўладзімер Самойла працаваў Яну Луцкевічу зайсьці разам з ім да Луцкевіча. А хутчэй за ёсё, магло быць так, што да Самойлы завіталі ягоны таварыши Іван і Антон Луцкевічы, Сяргей Скандракоў ды Аляксандар Бурбіс. (Пра беспартыйнасць Самойлы гаварыць не даводзіцца. Той самы Ф. Стаскевіч ва успамінах адзначана называе яго сябрам Менскага камітету БСГ.)

Як бы там ні было, але факт ёсць факт: улетку 1904-га Ян Луцкевіч сустрэўся з пяцю сацыялістамі. Дакладней, з чатырма. Скандракоў яшчэ расейскі эсэр, але хутка пярэйдзе ў Грамаду і атрымае партыйную мянушку Янка.

Чулі пра яго

Браты Луцкевічы маглі ўжо чуць прозвішча Луцкевіч. Ня толькі таму, што яно сутачнае іхніму, і ня толькі таму, што Луцкевічы і Луцкевічы аднаго гербу («Навіна») і што Луцкевічы, як можна меркаваць, — малодшая лінія Луцкевічаў — тут яшчэ трэба напісаваць адмыслоўцам у генэалёгіі...

Пра Яна Луцкевіча, які піша так сабе польскія вершыкі, братам Луцкевічам мог расказаць на

наракае на нядолю беларуса. Але гэта ўжо не Багушэвічай мужычок. У Луцкевічага мужыка ўжо збудзілася пачуцьцё чалавечаса годнасці. Апроч таго, Луцкевіч ад пачатку пераўзыходзіць свайго папярэдніка «з пункту гледжання формі, паэтычкай тэхнікі».

Нараджэнне Купалы

Колькі вершы напісаў Ян Луцкевіч зі ліпеня 1904-га па травень 1905 году? На гэтае пытанне ніяма адказу.

Усе вершы ён аддаваў Уладзімеру Самойлу. Можна думаць (зноў-такі — бэлётрысту шырокое поле для фантазіі), што першыя беларускія вершы Яна Луцкевіча былі простым наследаваннем Бурачку. Можна меркаваць, што Самойла — чалавек з густам — чакаў, калі ягоны вучань ўздымеца панад узроўнем Бурачка. Можна ўяўіць, што настаўнікава патрабаваў насынью дапякала Яну Луцкевічу, закранала ягоны гонар. Вершаскладанне, вершапісанне было для яго як непазыўная хвароба, як наркатычная залежнасць, але пайсыці да каго іншага ён ня мог, паслаць свае вершы ў якую рэдакцыю — таксама: дзе і хто прыме беларускія вершы?

Самойла чакаў і дачакаўся.

Што сказаў ён Луцкевічу, калі прачытаў ягонага «Мужыка»? Ня ведаю. І ня буду выдумляць. А сам магу канстатаваць: гэты верш съвядчыць пра нараджэнне арыгінальнага творцы. У ім ёсьць амаль усё, чым Луцкевіч адрозніваецца ад Багушэвіча. Вось з гэтым вершам Самойла мог ісці да рэдактара газеты «Северо-Западны край».

15 траўня 1905 году верш «Мужык», падпісаны Я. Купалам, быў надрукаваны. Гэты дзень быў днём нараджэння Паэты, якому лёсам было наканавана стаць Прапоркам адраджэння мужыцкае нацы.

* Усе цытаты ўзятыя з лекцыі Антона Луцкевіча «Напевы ліры Янкі Купалы» (1929).

Галасўма за гімн Аранжавай рэвалюцыі!

Дарагія сябры, аднадумцы! Набліжаецца конкурс «Эўрабачаньне» (21 траўня, жывы этэр на БТ з 22-й) падчас якога тэлегледачы звонкамі галасуюць за выкананіць любой краіны, акрамя сваёй. Падтрымайма ж гімн Аранжавай рэвалюцыі нашых братоў-украінцаў, гімн Майдану “Разом нас багато — нас не подолати” ў выкананні калектыву з Івана-Франкоўску «Грінджолі»!

Вінцук Вячорка

Разом нас багато

(абноўлены тэкст)

Першы куплет:

We won't stand this — no! Revolution is on!
'Cause lies be the weapon of mass destruction!
All together we're one! All together we're strong!
God be my witness we've waited too long!

Фальсифікацыям — ні! Махінацыям — ні!
Понятіям — ні! Ні брехні!
Вірмо — так! Можемо — так!
Знаю, переможемо — так! Так!

Прыпей:

Разом нас багато — нас не подолати!

Другі куплет:

What you wanna say to your daughters and sons?
You know the battle is not over till the battle is won!
Truth be the weapon!

We ain't scared of the guns!
We stay undefeated, cuz together we're one!

Ми — вже разом, мы — назавжди!
Ми — Украіні донки і сіні!

Зараз як ніколі — годі чекати.
Разом нас багато — нас не подолати!

Прыпей:

Разом нас багато — нас не подолати!

Jest nas wielu, nas nie pokonacie!

(польская вэрсія)

Alle wir in allem, sind wir nicht zufallen!

(нямецкая вэрсія)

Si estamos juntos, somos invencibles!

(гішпанская вэрсія)

V jednote ja nase sila!

(часкія вэрсія)

Le people uni serait jamais vaincu!

(французская вэрсія)

Мы вместе, мы едини, мы непобедимы!

(расейская вэрсія)

Разом нас багато — нас не подолати!

Чаркесы зноў бароняцца

Посьпех рэфэрэндуму па далучэнні Эвэнкіі да Краснайрскага краю падахвоціў Москву на ліквідацыю іншых аўтаномій малых народаў. Адыгей плянавалі злучыць з Краснадарскім краем. Але дружны пратест адыгай, кіраўніцтва аўтаноміі і роднасных чаркескіх народаў прымусіў Москву адступіць. Ліквідацыя аўтаноміі — шлях да поўнае асыміляцыі нацыянальных меншасцяў Расеі. Пра Адыгей і чаркесаў пішуць Сяржук Богдан і Мансур Худуко з Майкопу.

Далучэнніе Адыгей да Краснадарскага краю стаяла чацвертым пунктам у плянах Крамля па ліквідацыі рэспублікі аўтаноміі. Пачатак апнілосам быў пакладзены злучэннем Пермскай вобласці і Комі-Пермяцкай аўтаномнай акругі. Рэфэрэндум тамака прайшоў у 2003 г., і ён толькі задакумэнтаваў фактычнае выміранье народа комі, што ўжо адбылося.

17 красавіка прайшоў рэфэрэндум па далучэнні Таймыру і Эвэнкіі да Краснайрскага краю. Нарэшце, Москва дацінула кіраўніцтва Каракская аўтаномнае акругі, якая ўліцца ў склад Камчаткі. Губэрнатар Камчаткі Міхаіл Машкаўцаў не хаваў радасці: нарэшце «выправицца наступствы параду сувэрэнітета».

Якім бы падпрадкаваным ні было адыгейскае ці каракскае кіраўніцтва, але пакуль ёсьць аўтаномія — ёсьць дзяржаўнасць у малога народу, землі якога расейцы калінізавалі за мінулыя стагодзьдзі. Няма аўтаноміі — няма проблемы. Няма юрыдычнае падставы калісці дамагчыся незалежнасці. Гэта лёгіка Москвы.

Карэннае насельніцтва бачыць у гэтым частку плянай поўнае асыміляцыі нацыянальных меншасцяў у Расеі. Москва бязь цяжкасці перадаўлае супраціў маладзікіх народаў Пойначы. Цяжкай аказалася зыншчыцца дзяржаўнасць Адыгей, што мае трывалую нацыянальную сяядомасць. Нягледзячы на дамінаванье расейцаў у Адыгей (яны складаюць 70% жыхароў), чаркесы-адыгейцы з падтрымкай кіраўніцтва рэспублікі паўсталі супраціў намераў аб'яднання.

Цяжкі выбар прэзыдэнта Саўмэна

На прэзыдэнта Хазрэта Саўмэна з аднаго боку ціснуць Краснадар і Москва. З другога — арганізацыі трохмільённай чаркескай дыяспары і магутны нацыянальны рух «Адыгэ

хасэ» з яго баявым досьведам Абхаскай вайны.

Месец тому пачаў дзеяніцаў Камітэт абароны канстытуціі Адыгей.

«Адыгэ хасэ» адыгрываў важную ролю ў стварэнні Рэспублікі Адыгей ў пачатку 1990-х. Ён ініцыяраваў у свой час стварэнне Канфедэрациі горскіх народаў Каўказу. Апошнім часам «Адыгэ Хасэ» крыйху прыціпілася, але варта было Москве й Краснадару пачаць інтэграцыйныя заходы, якіе кіраўніцтва зноў замільгала на мясцовім ТБ.

Краснадар і Москва маюць свае аргументы. Яны тлумачаць пляны пазабудзення нацыянальной аўтаноміі адыгейцаў эканамічнымі прычынамі. Маўляў, Адыгей — датацыйны рэгіён, таму мае патрэбу ў інвестыцыях. Хазрэт Саўмэн пярэчыць: у Адыгей — найхутчайшы эканамічны рост на ўсім расейскім поўдні, а зъяднелыя кубанскія казакі ездзяць на заробкі ў Адыгей.

Сам Саўмэн, які доўгі час лічыўся самым багатым расейскім губэрнаторам, з багаццем 380 млн даляраў, заробленым на распрацоўцы радовішчаў золата, не зацікліўшы ў падзенні адыгской дзяржаўнасці. Кіраўнік Адыгей называе пляны змены меўжай «гістарычным рэгрэсам і палітычнай памылкай».

Расейскі генацыд

Калісці чаркесы зьяўляюцца адным з самых шматлікіх этнасаў Каўказу. У 1830 г. яны налічвалі больш за мільён чалавек. Так было, пакуль Расейская імперыя не пачала экспансію на поўдзень. Гэта каталізавала працэс стварэння чаркескага дзяржаўства адыгай, што мае трывалую нацыянальную сяядомасць. Нягледзячы на дамінаванье расейцаў у Адыгей (яны складаюць 70% жыхароў), чаркесы-адыгейцы з падтрымкай кіраўніцтва рэспублікі паўсталі супраціў намераў аб'яднання.

чаркесы. Была нават падпісаны дамова аб супрацоўніцтве паміж прыхільнікамі аўтаноміі і апошнімі. Апошнім часам «Адыгэ Хасэ» крыйху прыціпілася, але варта было Москве й Краснадару пачаць інтэграцыйныя заходы, якіе кіраўніцтва зноў замільгала на мясцовім ТБ.

Расея перамагла. Чаркесы («адыгі» — гэта саманазоў) былі падзелены на 12 плямёнаў. Гэта ў выкыдзе стала апошнім часам. Чаркесы супраціўляюцца на менині герайчна за чачэнцаў Шаміля. Уся Кубань і чарнаморскае ўзьбярэжжа былі арэнай баёў. Апошнім месцам супраціву чаркескіх патрыётаў стала ўрочышча Гбаада, сёньня курорт «Красная Поляна», дзе адбыўся апошні бой 21 траўня 1864 г. Потым пачаліся зачысткі. Расейскія войскі выціснулі чаркесаў з кубанскіх раёнаў, палілі аулы, выразаючы жыхароў і выціскаючы асалелых у Турцыю. Большаясць падчас перасялення загінула.

Цяпер дзень 21 траўня лічыцца Днём памяці чаркескага народу.

Бальшавіцкі пастскрыптум

Бальшавікі падзялілі землі чаркескіх племёнаў на некалькі адміністрацыйных утварэнняў. Цяпер бжодут, чэмгу, натухаеўцы, габукаеўцы, тэміргоеўцы жывуць на абрашах Рэспублікі Адыгей; кабардзінцы, бэсьленеўцы, абадзэхі — у Кабардзіні-Балкарскім; абазіны — у Кара-Чаркесі (карачаеўцы й балкарцы — щоркамаўныя народы); невілікія паселішчы шапсугаў, жанёўцаў захаваліся на ўзьбярэжжы ля Сочы й Туапсе, але большасць іх вынішчылі ў XIX ст. Убыхі ўжо пілзе не жывуць — яны былі вынішчаны ў Каўкасскую вайну да апошняга чалавека.

Савецкая ўлада славіла свае заслугі перад «малымі народамі», якім, маўляў, дала пісьменнасць на аснове кірыліцы. Ня згадвалі, што папярэдне забараніла неўпадабаную гістарычную пісьменнасць.

Цяпер усе чаркескія народы дэкларуюць сваю падтрымку Адыгей. Іздзялі аб'яднання чаркесаў гучалі заўжды — за Саветамі шэлтам, пасяля гучна з боку нацыянальнага руху «Адыгэ Хасэ». Праўда, афіцыйныя ўлады ніколі ўсур'ёз над тым не разважалі, а стратэгія чаркескіх нацыяналістаў пакуль палягае ва ўмацаванні самастойнасці тых адміністрацыйных адзінак, што ўжо існуюць.

Пачалі з мовы

Пры канцы савецкага часу на прыгожай і чистай чаркескай мове

НАРОДНЫЯ ТАНЦЫ —
аснова чаркеское
нацыянальнае
свярэнасці.

Тыгыгъазэ

Тлумачальны слоўнік адыгейскай мовы (1960) адбывае працэс русіфікацыі, якому чаркесаў паддалі ў XX ст. «Семчык — сланечнік». І толькі пасля прыводзіцца адвучнае адыгейскае слова: «тыгыгъазэ» — той, што паварочваецца съледам за сонцем.

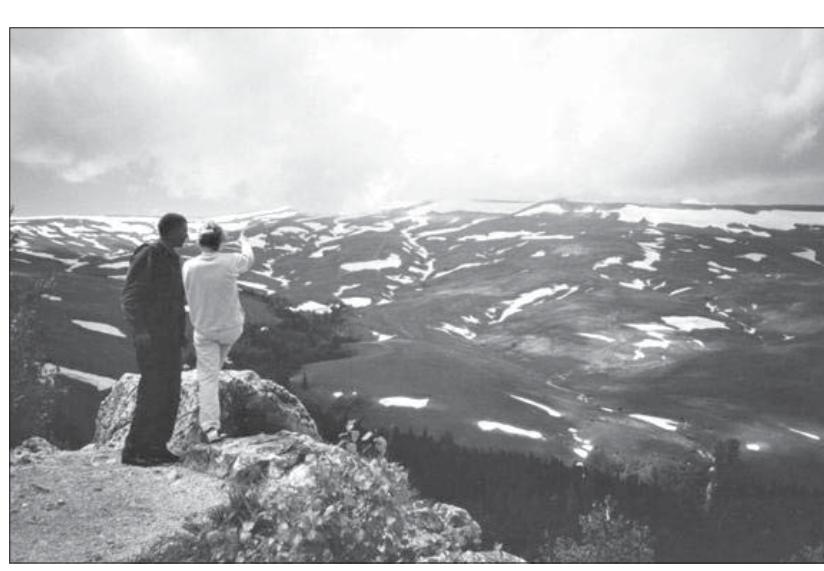

Звод гонару Адыгэ хабэз

Гэты звод гонару замяніў чаркесам разлігійныя дактрины. Ён утрымліваў вычарпальныя законы паводзінай падчас міру й вайны. Напрыклад, ён абавязвае мужчыну дапамагчы кожнаму параненому, зноўдзенану на горнай сцяжыне. Правілы зводу дагэтуль упілываюць на законы жыцця горцаў: гэтак у адыгай лічыцца недапушчальным здаваць старых у дамы састарэлых.

Лёс шапсугаў

12 000 шапсугаў жывуць на сваіх гістарычных землях, пазбаўленыя ўсялякіх культурных правоў. У збудаваным на іхных землях курорце Сочы адно з мястэчак дагэтуль называецца Лазарэўскае — у гонар адмірала Лазараўа, вядомага як даследнік Антарктыды, але менш вядомага як заваёўнік Каўказу, які карабельнай артылерыйя зачышаў ўзьбярэжжа. Нібы на зыдзе з шапсугаў, у Армавіры стаіць і помнік генэралу Засу, што калекцыянуў чаркескія галавы, адсылаючы самыя цікавыя асобнікі навукоўцам Нямеччыны і Аўстріі.

Адыгейскі краявід.

ад Масквы

Танцы і Звод гонару

Асноваю беларускага адраджэння было заўжды змаганьне за мову. Для чаркесаў такую ж ролю адыгралі музыка й танцы.

Танцы мелі рэлігійнае значэнне. Напрыклад, рытуал пакланення сонцу натхнё адыхскі танец *удж-хъурай* — узяўшыся за рукі ў коле, мужчыны і жанчыны спрабуюць звярнуцца да сяўцила. Чаркескі танец нясе таксама нацыяльную і гісторычную інфармацыю. Выдатна захаваліся ў традыцыйных съпевах, у якіх нават ёсьць згадкі пра Вялікае Княства Літоўскае і войны Івана Жахлівага...

Да нацыянальных музычных гуртоў стаўленне трапяцкое. Падчас канцэртаў залі заўжды забітыя пад завязку.

Важную ролю ў фармаваньні чаркескага этнуса адыгрывае і вера. Ціпер чаркесы — мусульмане-суніты, але да XIX ст. яны былі паганцамі. Некаторыя чаркескія інтэлектуалы лічаць сваёй рэлігійнай нацыянальны звод гонару — «адыгэ хабзэ». Тому іншыя рэлігійныя зводы мелі проблемы з пашырэннем сярод адыгаў. Ідея супраціўлення чаркескія нацыяналісты звязана з чаркесаў, хут-

чэй, ня з Богам, а са сваёй нацыянальнай ідэяй *адыгагэ* (адыгствам). Галоўнае — забясьпечыць выхаванье дзяцей у гэтым духу, і тады яны абавязковы вернуцца да ідэі свабоды Бацькаўшчыны.

Большай часткай чаркесы пасля СССР — нерэлігійныя людзі. Калі ў якім селіпчы назіраеца ўсплеск рэлігійнасці, значыць, папрацавалі чачэнцы (прыбываюць у цекачы з Ічкерыі) і чаркесы — рэпатрыянты з краін Усходу.

Рэпатрыяцыя чаркесаў

На мільённую дыяспару ў актыўнастаў чаркескага нацыянальнага руху вельмі вялікі спадзіваны, прычым не толькі ў матэрыйальным, але і ў чалавечым пляне. Адной з мэтай, што вызначылі сабе чаркескія нацыяналісты, звязана з забесьпячэннем вяртання ўсіх ахвотных на радзіму. Яны дасягнулі немалых посыхаху ў гэтым напрамку — ужо ціпер толькі ў Адыгеі налічваеца пад дзве тысячи рэпатрыянтаў з Турцыі, Сырыі, Эгіпту, апошнім часам з Ізраілю. Найвялікшай проблемай для іх звязана пракаўладкаванье. Хто больш спрытны, начынае бізнес, але замінае жорсткая моўная палітыка

Расеі — бязь веданья расейскай мовы зачыняюцца ўсе шляхі.

Адыгэ збудавала для рэпатрыянтаў цагляны аул, але хатаў там на ўсіх бракуе. Аднак чаркескія інтэлігенты цепацца наяўнасцю кантынгенту «вяртанцаў». Плыні рэпатрыяці забясьпечвае патэнцыйныя кадры для чаркескага адраджэння. Чаго, дарэчы, так і не адбываеца ў Беларусі.

Гартаваныне агнём

Чаркескі рух выклікае занепакоенасць Москвы, бо тамтэйшыя нацыяналісты паказалі сваю гатоўнасць да радыкальных заходаў, баронічы братнію абхазію. «Абхазы ваявалі ня з Грузіяй. Абхазы ваявалі за ўласны сувэрэнітэт», — абураюцца чаркесы.

Абхазы — блізкія сваякі чаркесаў. Праўда, пасля Каўкаскай вайны разарваўся ланцужок гавораў, ад абазінцаў да шансугаў і далей на поўдзень праз убыхай да абхазаў. Было выбітае адно звязно — убыхі. Дарэчы, гады троі таму з Турэччыны на радзіму быў прыехаў апошні, стары й бязьдзетны ўбых. Гэтаму факту абхаскі пісьменнік Баграт Шынкуба прысьвяціў раман

Доля карэннага насельніцтва ў Расеі

Рэгіёны Расеі, у якіх доля карэннага насельніцтва складае больш за 50%

1. Башкартостан (53% башкіраў і татараў разам).
2. Дагестан (50%).
3. Інгушетія (77%).
4. Кабардина-Балкарыя (59%).
5. Калмыкія (53%).
6. Татарстан (51%).
7. Тува (77%).
8. Удмуртія (68%).
9. Чачэнія (93%).
10. Агінска-Бурацкая аўтаномная акруга (62%).

Рэгіёны, якія стравілі свае аўтаноміі

11. Эвэнкія (далучаная да Краснайрскага краю).
12. Таймыр (далучаны да Краснайрскага краю).
13. Карапацкая аўтаномная акруга (цяпер у складзе Камчаткі).

«Апошні з тых, хто пайшлі».

Абхаскі канфлікт часам спрапачаў да супрацьстаяння Расеі і Грузіі, але проблема глыбейшая. Існавала яшчэ адна арганізацыя, што ставіла на мэце стварэнне незалежных дзяржаваў як на грунце расейскіх, так і грузінскіх аўтаномій, — Канфедэрацыя горскіх народоў Каўказу. Менавіта ў шэрагах адзелаў Канфедэрацыі чаркескія добрахвотнікі разам з Басаевым рушылі ў Абхазію. «Адыгэ Хас» таксама чынна падтрымліваў Абхазію ад пачатку вайны.

Сёння Канфедэрацыі горскіх народоў ужо няма, Москва неўзабаве спыніла ўсякую падтрымку адзелаў Канфедэрацыі і здолела разьбіць арганізацыю. Аднак замест яе паўсталі міжнародныя чаркескія, чачэнскія, дагестанскія арганізацыі.

Забытыя Эўропай

Бачачы супраціў адыгаў, Крэмль пачаў манёўраваць. Намеснік паўнамоцнага прадстаўніка Путіна ў Паўднёвай фэдэральнай акрузе Аляксандар Пачынок абвесціў: «Сувэрэнітэт суб'ектаў фэдэральнай на поўдні Расеі нічога не пагражае. Плянуя па аўяднаныні рэгіёнаў на поўдні Расеі не было й няма».

Напружанасць ў Адыгеі стала спадаць. «Чаркесы адстаялі яшчэ адзін кавалацак сваёй свабоды. Гэтым разам без крыві», — кажа выкладчыца Адыгейскага ўніверситету.

Ліквідацыя аўтаноміі — гэта ня толькі пытанье адміністрацыйнага ладу, але й маралі. Каўніны народы аўтаноміі складаюць, часам, невялікія долі насельніцтва. Так сталася ў выніку асміляцыі, спойваньня, а то й адкрытага генацыду. Пратэстуючы супраць ліквідацыі аўтаноміі, адыги нагадваюць пра лёс убыхай і шансугаў. З 200 000 чаркесаў-шансугаў на пачатку XIX ст. да перапису 1897 г. засталося 1938 чалавек.

Адыгаў турбуе, што курс на ліквідацыю аўтаноміі застаецца паза ўвагай эўрапейскіх праваабаронцаў. Новы курс Крамля пазабаўляе малыя народы Расеі надзеі на захаванье сваёй нацыянальной адметнасці. Лёс гэтых народоў — гэта й лёс самой Расеі, яе нацыянальнага або імпэрскага разьвіцця.

**ПРЕЗЫДЕНТ АДЫГЕИ
ХАЗРЭТ САЙМЭН — самы
багаты з усіх кіраўнік
суб'ектаў Расейскай
Фэдэральнай Рэспублікі. Ягонае
багацце ацэньваецца ў
380 млн даляраў,
заробленых на залатых
гешэфтах.**

Герб Адыгеі.

МУШТАРДА

Бітва за Чанстахову, або «Beatles» супраць Бульбы і Багуна

АЛЕСЬ БЕЛЫ

Калі Джон Ленан у сваёй «Imagine» абяцаў непазбежнае зынкненне краін, рэлігій і полаў, ён не хацеў сказаць, што на Зямлі не застанецца зусім ніякай мовы. Хто б тады змог ацаніць бяздоннае багацце чэкістскай *«Beatles»?* У цэлым у апошнія дзесяццігодзіні чалавецтва разыўваеца паводле геніяльнага пляну лівэрпульскага пакутніка. Аднак час ад часу на шляху тронофальнага шэсціцца англаксонскай цывілізацыі ўзынікаюць нечаканыя ачагі супраціву.

Паводле ўсіх раскладаў пераможцам конкурсу па прыватызацыі найбуйнейшага польскага металургічнага камбінату «Huta Częstochowa», які дагэтуль належаў дзяржа-

ве, мусіла стаць транснацыянальная (дакладней, брыгана-індыйская) «Mittal Steel». Вядома, ангельскі клёк моцна выхнуўся за апошнія стагодзьдзе і яго трэба час ад часу ўзбуджаць камасутрамі, але, так ці інакш, Брыганская імпэрыя мабілізавала свае найлепшыя сілы.

«Mittal Steel» прапанавала найлепшую цану, але яна ўжо і так праглынула ладны каўалак польскага металургічнага пірага. Існуе рэальная пагроза манаполізацыі рынку. «Лакімі Мітал» ужо кантроле 50% кокса-хімічнай галіны Польшчы і адну за адной скупляе шлёнскія шахты. Зрэшты, самы багаты індус плянэты — адначасова і самы багаты англічанін (Абрамовіч адпачывае), і нават казах; яго слава і багацце даўно заслалі Тадж-Махал і іншыя скарбы Аргы.

Але польскі ўрад, уключна з Квасынскім, ясна даў зразумець, што незадаволены вынікамі конкурсу. Заўпарціліся прафсаюзы, на даўшы «Mittal» своечасова здаць у Міністэрства дзяржмаёмасці пойны пакет патрэбных дакументаў. Такім чынам, прыярытэтнае права на набыццё чанстахоўскай гуты пакуль пераходзіць да маладой амбітнай украйнскай карпарацыі «Індустрыяльны саюз

Данбасу» з штаб-кватэрай у Данецку, якой крыху больш за 10 гадоў і якая ў апошнія гады сур'ёзна палюе на бытую дзяржмёстасць у Цэнтральнай Эўропе.

Ужо сама назва ватагі сармацкіх імпэрыялістў не пакідае аніякага сумневу ў іх агрэсіўна-рэтураградзкіх памкненнях. Кожны шчыры беларускі інтэлектуал адбывае, што съвет навокал даўно ўступіў у постіндустрыйную фазу. Аж тут такая нахабна-цынічнае дэкларацыя ўласнага неўзұтва ды цемрашальства!

Зрэшты, ў гэтай сэнсацийнай гісторыі ўсё выглядае знакавым, гіпэртрафаваным. Чанстахова — нацыянальны санктуарый Маці Божай, самае культавае месца польскага каталіцізму. Тым больш нечаканай, незапраграмаванай падаеца пазыцыя палякаў. Можа, яны яшчэ передумадзілі? Аддаць каталіцкую съвятиню на рабунак нашчадкам Багуна і Тараса Бульбы! Ад часоў падступнай Гадзянцкай змовы (1659), якая ледзь была не ўтварыла Рэч Паспалітую трох палітычных народаў — Польшчу, Літвы і Украіны, — над звычайлай пабудовай мэнтальнага Сусьевету не нависала такая жахлівая пагроза. Ніхто ня

мог западозрыць прагрэсіўную і лагодную Польшчу, што ціха дажывала свой век у надзейных руках «лявіцы», што яна раптам выкіне такі выбрык.

Апошня 250 гадоў у Варшаве паслухміна-дасверліва выконвалі ўсе заходнія рэкамэндацыі, чаго б гэта ні каштавала. Гадоў 10 таму Польшча, Вугоршчына, Чехія і Славакія стварылі быті т.зв. Вышаградзкую группу, але структуры цэнтральназўрапейскай салідарнасці з'е ня выйшла. Пачуўшы звон эўра, быўшы падданыя Ягелёнаў — кожны паасобку — спакусіліся мяккімі бруслэльскімі фатэлямі і няхільмі акладамі эўрапамісаў. Праўда, іх плацяць на кожнаму цэнтральназўрапейцу, але і рагшэнні аблёсце нацый прымываюць на ўсе.

Наш жлобінскі БМЗ назірае за ўсёй гэтай барацьбой з нацыянальна-алімпійскім спакоем. На бэйсынк-інгліш гавораць і думаюць мільярды людзей, і то якіх, а ляхаў з хахламі разам і 100 мільёнаў не назыбираеца то хіба беларусаў у туло варонку запягні? Вядома калі б славянскі спажывец ня быў у такі ступені псыхалічнай залежнасці ад усялякіх Бэхемаў... ды што пра нябесныя мігдалы марыць.

На Віцебскую абласную канфэрэнцыю па вылучэнні адзінага кандыдата ад дэмакратычных сілаў я дабіраўся дызэлем у кампаніі краязнаўцы Міхася Баўтовіча. Па дарозе мы не маглі не абмеркаваць артыкулу Андрэя Катлярчука з апошняй «НН» пра менска-палацкую князёйну Соф'ю Валадароўну з роду Рагвалодавічаў, якая ўзяла шлюб з дацкім каралём. Пасмакаваўшы навіну, пажартавалі: маўляў, варта аднавіць у Беларусі сапраўдную манархію і на трон запрасіць варага — прадстаўніка дацкай каралеўскай сям'і. Тым больш што ёсьць гістарычныя падставы. Лепш мець легітимнасць манарха-эўрапейца, чым якогася тутэйшага саматужнага ўзурпатора.

Рэтра-маёўка

На абласную канфэрэнцыю вылучылі 118 дэлегатаў. З раніцы 15 траўня яны пачалі зъбірацца на рэгістрацыю ў офісе ГА «Віцебскае аддзяленне Фонду імя Ліва Сапегі». Палову дэлегатаў ведаю з часоў перабудовы. Каствуе Шыдлоўскі з Браслава,

зъявіліся міліцыянты з буйнымі зоркамі на пагонах і дзъюмамі відэакамарамі.

Той, што быў у цывільным, гласна спытаў: «Па какому поваду тут сабралісь?» І адзекамэндаваўся: «Начальнік абласнога аддэлу аховы правапарадку Сяргей Іваноў».

Пасыпаліся жартаўлівія адказы: «Адпачываем», «Прыйшлі ў грыбы», «Адзначаем дзень нараджэння». «А што, ня маєм права сабрацца ў лесе?» — запытаў адзін з дэлегатаў.

«Права маеце, але як толькі пачинца якое-колькічы мерапрыемства — абмеркаваньне нейкіх пытанняў, выступы, агітацыя, — будзем лічыць гэта за прошпраўнае дзеяньне», — сувора растлумачыў таварыш у цывільнім.

«А съпіваць можна?» — спытаўся Шчукін. «Гледзячы якія песні», — на поўным сур'ёзе адказаў міліцыянт.

«Та-а-ак, зараз чакай гасціць у хату», — кажа сам сабе дзядзька, што стаіць побач. «Адкуль вы?» — пытаюся. «З Вушаччыны, папрэдківалі ўжо з райвыканкаму», — кажа дзядзька.

кацаца з людзьмі, дзе хоча, выслушоўваць пытанні і адказваць на іх. «Гэта бесправдзел! Калі хочаце скандалу, ён будзе!» — прыгразуі лідэр кампарты. Слова «скандал» неяк агаломышла міліцэйскі дэсант, нават таварыш у цывільнім страціў ўпэўненасць.

Сяргей Калякін: «Кангрэс мы ўсё адно правядзём у Менску — у самай лепшай залі».

Конкурс капітанаў

I тут паступіла каманда разьбіца на групы і чальцам кожнай сабрацца ў розных кутах паліяны. Міліцыянты назіралі за дзіўнымі манэўрамі, відэааперацары старанна здымалі. Да кожнай з груп пачалі падыходзіць палітыкі, якія прэтэндуоць на ролю адзінага кандыдата ад дэмакратычных сілаў, яны тлумачылі дэлегатам свае плятформы, пазыцыі, погляды на сітуацыю ў

усходні, віцебскі. Кожны з кандыдатаў імкнуўся давесці да слухачоў нешта істотнае і выигрышнае для яго. Гэта была апошняя перад агульным кангрэсам сустрэча з дэмактывам у рэгіёнах. У сіядомасці сабраных людзей, якія хуткім часам пацягнуць воз перадвыбарнай кампаніі, трэба было пакінуць па сабе адметны брэнд, адмысловую перадвыбарную легенду.

Мілікевіч апавядаў пра поспехі і недахопы прэзыдэнцкай кампаніі Домаша, які ён некалі кіраваў. Калякін тлумачыў, што на час перадвыбарнай кампаніі трэба забыцца на ўласны ідеаліягічны і палітычны прыхільніцтва ды выступіць адзінным фронтом. Лябедзька прывёз улёткі, у якіх тлумачылася, чаму менавіта ён мусіць быць адзінным кандыдатам.

Нехта з калег-журналістаў адзначыў, што ў лепших бок зъяніўся выгляд Мілікевіча — над яго прычоскай добра папрацаўціцырульнік. На Шушкевічу была беласінжная кашуля, што надавала яму асаблівай важнасці. Калі Шушкевіч пачаў апавядаць, на якія сродкі ён цяпер жыве і ў

хлопец па паліянцы, бюлетэні з прозвішчамі кандыдатаў — гэтыя паперкі яны атрымалі пры рэгістрацыі. У сяго прагаласавалі 105 дэлегатаў. У тройцы лідэраў апынуліся Мілікевіч (68 галаў), Калякін (53) і Лябедзька (46).

Прагаласаваўшы, людзі пачалі разыходзіцца. Міліцыянты неяк зусім палагаднелі — на іх тварах праясніліся чалавечыя рысы. Адзін нават спытаў у купкі маладзейшых дэлегатаў, ці праўда, што яны атрымліваюць за гэткія апазыцыйныя дзеянні гроши. «Калі б за гэта плацілі гроши, дык тут было бы столькі людзей...» — адказаў яму адзін з хлапцоў. «Мы таксама за праста так дзень тут з вами пратырчэлі», — паскардзіўся падпалкоўнік. Спачування ён не пачуч. Да міліцыятаў падышоў Шушкевіч, падзякаўваў за службу і сказаў, што ўсіх пакіне ў ранейшых званнях, за выключэннем аднаго. Удакладняць, сп. Станіслаў ня стаў.

Я выходзіў з прылучоскага лесу поруч з Калякінам. Пытаюся пра Машэраву — ці магчыма яе далучэнні да перадвыбарнай

Веча дэмакратаў на беразе Лучосы

Улады адмаўляюць права на палітычную апазыцыю. Віцебская канфэрэнцыя дэмакратаў прайшла ў лесе. Пад наглядам міліцыі Віцебск усё адно прагаласаваў за Мілікевіча й Калякіна. Рэпартаж Алеся Аркуша.

Леанід Гаравы з Гарадка, Міхася Гіль і Алесь Касцень з Пастаў. Даўнія-даўнія знаёмыя. Ёсьць што разам згадаць і аб чым пагаманіць. Севярынца і Шчукіна зарэгістравалі як гасціць. На вуліцы Павал ці то жартам, ці то пакрыўджана, зъяўляючыся да сівабародага калегі-апазыцыяна, прамовіў: «Вось так, Валеры Аляксееў, мы тут з вамі госьці».

Усёго зарэгістравалася 108 дэлегатаў. Сама канфэрэнцыя, як высьветлілася для многіх толькі ў офісе «сапегаўцаў», мелася прайсьці пад адкрытым небам у ваколіцах Віцебска. З дапамогай праваднікоў дэлегатаў групамі пачалі перадыслакаўваць у лес, побач з раёнам прыватнай забудовы «Лучоса». Па дарозе заўважаю міліцэйскія патрулі на кожным павароце нашага маршруту.

У грыбы з дазволу

Паліянка, якую арганізатары выбралі месцам правядзення мерапрыемства, аказалася заняты. На ёй сціжма дзяцей пад наглядам дарослых весела гулялі зь мячыкамі, балазе надвор’е было цудоўнае. Пайшлі шукаць іншую. Знайшлі. І тут імкліва

на ўскрайку паліянкі ўладкаўваўся Міхася Баўтовіч і пачаў раскладаць съвежы нумар бюлетэню палацкіх недзяржальных арганізацый «Палацкі край». Да Баўтовіча падскочыў падпалкоўнік, узяў адзін асобнік і адышоў.

Праз нейкі час ён вярнуўся і заявіў, што зямляк Скарыны мусіць «прайсьці» за ім для складання пратаколу за распаўсюджванье друкаванай прадукцыі без выходных звестак. Бюлетэнь меў злавесны нумар 13.

Пачалі зъяўляцца кандыдаты — Вайтовіч, Калякін, Лябедзька, Мілікевіч, Фралоў, Шушкевіч. Першым высьвятляць адносіны з міліцыянтам у цывільнім стаў Лябедзька: «Якія законы мы парушаем? Вы тут зусім адурэлі. Гэта ж трэба, па дарозе ў Віцебск маю машину спыніць сем разоў!»

Адказ быў немудрагелісты: «Ёсьць прэтэнзіі, зъяўляйцца ў прокуратуру і суд». «Ведаём мы ваш суд!» — парыраваў Лябедзька і адышоў у бок.

На паліянку зъявіўся Калякін. Па-ленінску схаваўшы руکі ў кішэні нагавіцаў, ён стаў перад галоўным міліцыянтам і пачаў на высокіх тонах тлумачыць, што ён лідэр афіцыйна зарэгістраванай партыі і мае права сустра-

краіне, адказвалі на пытанні. Найбольш актыўнымі былі Лябедзька і Калякін.

Я падышоў да Вінчука Вячоркі і папрасіў падзяліцца ўражаннямі. Лідэр Партыі БНФ сказаў, што апошні раз у палітычным мерапрыемстве пад адкрытым небам ён удзельнічаў у сярэдзіне 1980-х, калі зь сябрамі ў лесе съвятковалі чарговы ўгодкі БНР. Але, маўляў, і сёньняшні віцебскі волыт каштоўны. Людзі не спужаліся, не паддаліся на правакацыі, не даюць нікі падстаў для прымянеўнія да іх гвалту. Чаму так інервова паводзіць віцебская міліцыя? Напэўна, паўплывалі апошнія заявы дзяржсакратара ЗША Кандалізы Райс, выказванні прэзыдэнта Украіны і Грузіі Юшчанкі і Саакашвілі. «Агульнакраёвы кангрэс ўсё адно правядзём у Беларусі, ніхай сабе і ў лесе». Пытаяюся, колькі разоў спынялі ягоную машину па дарозе ў Віцебск. Вячорка кажа, што прыехаў разам з Шушкевічам, а спыніл іх дзяля праверкі дакументаў вадзіцеля чатыры разы.

Імідж — усё

Групы дэлегатаў разьбіліся па рэгіёнах — заходні, паўночны, паўднёвый. Галасаванье адбылося ў наступны способ: дэлегаты ўкідвалі ў невялікую скрынку, якую насы

якіх сусьветна вядомых університетах чытаў апошнім часам лекцыі, паслушаў падышлі нават два міліцыянты. Увогуле Шушкевіча ўспрымалі прыязна, як вельмі заслужанага чалавека.

Пра Казуліна ніхто ня згадваў, нават у кулоарах. Прадстаўніком Міколы Статкевіча стаўся тутэйшы кіраунік гарадзкой арганізацыі БСДП «Народная грамада» Аляксей Гаўруцікаў. Генэрал Фралоў сядзеў убаку на бервянне ў атачэнні некалькіх людзей, відавочна, з яго абласнога актыву. Ім ён паведаміў, што вылучацца ня будзе і, відавочна, падтрымася Мілікевіча.

Да мяне падыходзіць лідэр наўпалацкіх камуністаў Вячаслаў Крышталёў і апавядае пра то, што 9 траўня ў іх забралі на вуліцы Наваполацку чырвоныя сцягі. «Вы ўяўляце, сцяг Перамогі забралі, на вачах у вэтэранаў!» Заўважаю, як моцна ён пастанеў за апошні час, рукі па-старэчаму на слухающа. Але ж во не здаецца ўпарты барацьбі!

Двойчы таемнае галасаванье

Галасаванье адбылося ў наступны способ: дэлегаты ўкідвалі ў невялікую скрынку, якую насы

кампаніі. «Наўрад ці — адказаў лідэр камуністаў. — Машэраву хоць і разглаваў Лукашэнка перайменаваным праспекту, але яна зноў зъехала ў Маскву і да актыўных дзеяньняў, хутчай за ёсць, на жаль, не далучыцца». Падыходзім да «Волгі» Калякіна. «Ну як, правы аддалі?» — пытаета лідэр камуністаў у свайго кіроўцы. «Усё нармальная», — адказаў той з усмешкай на твары. Дэлегацыю з Польшчыны Калякін адорвае съвежым нумарам друкаванага за мяжой «Товарыща». І ўжо наўзядгонам кажа: «А кангрэс мы ўсё адно правядзём у Менску — у самай лепшай залі».

Мы выходзім на байчэйшую віцебскую вуліцу. Адна за адной здымаміца са сваіх месцаў міліцэйскія машины. Добра прыграе сонца. Нарэшце ўпілі пад мостам рачулка Лучоса з падліткамівеснавым імпэтам гоніць свае воды ў матутную Дзвініну.

Віцебск

Па дарозе ў Віцебск машыну Анатоля Лябедзькі спынілі сем разоў.

Атака на Саюз палякаў

Анжаліка Борыс: Іншых зьездаў ня будзе. Зъвернемся ў Вярхоўны суд, зъвяртаемся таксама да ўладаў Беларусі, Польшчы, Эўразьвязу аб tym, што зынішчаюцца нашы праваы як меншасьці.

Усё пачалося з распэння Міністэрства юстыцыі, якое на мінулым тыдні прызнала VI Зъезд Саюзу палякаў Беларусі — праз два месяцы пасля яго правядзення — нелегітімным, а яго распэнін, у tym ліку выбары новага кіраўніцтва, — несанпраўднымі. Паводле Міністру, гэта было зроблена ў адказ на «шматлікія асабістыя і калектыўныя скарты» членуў СПБ, у tym ліку і дэлегатаў апошняга зъезду.

У Саюзе палякаў напачатку адчулу сапраўдны шок, зьбіраліся абскардзіць распэніне ў Вярхоўным судзе. Але потым высьветлілася, што яно не зъяўляецца абвізковым да выканання і мае рэкамэндатыўныя характеристы. Хоць і адчуваецца ў ім ультыматыўны стыль: «Грамадзкаму аб'яднанню пропанавана паўторна правесы ў зъезд, для чаго Галоўнай радзе, выбранай на V Зъездзе СПБ, належыць у двухтыднёвы тэрмін вызначыць парадак дня, месца і дату правядзення зъезду... У адпаведнасці са Статутам СПБ, да перавыбраныя органаў і асоб на пасадах СПБ паўнамоцтвы захоўваюць органы і асобы на пасадах СПБ, выбраныя на папярэднім зъездзе СПБ».

Лёгіка зразумелая: Саюз палякаў нічым ня лепши за іншыя грамадзкія і адначасова недзяржайныя арганізацыі, яго трэба ўзяць назад пад кантроль, а калі ня ўдасца — ліквідаваць. Менавіта так успрынялі некаторыя сябры СПБ дзеяніні ўладаў. А тая падмацавалі перакананне тэлешэдэрам «Хто замовіў Саюз палякаў?», паказаным на БТ. Галоўныя героі фільму — былы старшыня СПБ Тадэвуш Кручкоўскі ды ягоныя прыхільнікі з Саюзу. А антыгероі — новыя кіраўнікі Саюзу палякаў ды некаторыя польскія дыпліматы, якія, маўляю, хоцуць уцягнуць яго ў палітыку, у барацьбу з рэжымам на баку апазыцыі.

Фільм зрабіў на сяброду СПБ уражанье выху бомбы з памяямі, «кіно» расцанілі як спробу распаліць этнічную і рэлігійную

варожасць.

На наступны дзень ў Горадні сабралася Галоўная рада СПБ, каб абмеркаваць, што рабіць з распэнінем Міністэрства юстыцыі. Але ўсе былі пад уражаннем вышэйзгаданага вырабу БТ, таму ў распэніні трывалі з чатырох пунктаў датычылі менавіта стужкі «Хто замовіў Саюз палякаў?»

«1. Адмовіца ад выканання незаконных патрабаваньняў Міністэрства юстыцыі РБ. 2. Асудзіць антыпольскую дзеянасць былыя кіраўнікі СПБ Т.Кручкоўскага, К.Тарасевіча, К.Знайдзінскага, В.Богдана, С.Трацьцякам і Д.Каралія. 3. Запатрабаваць ад Беларускага тэлебачаньяння абвяржэння паказаных паклённіцкіх выдумак фільму «Хто замовіў Саюз палякаў?». 4. Прасіць Прокуратуру РБ прыцягнуць аўтараў і ўдзельнікаў фільму «Хто замовіў Саюз палякаў?» да крыміналнай ад-

казнасці». Пад пастановай стаіць подпіс старшыні Галоўнай рады Тадэвуша Малевича.

Старшыня Саюзу палякаў Анжаліка Борыс пасля заканчэння пасяджэння Рады назначыла наступнае: «Сябры Рады былі на tym зъезі, і яны напросту абураны распэнінем, якое дазваляе сцьвярджаньцам, і мы гэта сцьвярджаем, што беларуская дзяржава ўмешваецца ў справы грамадзкай арганізацыі і парушае нашы праваы як меншасьці. Мы не займаємся палітыкай і ніколі ёй ня будзем займацца. Але ў гэтых момантах мы жадаем выканання нашых правоў як меншасьці.

У той перадачы, якая была ўчора па БТ, была абвінавачана і шэрэг іншых сяброд Саюзу — уся арганізацыя — спадарамі Кручкоўскім, Тарасевічам, Знайдзінскім, Трацьцяком. Гэтыя спадары кампрамету-

юць усю арганізацыю — Саюз палякаў. Яны самі арганізавалі зъезд і цяпер сцьвярджают, што яго неправамоцнасці, выкарыстоўваючы пры гэтым органы ўлады.

Рашэнне Рады: ня можа быць ніякага іншага зъезду. Зъезд адбыўся, і ніякі іншы зъезд склікацца ня будзе. Зъвернемся ў Вярхоўны суд, зъвяртаемся таксама да ўладаў Беларусі, Польшчы, Эўразьвязу аб tym, што ў гэтых момантах рукамі некалькіх чалавек з папярэдняга склікання, якім важна зноў сюды вярнуцца, зынішчаюцца нашы праваы як меншасьці.

Калі ўладзе патрэбна зынішчыць палякаў, дык яна і так зынішчыць. Але мы ў гэтых момантах павінны змагацца за свае праваы як меншасьці. Зъезд адбыўся, распэніні быў прынятый, і іншы зъезд ня будзе.

Сяргей Максімовіч

Аранжавая рэвалюцыя ўжо адбываецца

Ашалелая атака ўладаў на Саюз палякаў — доказ таго, што Аранжавая рэвалюцыя ў Беларусі ня толькі магчымая, але што яна ў нейкім сэнсе ўжо адбываецца. Камэнтар Пётры Рудкоўскага, ОП.

Сорам і горыч, трывогу і вусыціш выклікаюць паводзіны беларускіх уладаў апошніх дзён і тыдняў у дачыненіні да Польскай дзяржавы і польскас меншасьці ў Беларусі. «Хачу папярэдзіць, не палічыце за пагрозу, пасольства Польшчы. Ня думайце, што палякі ў Беларусі — гэта не грамадзяне Беларусі! Гэта нашы грамадзяне. Мы іх у крэйду не дамо, і магті пудрыць вы ім таксама на будзене!» — грымеў беларускі презыдэнт 19 красавіка, прамаўляючы ў парламэнце.

І вось на мінулым тыдні Міністэрства юстыцыі прыняло

пастанову, згодна зь якой сакавіцкі зъезд Саюзу палякаў Беларусі прызнаецца несанпраўдным. Прchyны — парушэнне статуту, наяўнасць асоб, што не зъяўляюцца дэлегатамі, і «недэмакратычнасць».

Што да пазыцыі беларускіх уладаў, то, як той казаў, «шкода паперы ў атраманту», каб над ёю разводзіцца. Тому абмяяжуся толькі такой зацемкай: беларускія ўлады павялі б сябе больш лягічна, калі б абвінавацілі палякаў у tym, што на зъездзе было «замала таталітарнасці», бо закід «недэмакратычнасці» на фоне фаль-

сыфікацый і маніпуляцый, учыненых самой беларускай уладай, дый не на мясцовым, а на дзяржаўным узроўні, выглядас папросту камічна... трагічна!

А вось пазыцыя пэўнай групы палякаў, чальцоў і актыўістаў СПБ, заслугоўвае пэўнага камэнтару. Рэдакцыя штотыднёвіка «Głos nad Niemnem» выпусліла на мінулым тыдні «пнег специялны», у якім зъміясціла сярод іншага «Адкрыты ліст да польскіх уладаў і палякаў сьвету», падпісаны Яўгеніушам Скрабоцкім, галоўным рэдактаром часопісу «Magazyn Polski», Анджэем Дубікоўскім, галоўным рэдактарам «Głosu nad Niemnem», і ягонай намесніцай Тацинай Залескай.

Нават няўброеным вокам відаць, што асноўнай мэтай зга-

данага ліста дый наагул «спэцыяльнага выпуску» ёсьць перад усім дыскрэдытацыя спадарыні

Анжалікі Борыс, выбранай на сакавіцкі зъездзе старшынёй Саюзу палякаў. Вэрдыкт аўтара звароту досыць катэгарычны: «Саюз палякаў на Беларусі ня могуць прадстаўляць такія асобы, як Анжаліка Борыс, у дачыненіні да якой прокуратура Горадні 14 сакавіка распачала крымінальную справу, і Юзаф Пажэцкі, які ўжо некалькі год мае забарону на ўезд на тэрыторыю Польшчы, а таксама грэблівіа ў дачыненіні да работнікаў СПБ, асабліва жанчын». Што ж, грэблівіа паводзіні ў дачыненіні да жанчын — сапраўды брыдкая рыса, толькі вось бянтэжыць тое, што і сам Дубікоўскі паводзіць

сябе ў дачыненіні да новай старшыні-жанчыны не сказаць каб далікатна...

Але реч тут ня толькі ў недалікатнасці. Спадар Дубікоўскі разам са сваімі хаўрусьнікамі ўпарты працягвае адстойваць палітычную лінію папярэдняга старшыні Саюзу палякаў доктара Тадэвуша Кручкоўскага. Шмат гаварылася ў пісалася пра шматлікія парушэнні Кручкоўскім статуту арганізацыі, пра яго аўтарытатызм ды іншыя брыдкія ў этычным пляні рэчы, а галоўныя польскія газеты часам акрэслівалі «эпоху Кручкоўскага» як эпоху маразму і недзеядольнасці.

«Эпоха Кручкоўскага» характарызваецца адсутнасцю куль-

Аранжавая рэвалюцыя ўжо адбываецца

Працяг са старонкі 13.

турнай канцэпцыі, якая б утварала «ідэйны хрыбет» польскай супольнасці ў Беларусі. Ну бо што прадстаўляла сабой польская супольнасць у выданыні Кручкоўскага? Палітычны разлік плюс адмова ад удзелу ў будаваныні грамадзянскай супольнасці ў краіне. Шчыры ў ці фіксыны нацыяналізм плюс беларусофобія. Ляйльнасць у дачыненіні да рэжыму плюс пагарда да беларускай культуры. Патрыйтызм у палітычным пляне плюс партыкулярызм у культурных — вось «*анатомія*» (псэўда-)польская супольнасць Кручкоўскага.

Магчыма, канцэпцыя першага старшыні СПБ Тадэвуша Гавіна — цеснае супрацоўніцтва з беларускай апазыцыяй — не была бездакорнай. Празмерная палітызацыя Саюзу палякаў ня надта ўпісваеца ў яго першапачатковую сутнасць — быццё *грамадзка-культурнай* арганізацыяй. Можна сказаць, спасылка была правільнай, а выснова не зусім.

Гавін правільнна зразумеў, што польская меншасць, хочучы захаваць сваю самабытнасць і права на разъвіццё сваёй культуры, мусіць уключыцца ў будаваныні грамадзянской супольнасці ў краіне, мусіць падтры-

масць дэмакратычных парывы беларускага грамадзтва і курс на дэсаветызацыю ды ўсходзе апазыцыю Беларусі. Але варта было Саюзу, як грамадзкай арганізацыі, захаваць «*здаровую дыстанцыю*» ад палітычных працэсаў, тым больш што на ніве культуры і асьветы работы было і ёсьць сцікма. Але Кручкоўскі адмовіўся ня толькі ад супрацоўніцтва з палітычнай апазыцыяй, але і ад супрацоўніцтва ў сферах культуры. Паверыў, што найбольш масавую арганізацыю ў Беларусі можна ізаляваць ад шырэйшага культурнага кантэксту, а больш за тое — пачаў ужываць рыторыку «*зынешніяя ворага*» (цікава, адкуль запазычаную), дзе ворагам аказаўся беларускі адраджэнскі рух!

І няма нічога дзіўнага ў тым, што такая пазыцыя была нэгатыўна ўспрынятая ня толькі беларускімі дэмакратычнымі сіламі, але й польскімі грамадзянамі. Аўтары згаданага спэцыялісту *«Głosu nad Niemnem»* нара��аюць на польскія мас-мэдія, што тыя быццам бы робяць «*штучны падзел на так званых прыхільнікаў Кручкоўскага, Борыса, а можа, Гавіна*». Вось жа нікага «*штучнага падзелу*» польскія мас-мэдія ня робяць, яны канстатуюць толькі наяў-

насьць *натуральнага падзелу*, які кожнаму арыентаваному на ўсходзе апазыцыю Саюзу палякаў і ёсьць незалежная плынь, пэрспектыўная і жыццяздольная ў культурным пляне. То, што стаўка робіцца і будзе рабіцца на гэтую другую опцию, ясна як божы дзень.

З вострай крытыкай дзеяньня беларускіх уладаў выступіла Міністэрства замежных спраў Польшчы і маршалак Сэнату. Міністар замежных спраў Адам Ротфельд папярэдзіў, што «*асобы, адказныя за тое, што адбываецца ў Беларусі, адчуюць вынікі*». Гэта вельмі моцныя словаў, але на польскіх інтэрнэт-форумах можна раз-пораз спаткаць крытычныя галасы палякаў, якія крытыкуюць свае ўлады «*за бяздзеянасць*» і нерашучасць. Мяркуючы па гэтых выказаваннях, можна зрабіць выснову, што значная частка польскай грамадзянскасці настроена на яшчэ больш рашучыя заходы Польшчы супраць амаральнай палітыкі беларускага рэжыму.

І на каго гэта разлічваюць — цікава было б ведаць — аўтары звароту да «*польскіх уладаў і палякаў сувету*»? Хто з палякаў у Польшчы ці ў сувече мог бы паспачуваць групу тых беларускіх па-

лякаў, якія энэргічна дыскрэдытаюць новаабранае кірауніцтва Саюзу палякаў Беларусі, і шукаюць падтрымкі ў рэжыме, ізаляваным ад цывілізаванага сусвету і маючым савецкі радавод? Спадар Дубікоўскі са сваімі суаутарамі разлічваюць хіба што на спагаду Анджея Лепера. Іншых спачувальнікаў, здаецца, няма...

Ёсьць, безумоўна, падставы для «*сораму і горычы*» з прычыны чарговых дзеяньня беларускіх уладаў. Але няма ніякіх падставы для роспачы. «*Контраэрэвалюцыя*», якую зачыта вядуць беларускія улады, зьяўляецца выдатным доказам таго, што «*аранжавая рэвалюцыя*» ў Беларусі ня толькі магчымая, але што яна ў найкім сэнсе *ужо адбываецца*. Незалежна ад таго, які будзе блізкі *фінал* гэтай кампаніі супраць цяперашняга кірауніцтва Саюзу палякаў, няма сумневу, што ўнутры гэтай арганізацыі аранжавая рэвалюцыя стала фактом. Самая масавая арганізацыя ў Беларусі *зрабіла* стаўку на адраджэнне польскай культуры ў ўсходзе апазыцыі, а не ў савецкім варыянце.

Сымбалічна, што наступ на Саюзу палякаў адбываецца амаль у самую гадавіну (10 год!) наступу на беларускую нацыянальную культуру. Так, менавіта 10 год

таму, 14 траўня 1995 году, быў праведзены рэфэрэндум, папярэджаны бруднай пропагандай тыпу «*Дзяцей хлусні*», які быў прыдуманы дзеля расправы з беларускім адраджэнскім рухам. Была вернута савецкая сымбаліка, якая не нясе ў сабе акрэсленага культурнага ці гісторычнага зместу, здольная сымбалізаць адно толькі колішнюю немату і немач, кампенсаваную хворай экзальтацыяй ад усьведамлення прыналежнасці да Вялікай Дзяржавы. А ў сёлетні травені ўлады захацелі, каб такі ж сцяг залунаў над беларускімі палякамі. Не над іхнімі будынкамі — бо і нашто? — але каб залунаў у іхніх галовах. Але савецкая прышчэпка не прынялася.

Дух Салідарнасці, які ажыўляў польскі народ падчас барацьбы за свабоду ў «*эпоху ярузаліту*» (так называлі палякі пэрыяд панаваньня Ярушэльскага, галоўнага змагара з колішнім «*Салідарнасцю*») і аднаго з душыщляў чэскага паўстаньня 1968 году), зявіўся ціпер у сэрцах беларускіх палякаў. Рэакцыіны рэжыму на канчатковым пляне бясь-сільны перад ім, гэтым Духам. Мабыць, Слуга Божы Ян Павал II, найвялікшы змагар за чалавечную салідарнасць, і сапраўды наведаў Беларусь.

Беларусь стварае сакрэтную звышбрю

Працяг са старонкі 3.

Андрэй Вахоўскі цалкам салідарызуецца з Пуціным, які называў распад СССР «найвялікшай геапалітычнай катастрофай», а таксама падкрэсліў, што апошняя вайна ў Іраку была грубай агрэсіяй.

Калі амбітныя пляны «Тэтраэдру» здзесьнічацца, дык агрэсіям, трэба меркаваць, прыйдзе канец. Ці, як найменей, выкарыстанию звышдакладнай зброі. Найноўшая ракетная систэма, якую распрацоўвае «Тэтраэдр», мае зрабіць звышдакладныя бомбы ды ракеты бессенсноўнымі. Систэма, аналягаў якой, па словах дырэктора «Тэтраэдру», няма нідзе ў сувече, будзе презентаваная на «MILEX-2007». Гэта будзе зэнітна-ракетны комплекс звышмалой дальнасці, прызначаны для барацьбы з высокадакладнай зброяй.

Што гэта значыць? Уявіце, што вайсковы самалёт скідае бомбу, якая наводзіцца на бункер, адкуль вядзіцца кіраванне войскамі праціўніка. Зынішчыць такую ракету ці бомбу ў палёце вельмі складана, бо яна можа мець розную траекторыю. Але на апошніяй стадыі падлёту да мэты яе траекторыя выпрастоўваецца. І ў гэты момант (размова ідзе пра адну-дзве сэкунды) у дзеяньніе будзе ўступаць новая беларуская зброя, якая вылічыць тую траектарыю ды зынішчыць звышдакладную ракету да таго, як яна патрапіць у аб'ект.

Лёгіка падказвае, гэты комплекс ня зможа «закрыць» усю краіну — звышмалая дальнасць (ад некалькіх сотняў мэтраў да адзінкі кіляметраў) гэтага не дазволіць. Абарона будзе весьціся кропкава, пад «*парасон*» патрапяць толькі пэўныя асабліва важныя аб'екты — пункты камандавання, урадавыя будынкі...

Што да выгляду тых комплексаў, дык

гендырэктар «Тэтраэдру» параді шукаць правобраз у дзіцячых мульціках пра зоркавыя вайны, якія вядуць робаты-трансформеры. «Нетрадыцыйны падыход да цікавісткі на балавыя кропкі павінен даць добры вынік», — мяркуе А.Вахоўскі і падкрэслівае, што гэта будзе нескладаная і недарагая зброя. «Мы ў стане загрузіць рынкі сувету сваёй прадукцыяй».

«Аса», адаптаваная да натаўскіх ракетаў

Зрэшты, са словаў дырэктора «Тэтраэдру», прадпрыемства ў палітыку ня лезе ды супрацоўнічае з любымі краінамі ў рамках рэзалюцый ААН. Галоўнае, каб была выгадная працяпана. Гэтак, мадэрнізаваны прадпрыемствам комплекс «Аса» цяпер рыхтуецца для выкарыстання разам з ракетамі, якія стаяць на ўзбраенні краінай NATO. Пасыль адваведнай мадэрнізацыі «Асы», натаўскія ракеты з тэлекіраваннем ды палепшанымі баявымі характарыстыкамі можна будзе ставіць на гэты комплекс, што адкрые для яго новыя рынкі.

Калашнікаў і «Флёнкс»

Зрэшты, словаў зоркавыя «зброя», аналягаў якой няма ў сувече — сталы тэрмін у лексыконе вытворцаў узбраення. Гэтак, Андрэй Раманаў, генеральны дырэктор расейскага ААТ «Абарончыя систэмы», заявіў, што іх мадыфікацыя комплексу «Пячора» ня мае аналягаў у сувече, і гэта ў той час, як на Машэрава, 14 дэмманстраўваўся яшчэ адзін варыянт «Пячоры» — беларускі, са словаў ягоных распрацоўшчыкаў — ня менш унікальны.

Канкуранцыя на рынку ўзбраення ды

Стваральнік легендарнага «калаша» Міхаіл Калашнікаў ня чуў пра беларускі «Флёнкс».

ват генерал-лейтэнант Міхаіл Калашнікаў. Стваральнік легендарнага аўтамата-бэстсэлеру — невысокі стары, які, здаецца, ніколі не здымает з грудзёў дзівье залатыя зоркі.

На пытаньне пра аўтамат «Флёнкс», які меўся зрабіцца беларускім канкурэнтам «Калашнікаў», генерал адказаў даволі міралюбна: «Мая зброя не закрывае магчымасць канкуруваць з маймі ўзорамі. Нам трэба ўмацоўваць абароназдольнасць кожнай з нашых краінай. Калі хто лепш зробіць — я першы пацісну руку».

Войны зынікнущы, зброя — ніколі

Ці зынікнущы калі-небудзь войны? Наўрад ці. «На жаль, у прыродзе людзей прысутнічае агрэсіўнасць ды недавер да сабе падобных», — мяркуе А.Вахоўскі. — Трэ-

ба мець моцныя цягліцы, каб быць спакойнымі». Але, на думку генеральна га дырэктора «Тэтраэдру», праз 20—30 гадоў вайны ў цяперашнім выглядзе могуць зынікнучы. Ён мяркуе, што на першы плян можа выйсці псыхалагічная ды інфармацыйная вайна, псыхатропная зброя.

Але пакуль да гэтага далёка, і гандаль зброяй нясе дзяржавам шалёны прыбыток. А ці можна зарабіць асабістое багацце на гандлі зброяй на постсавецкай прасторы, скажам, у Pacei? Уладзімер Палашчук, кіраунік расейскай дэлегацыі на «MILEX-2005», намеснік дырэктора Фэдэральнай службы па вайскова-тэхнічным супрацоўніцтве Pacei, быў шчырым: «Тэарэтычна ўсё магчыма», — адказаў ён і ўсіхінчуніўся.

Застыглай краіна, або Вайна пакаленія па-беларуску

*Мы беларусы — людзі
балота,
Дзеци стаячай вады,
Мы беларусы — ціхія людзі,
Дзеци нябачнай бяды.
Ян Капалло. «Дзеци і чэрці»*

«Тут спыніўся час», — кажуць тыя, хто адсунічаў у Беларус 15 год. «Мы вельмі задаволены жыццем і асабліва прэзыдэнтам», — цвердзяць пэнсіянеры. «Куды б зьбегчы ад такога маразму?» — думае большасць маладых людзей і шукае спосабы застацца за мяжой. Некаторыя ня думаюць, а дзейнічаюць. 19-гадовая дзяўчына зайшла пазыцыю грошай да суседкі-пэнсіянеркі і, не атрымаўшы іх, стукнула старую па галаве, ад чаго тая памерла. Два маладыя бэйбусы, што залезлы ў хату аднавясковак, паквапіліся на дзіве пэнсіі (амаль паўмільёна!), а забраўшы грошы, забілі гаспадынъ ды падпалихату. Выпадковасць? Але такіх «выпадковасцяў» становіцца ўсё больш у «ціхім балоце» нашых вёск і малых гарадоў.

Маладыя пайстаюць супраць старых. Работы — няма, бацькі самі беспрацоўныя або ледзь зводзяць канцы з канцамі, зваліць за мяжу ці прости зъехаць зь мястэчка няма грошай, а тут пад бокам жывуць старыя нямоглыя «багаціе»: пэнсіі за 200 тычяч — гэта ж 100 пляшак «чарніла»! Вось яна, спакуса для нію-Раскольнікаў...

Сённяшнія беларускія грамадзства можна падзяліць на трох вялікіх пласты. Першы — невышпраўна-савецкая людзі: старэйшае пакаленіе і прадстаўнікі цяперашніх улады (незалежна ад узросту) на чале з Лукашэнкам. Другі — «сапсанаваныя» савецкія людзі: пераважна сярэднє пакаленіе, хто вырас і сфармаваўся ў

савецкі час, але добра сербануў перабудовы, нацыяналізму ды іншага вальнадумства ў пачатку 1990-х. Трэці — маладыя, хто ведае пра Саветы з аповедаў старэйшых таварышаў ды школьніх падручнікаў.

Галоўная ж праблема ўтым, што першыя — «невышпраўныя» — за апошнія дзесяць гадоў манапалізавалі ня толькі ўладу, але і систэму грамадзкай камунікацыі, што заблякаўала патэнцыял развіцця іншых сацыяльных груп. Прычым самыя вялікія канфлікты, калі ня поўнае неразуменіе, існава пакаленінем, загартаваным у індустрыяльным чэрэве савецкай імперыі, ды зусім маладымі беларусамі, «расыпешчанымі» камп'ютарамі ды салодкімі марамі спажывецкага грамадзтва. Ім толькі паказалі «цукерку», але не далі магчымасці ўзяць і замест «аўтабану ліберальных гонак» загналі ў калгаснае стойла.

Вядома, рана ці позна гэта прывядзе да выбуху. Ёсьць, аднак, спосаб адцягнуць гэты момант — паставіцца выціскаць найбольш думаючых і актыўных за межы краіны, а на тых «нормальных», хто ня можа стрымаць злосць і зайдзрасць да старых «багацяў», ёсьць крымінальныя кодэксы і месцы на нарах. Відаць, такі шлях таксама ня самы лепшы, а ўрэшце проста тупіковы, бо зьдзяйсненне «натуральных адбораў наадварот».

Праз 10—15 год сённяшнія моладыя стане апорай краіны, але можа здарыцца, што абаперціся ня будзе на каго. Кар'ерысты-паддявалы з БРСМ, вызваленія з «зон» забойцы пэнсіянэркі ды былыя двоечнікі-аліграфрэны з алькагольных сем'ёр — цудоўная кампанія для «прапрыву ў ХХІ стагодзьдзе» праз «крэмніевую» даліну! Відаць, гэта ўжо даходзіць і да ўладаў,

бо інакш як разумець заходы па ўскладненні выезду за мяжу маладых і малых беларусаў?

Тым на мени, галоўны вэктар сацыяльной палітыкі скіраваны на тое, каб пэнсіянеры і далей становіліся спонсарамі сваіх дзяцей і ўнукаў, здаровых, але беспрацоўных ці зарабляючых амаль як беспрацоўныя. Гэта наўпраст вядзе ня толькі да съветапогляднага, але і да матэрыяльнага супрацьстаяння пакаленіяў, якое часам прымае крымінальную форму. Маладыя — хочуць ды ня могуць, старыя — ня хочуць, але пакуль могуць упільвать на ўладу і сътуацию.

Праўда, жыццё старых — гэта яшчэ 5—10 год, за якім можа настаяць поўны разрыў эпох і разбурэнні ѹдэйных, эканамічных і палітычных асноў сённяшніх сістэм. То, што гэта будзе непазыўбенна, гарантую прыклад нашых суседзяў і лёгіка агульнаеўрапейскага развіцця.

А што ж сярэдняе пакаленіе, спыгаеце вы? Уся бяда ўтым, што мае пакаленіе, каму сёння пяты дзесятак, ня выканала свайгістайчай місіі. Мы так і ня сталі тым мастком паміж савецкім часам, дзе прайшла першай палова нашага жыцця, і дэмакратычным, ці, дакладней, постіндустрыяльным грамадзтвам, у якім сёння жыве Еўропа ды іншыя лідэры съвету. Спачатку мы былі вельмі занятыя татальнай крытыкай, потым «раскопкамі» савецкай мінушчыны, каб думаць пра сённяшні час ці недалёку будучынно. Як старэйшас пакаленіе назаўсёды засталося «кантужанае» вайной, так нашае — камунізмам. Фактычна большая частка нашай энэргіі пайшла на разбурэнне камуністычнай спадчыны, на спробу ачысьціць сябе ад яе «ружовых плям». Часам гэта быў марны занятак, але ў ім была і

нейкая асалода. Беларус вельмі доўга цярпеў ды пакутаваў і ціня стаў ад таго крху мазахістам, які любіць пакапацца ў сваіх вандробках і лішні раз адчуць боль. Прынамсі, мазахісткі настроі пачатку минулага стагодзьдзя прысутнічаюць сёння ня толькі ў паэзіі ці публістыцы, але і ў палітыцы.

Будзе несправядліва не сказаць пра нацыятаўчыя пракэс, якому многія мае равеснікі аддалі нямала сіл. Вынік, прайда, неадназначны і напэўна пакідае жадаць лепшага. Слабым апраўданнем зьяўлесцца тое, што на ніве эканамічных і асабліва палітычных пераўтварэнняў зрухі яшчэ меншыя. Відаць, гэтыя пракэсы моцна ўзаемазвязаныя, але першасны сярод іх (тут я згаджуся з марксістамі) — эканоміка. Пусты страйнік і голая кішэнь — найлепшыя агітатары і настаўнікі. Пакуль жа адна палова нашых суграмадзян атрымлівае дастатковыя грошы, каб не галадаць, а другая — дастаткова, каб ня выйсці на плошчу, — рэвалюцыя ня будзе. Будзе ціхая вайна ды нарастаячая нянявісць «маладых-гарачых» да «старых пердуноў», «якія не даюць нармальна жыць», а таксама афіцыянае замоўчванье сапраўдных сацыяльных канфліктагаў. Замест таго зноў будуць падсоўваць тэледэбаты на тэму «Каму трэба беларуское кіно?».

У такай сътуации вельмі важна не паддавацца сістэме, не апускацца да яе ўзроўню, не дэградаваць разам з ёй ні маральна, ні разумова. Калі, напрыклад, пасылязатра б монстар абрываўся, ці знайплюся б у нас дастатковыя цікавыя ѹдэй і людзей, гатовых паднімца над узроўнем БТ, «СБ» ці

Пакаленіе тых, каму сёння пяты дзесятак, ня выканала сваёй гісторычнай місіі.

Лукашэнкавага пляну «адраджэння калгаснай вёскі»? Галоўная задача, на маю думку, — інтэлектуальная самаразвіццё, а таксама прафесійная і кадравая падрыхтоўка да постаўтарытарнай эпохі. Напэўна, мае сэнс стварыць банк ѹдэй і праектаў у розных сферах дзеянасці — ня толькі эканомікі, але і пэнсійнай сістэмы, адукацыі, аховы здароўя, экалёгіі, інфармацыйных тэхналогій. Інакш на змену сённяшнім косназыкам «камэнтаратам» прыйдуть такія ж убогія, але «нашиы людзі», і вынік такога адраджэння і дэмакратызацыі будзе ня лепшы, чым вынік папярэдняга. Гісторыя, літаратура і мастацтва — гэта добра і заўсёды будзе запатрабавана, але гэтага ўжо мала. Беларуская незалежная думка мусіць браць за свой аб'ект і іншыя сфэры.

На жаль, спрыяльных умоў для таго няма, аднак іншыя ужо і на будзе. Трэба карыстацца тым, што ёсьць. Працаўцаў і праз трэці сэктар, і праз мясцовую ўладу (у сацыяльна-актуальных пытаннях дзе-нідзе гэта магчыма), і праз нефармальныя кантакты. 12 год, якія на думку многіх, мы страцілі, насамрэч былі адтэрмінаваны, якую дала нам гісторыя перад стартам у новы час. І хай кожны азірнеца назад — што страціў, а што набыў ён за гэты перыяд, кім быў, а кім стаў сёння? Ці гатовы мы яшчэ раз пачаць спачатку, ці лепши пакінуць гэтую місію маладзейшым? Ці зможам мы, «страчанае пакаленіе 1990-х», сказаць яшчэ сваё слова ў сучаснай беларускай гісторыі і зъдзяйсніць нарэшце тое, на што былі пакліканы лёсам?

Эпоха фальстартай і «завочнага навучання» прайшла...
Васіль Аўраменка, Магілёў

За Горадню крыйдна

У «НН» была згадка пра по-лацкіх знаўцаў беларускай мовы. І мне захацелася напісаць пра нашых гарадзенскіх знаўцаў. Па-першое, вынікі цэнтралізаванага тэставанія па беларускай мове (за мінулы год). Гарадзенская вобласць заняла другое месца, толькі на 0,04 бала саступіўшы Менску.

Прычым нашы школьнікі атрымалі большыя сярэднія балы, чым вучні гарадзкіх школ Меншчыны. Нас пачягнула назад вёска. Увогуле, я заўважыла (хоць яхсці, можа, аспрэчыць), што вясковая маладзь адракаецаў ад роднай мовы ахвотней, чым гарадджане. Але гэта тэма для асоналага разважання.

Што датычыцца алімпіяды, то няварта забываць, што 13 гадоў запар «Ладзьдзяя ведаў» належала камандзе Гарадзенскай вобласці. Сёлета «Ладзьдзяя ведаў» стала для нас ладзьдзяй роспачы. Бліскуча выступілі дзесяцічліякі, добра выступілі дзесяцічліякі, вучні адзіннадцатых класаў пра-валіліся.

Але я ўпэўнена, што ў нашай вобласці сакрэты мовы ведаюць найлепш. Мы яшчэ будзем перамагаць.

Алена Карп, Карэлічы

На партрэце — мая бабуля

У №18 ад 13 траўня заўважыў прыкрую памылку. На апошніяй старонцы надрукаваны фатадзымак, на якім бачны фасад Белдзяржцырку з партрэтамі дзвеіх ветэранаў, а пад фота — подпіс: «Фальш, цынізм і афіцыёз...»

Я разумею, што чалавек, які не валодае пэўнай інфармацый, можа меркаваць, што напярэдні дзень 9 траўня партрэты ветэранаў разьвешвалі на ўсім Менску з адной думкою — каб як мага болей людзей убачылі, як улада шануе і падтрымлівае франтавікоў. Але я з упэўненасцю заяўляю (бо партрэт зълева налічыў маёй бабулю), што ветэраны на цырку разьмешчаныя на прости так, а з-за таго, што яны працаўвали ў ім (а спадар спраўа — і сённяня працуе) не адзін дзесятак гадоў

і шчыраю працаю заслужылі ўсеагульнае ўшанаванье.

Алесь Мазанік,
каардынатор
моладзевае
ініцыятывы «Вока»

Ад Рэдакцыі. Думаем, больш адпаведным месцам для партрэтаў ветэранаў быў бы стенд у фас з неабходнымі тлумачэннямі. То Вам, спадару Мазаніку, зразумеялі сэнс партрэтага ветэранаў пад надпісам «Цырк» побач з выявамі тыграў і мядзьведзяў. А хто не знаёмы з гісторыяй пытання, думае, што гэта проста бяздумнае выкананые загаду. Так яно і ёсьць, зрэшты. Гэта як вульгарная надпісі «60 гадоў Перамогі» на пакетах з кефірам. А сэнс таго загаду — сказаць гісторыю і адцягнуць увагу ад сённяшніх парушэнняў законаў ў краіне. Патлумачце гэта таксама сваёй бабулю.

«НАШАЙ НІВЕ» — 100

Шашачны турнір у гонар газеты

Прапаную ў гонар 100-годзьдзя «Нашай Ніве» правесці ў Менску 10 лістапада 2006 году турнір 100 аматараў шашак — падпісчыкаў і прыхільнікаў газеты.

Турнір мог бы адбыцца па швайцарскай сістэме ў дзевяць тураў. Кожнаму са 100 удзельнікам прысвоім нумар, адпаведны аднаму з гадоў з 1907 па 2006. І пабачым, які год пераможа.

Калі прапанава будзе прынята, з ахвотай вазму ўдзел у працы аргкамітэту.

Для сябе, сына і дачкі рэзэрвую гады. 1951 — Балахоўскі Канстанцін, майстар спорту. 1971 — Івашкевіч Натальля, кандыдат у майстры спорту.

1983 — Балахоўскі Віктар, кандыдат у майстры спорту.

Кастанцін Балахоўскі,
майстар спорту па
шашках, старшыня
праўлення ГАШК
«Дэбют»

Ад Рэдакцыі. Папярэдняя згода.

РГА «Таварыства беларускай школы»

запрашае бацькоў вучняў 8-х—10-х клясаў 12-гадовай сярэдняй школы (альбо 7-х—9-х клясаў 11-гадовай школы) на цыкл канферэнцый і сустэреч з адміністрацыяй, выкладчыкамі, вучнямі ѹдэйскай вучылішчы, якія дадзеныя на падтрымкі падрыхтавацца да паступіць на вучобу ў сучаснай беларускай гісторыі і зъдзяйсніць нарэшце тое, на што былі пакліканы лёсам:

Кава

Яшчэ ў першай палове XVIII ст. у шляхецкіх дварах кава пачала выцясняць звычайна ўжываную за съняданкам піўную поліўку. З тae пары кава — абавязковая на стале беларуса. Каву ня вараць, а заварваюць. Гэта значыць — не кіпяцяць. А эўрапейская звычка ўжываць яе з малаком ўзмацняе адмоўнае ўзьдзеяньне кававых алькалёдаў. Піша Алег Дзярновіч.

Кафа і Мога

Наibolыш верагоднай радзімай кававага дрэва лічыцца паўднёва-захоція горная правінцыя Кафа ў Этыёпі, аднак у культурну яно было ўведзеннае на Арабійскім паўвостраве ў XIV—XV ст. Партовы горад Аль-Мога (Мока) на ўзбярэжжы Чырвонага мора стаў цэнтрам гандлю кавай, адсюль паходзіць і назва найлепшага гатунку — мока.

Падчас пражаныя зь зярнят выпараецца вада; цукроза, што ўтрымліваецца ў каве, карамэлізуецца і пераўтвараецца ў карамэлін. Ен якраз і надае каве цёмна-карочневы кольер. Цягам XVI ст. піццё кавы забаранялася і зноў дазвалялася па ўсёй Асманскай імперыі. З-за таго што мусульманская рэлігія забараняла ўжыванье алькаголю, кава хутка атрымала папулярнасць у падудадных Асманскай імперыі краінах як напой бадзёрасыці. Першая кавярня паўстала ў Стамбуле ў 1554 г., пасля стала ўзыніца і ўтварацца колы рэгулярных кліентаў. Зь цягам часу кавярні сталі месцам публічных дыскусій на палітычныя тэмы ды сустроч апазыцыі. Таму султаны неаднаразова забаранялі ўжыванье кавы і закрывалі кавярні, пакуль султан Мурад III (1574—1595) канчаткова ня зняў усялякія забароны на гэты напой.

Першы «Пракоп»

У Эўропе кава эпізадычна з'явілася ў пачатку XVII ст. Але сапраўднае нараджэнне адлічваецца ад турэцкага пасольства 1669 г. у Парыж, калі амбасадар Суллейман Мустафа Рача прымаў шматлікіх гасцей і частаваў іх гэтым напоем. Пасольства палітычна не ўдалося, але кава мела вялікі посыпех.

Пры канцы XVII ст. у Парыжы з'явіліся вандроўныя гандляры-армяне, адзетыя патурэцкі, што цяглі перад сабой латок з ка-

вавым збанком, гарачай пераноснай печкай і кубачкамі. А ў 1686 г. ужо адчынілася і кавярня сучаснага тыпу, названая «Пракоп» — па імені ўладара сыцілійца Пракопія Кальтэлі (кавярня існуе і сёння). І вось удача — як толькі кавярня была адкрыта, насупраць яе па вуліцы Фасэ-Сэн-Жэрмэн асталяваўся тэатар «Камэды Франсэз». Посьпех сыцілійца давяршыла своечасовасць яго ініцыятывы. Гаспадар разабраў перагародкі ў двух прылеглых дамах, звесці сыцены дыванамі і листэркамі ды стаў прадаваць ня толькі каву, але і запеканую садавіну ды лікёры. Кавярня пратварылася ў папулярнае месца сустрэчы лайдакоў, гаваруноў ды іншых інтэлектуалаў, а таксама прыгожых жанчын. Нарадзіўся культ кавярні.

Культ кавы

Сучаснік апісваў тагачасны Парыж: вандроўныя гандляры кавы стваралі магічнае відовішча: з самага ранку, калі рабочыя толькі ідуць на працу, яны з'яўляліся на вулках Парыжу. За плячымі ў гандлярак блішаныя калёнкі, і прадаюць яны ў глянінных кубках порцію кавы з малаком за два су. «Цукар там зусім не пераважае». Посьпех — калясальны: рабочыя «знайшли гэтае пітво больш эканомным, больш пажыўным і смачным, чым якое-небудзь іншое». У выніку яны п'юць яго ў німавернай колькасці. «... Яны гавораць, што гэта іх падтрымлівае часта да самага вечара. Такім чынам, яны ідуць толькі два разы ў дзень».

Спажыванье кавы па ўсёй Эўропе ў XVIII ст. так моцна ўзрасло, паколькі вытворчыць кавы была наладжана ў многіх эўрапейскіх калёніях. Пакуль сусветны рынак залежаў ад адных толькі плянтацый у наваколлі арабійскай Мокі, эўрапейскі імпарт непазыбежна быў абмежаваны. Але ў 1712 г. кававыя дрэвы пачалі саджаць на Яве, у 1723—1730 на Марцініцы, у 1730 — на Ямайцы. Да 1782 г. павелічэнне спажыванья кавы ўзрасло ўтрай.

Між іншым, назва страхавай кампаніі «Lloyd» паходзіць ад лёнданскай кавярні, дзе ў XVIII ст. марскія перавозчыкі традыцыйна вырашалі справы фінансавых гарантый для сваіх суднаў.

Кавярня Кульчицкага

Пашырэнню кавы ў Рэчы Паспалітай дала штуршок пераможная бітва 1683 г. пад Венай — пад камандаю Яна Сабескага аўяднаныя сілы Рэчы Паспалітай, Габс-

бургаў і нямецкіх князёў разబлі асманаў. Пераможцам дастаўся таксама турэцкі або з. Мяркуецца, што якраз адтуль адзін з герояў бітвы Францішак Кульчицкі атрымаў запасы кавы, дзякуючы якім адкрыў першую ў Вене кавярню.

Першапачатковая кава не знаходзіла прыхільнікаў сярод венцаў. Кульчицкі пачаў саладзіць яе мёдам. А дзякуючы таму што непадалёк знаходзілася пякарня Пятра Вэнделера, кавярнік працаваў да кавы выпечку. Так узынік венскі кававы стыль — з багатым дадаткам прымакаў. Цяпер польская і ўкраінская гісторыкі спрачаюцца, кім быў па паходжанні Кульчицкі — палякам ці ўкраінцам? Но сам кавярнік нарадзіўся ў Самбіры (цяпер Львоўская вобласць).

Заваяванье Рэчы Паспалітай

Шляхта ж вярнулася з-пад Вены, ведаючы пра традыцыю піццё гэтым экзатычным напоем. З мусульманскага ўсходу перанялі ня толькі звычку піццё каву, але і назну самога прадукту. Слова *kava* (паходзіць ад арабскага *kahwa* праз турэцкае *kahve*) было запазычана ў беларускую, польскую (*kawa*), украінскую (*kava*), літоўскую (*kava*) мовы з Усходу, як і цэлы шэраг адпаведных прылад, вядомы ў беларускай ці польской мовах як арыенталізмы: філіжанка (*tur. filijan*), імбрік (*tur. ebrek*), джэзві (*varvayint* — турка). Пашыраная ў Заходній Эўропе назва кавы паходзіць ад *koffie* — галіндзкай формы запазычання турэцкага слова *kahve*. Но менавіта галіндцы першымі пачалі вырошчваць каву на трапічных выспах ды масава экспартаваць яе ў Эўропу.

У найлепшых дамах і вайсковых казармах

На мяжы XVII—XVIII ст. ужыванье кавы стала больш папулярным. Найперш мода ахапіла Гданьск, дзе паўсталі першыя кавярні, якія спачатку называліся на нямецкі лад кафэнгаўзамі (*cafénhaus*). Пачатковая кава была і ў Рэчы Паспалітай напоем элітарным, але з сярэдзіны XVIII ст. стала надзвычай папулярнай. Яшчэ ў першай палове XVIII ст. нават у далёкіх ад сталіц шляхецкіх дварах кава пачала выцясняць звычайна ўжываную за съняданкам піўную поліўку, а зь сярэдзіны стагодзьдзя яе разам з прысмакамі пачалі падаваць на паабедзенных спатканьнях.

На 1792 год у Варшаве функцыянувала ўжо 101 кавярня, многія з якіх сталі месцам таварыскіх спотканаў. Якраз такі

клубны характар кавярань і выклікаў занепакоенасць уладаў. Калі ў 1794 г. паўсталі ідэя адкрыцца ў Варшаве «Дому кавы, альбо Казіно» для афіцэраў і цывільных асоб, адным з аўтараў якой быў Т. Касцюшка, кароль Станіслав Аўгуст выказаў занепакоенасць, што «з той кавы захочуць патроху стварыць аднаўленне клубу якінцаў, а ў ім аднавіць найшкаднейшыя наўмы».

На правінцыі ж каву пілі не ў грамадzkіх месцах, а дома. Пры беластоцкіх дварах гетмана Браніцкага штодзённа спажывалася каля кіляграма кавы. Дбайная гаспадыня Ганна з Сапегаў Ябланоўская ў 1773 г. усталявала цэны, дзякуючы якім мы ведаєм адносныя цэны: кубак кавы з цукрам быў ацэнены ў 6 грошаў, гарбаты — 3 гроши, у той час як кілішак гданьскай гарэлкі каштаваў 14 грошаў, а селяндзец — 4 гроши.

Першапачатковая ў ВКЛ, як і па ўсёй Рэчы Паспалітай, кава пілася на ўсходніх манер — без дабавак. Даволі хутка ў XVIII ст. пашырылася заходнія мады — у каву пачалі дабаўляць малако, салодкія віршкі, цукар, а часам нават соль. Чорную каву пілі толькі ў часе пастоў. Таксама чорная кава заставалася напоем вайсковых лягераў.

Ці толькі шляхецкая звычка?

У першай палове XIX ст. кава займала сталае месца ў рацыёне сярэдніх і дробназаможнай шляхты, пра што съведчаць рэцэпты па пражаныні кавы ў «Літоўскай гаспадыні». Ганна Цондзявицкая апісвала рэцэпты пражаныні кавы, калі ў жароўню кідалі кавалак съвежага несалёна гасла памерам з арэх — напой абяцаўся быць цудоўным. Адам Міцкевіч апавядаў нават не спажыванье, а гатаванье кавы ў правінцыйных шляхецкіх маёнтках, дзе «для зрабенія кавы ёсьць асобная жанчына — называецца кавярка». Кава ў Міцкевіча пры дзвары Сапліцаў («Пан Тадэвуш») «чорная кава, як вугаль, мае праўрыстасць бурштыну, водар мокі да гушчыну мёду».

Наколькі трывалай была ў Беларусі і Літве на пачатку XIX ст. традыцыя ўжыванья кавы, съведчаць скаргі ды аповеды адной з герайн Ігната Ходзькі ў «Берагах Вялілі»:

«Цяпер я ўмеюць ужо гатаваць добрай кавы. Ни ведаюць ужо цяпер шмат сакрэтаў, дзеля гэтага патрэбных, бо... патрэбны абавязковая аленеў рог для працэджвання кавы, да віршкоў не пашкодзіць трохі міндалю дзеля водару ды залячэння пэнкі; цыкорию, барані божа, ня болей як чацьвертую частку — такая прaporцыя дае

АЛЕКСЕЙ ДЗЕРНОВІЧ (нар. у 1966 у Менску) — гісторык, выдавец. Супрацоўнік Інстытуту гісторыі Акадэміі навук. Апошняя ўкладзеная ім книга — даведнік «Нонканфармізм у Беларусі. 1953—1985» (2004).

наша страва

колер найпрыгажэйшы і ня шкодзіць сма-
ку. Цяпер ўжо і палову сыпяць, але, пашка-
дуй божа, якая гэта кава! Трэба яшчэ ве-
даць, як праждыць, бо можна перапаліць».

Гаспадыні кавярань, заўжды ласкавыя

А вось як атмасферу віленскіх кавярань
таго ж часу апісваў сын пружанскага хару-
жага і вядомы літаратар Юзаф Крапшускі:

«Кавярані, улюбёныя моладзідзю, былі
таксама рознага роду. Насамрэч ім забаро-
нена іх наведваць, але былі гадзіны і скры-
тыя пакойчыкі, у якіх студэнты частаваліся
цыкорыевым іектарам, не палохаючыся
адведзінаў бедзеля (вознага вучэльні. —
АД). Гаспадыні кавярань, заўжды ласка-
вывя да моладзі, прымалі яе з усьмешкаю.
Ніхто ня піў столькі кавы, як студэнты, бо
ж шматкроць кава замяняла абед.

Кавярні лепей уладкаваныя былі месцамі
сустрэч вайскоўцаў, канцылярыстаў, музы-
каў ды разнастайнага цывільнага тлуму.
Рэдка да іх скроўваліся студэнты, для якіх
за зло ўважалася бадзянне па кавярнях, і
менавіта можа таму пачувалі яны бязъмер-
ную ахвоту да забароненага плоду. У адных
гуляї ў шахматы, у другіх чытаці часопісы
ды разважалі пра літаратуру, а ў трэціх
фартэпіяніст ратаваў часам Рэнэра. Паэт
Крыштаповіч дэкламаваў свае паэмы».

Трэба дадаць, што грамадзкі статус тры-
мальнікаў кавярань і ў правінцыйных бела-
рускіх гарадах быў досыць высокі. Вось як
шадарожнік і публіцыст Павал Шпілеўскі
апісваў свае сустрэчы падчас вандруўкі з
Варшавы ў Менск, зьдзейсненай у пачат-
ку 1850-х:

«Я хадеў быў разьвітаца з фактарам (гандлёвым пасрэднікам. — АД), але ён
уздумаў пра панаваць мне зазірнуць у адну
з найлепшых, паводле яго слоў, коб-
рынскіх кавярань, хоць і здаецца, яна адна і
была ў наўгасці ў Кобрыне.

— Там добрая **кава** (у арыгінале так і па-
дадзена, а ў дужках перакладзена: «кофе»).

— АД), — задабрываў мяне фактар, вы-
стаўляючыся перад мною ды штохвілінна
здымаючы капляпох, — я горшай ад вар-
шавскай. І кавярка (так у тэксле. — АД)
прыгожанька... Паверце, яснявальможны
пане... Зрабіце ласку...

Гэтым часам праслызнуў паўз нас нейкі
капляпох, і я ледзь толькі мог разглядзе-
ць гожанкі тварыкі дамы... Мне яна пада-
лася кобрынскай дамай, а на справе аказала-
ся, што тое быў тэжэрэскі правінцыйны
сноб жаночага полу...

Ёсель (імя фактара) мігнуў вачымі і, як
верабей на мякіне, стаў дробненька пера-
браць нагамі перада мной сваім **пантоп-
лямі**...

Гэта было выяўленыне захапленыя ды
фактарскай лісльівасці...

— Ведаеце... ведаеце, яснявальмож-
ны пане!.. Але ж гэта яна!.. яна!..

— Хто яна? — запытаўся я ў
яго.

Ёсель быццам прыляпіўся да
маёй галавы і, нягледзячы на

тое што на вуліцы не было ні душы ні ця-
легі, шаптаў мне на вуха:

— Гэта — сама кавярка!.. Пані Калета...
Якая прыгожанька!.. Ай-ай!.. На ўвесе
Кобрын адная такая прыгожанька!»

Кава і Расея

У Расеі моду на каву пачаў прышчапляць
вяяунічы вэстэрнізатар Пётр I. Але рэаль-
нае знаёмства шырэйшага расейскага гра-
мадзтва з гэтым напоем адбылося толькі
пасля вайны 1812 г., калі расейскія войскі
вярнуліся з Эўропы, дзе непасрэдна сутык-
нуліся з масавай звязай спажыванья кавы.
У Расеі кава лічылася пажыўным, сытным
напоем, таму ў расейскай мове XVIII—XIX
ст. да кавы дадаваўся дзеяслу «кушать» —
«откушать кофею».

Што надалей адразнівала кававыя тра-
дыцы ў самой Расеі і ў яе Паўночна-За-
ходнім краі? Ва ўласна расейскіх вялікіх
гарадах кавярні ўсё ўжо заставаліся зъяваю-
шышлітарнаю, найбольш пашыраныя
былі корчмы, дзе працаваўвали выпіц і
закусіць. Апроч таго, улады перашкаджалі
розным формам аўтаномнай камунікацыі,
а кавярні таго часу імкніва пераўтвараліся
у клубы, часам дыскусійныя. Маскоўская
кавярня Печкіна, напрыклад, стала ўлюбё-
ным месцам дзеячу культуры. «Самае раз-
умнае і вострае на языку месца ў Москве»,
— так харктарызаваў яго.

У той жа Вільні кавярні ўтрималіся дзея-
куючы традыцыі, а сам харктар іх заста-
ваўся больш дэмакратычным. Ня будзем
перабольшваць пашыранасць кавы сярод
беларускага мяшчансства, а асабліва сярод
сялян. Але этнографы фіксуюць рэцэнтуры
кававых сурагатаў, напрыклад, з жалудоў і
ячменю. Гэты напой ня мае нічога суполь-
нага з кавай, хоць і называўся «кава з жа-
лудка».

Хутчэй за ўсё, тут мы сутыкаемся з ус-
косным съведчанынем адноснага пашы-
рэйня кавы і яе прэстыжнага статусу, дзея-
куючы якому сяляне, што не маглі сабе дазво-
ліць набываць сапраўдную каву, шукалі
яе заменынка.

Прыгоды кавы ў XX ст.

У першай палове XX ст. лёс кавы склаў-
ся па-рознаму ў дзвівочні частках Беларусі.
Нават у часы нэпу кава працьгчна не трапляла
на тэрыторыю БССР. Спачатку дзея-
нічнічала эканамічная блакада, а ў далейшым
савецкія ўлады лічылі марнотраўствам на-
бываць каву ў капиталістычных краінах.

Традыцыі спажыванья кавы працягвалі
існаваць у Заходній Беларусі пад кіраван-

**КАВАВАРКА АДАМА
МІЦКЕВІЧА.** Машынка, у якой
паэт гатаваў каву падчас
эміграцыі ў Парыжы.

Кава па-паўстанцу

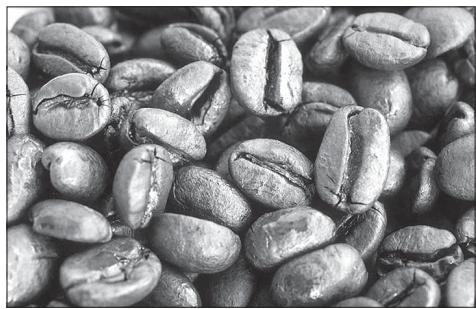
У моцную каву (з разьліку 1/2 столовай лыжкі
меленай кавы на філіжанку) падчас гатаваньня
ўкінуць пасыпку шчоцінкі чорнага, духмянага і
чырвонага перцоў. Калі кава пачне
падыходзіць, асабна ўзяць палову столовай
лыжкі цукру, заліць хлебнай самагонкай,
падпалиць. Патрымаць так некалькі сакундаў і
згасіць у каве. Зніць з вагню гатовую каву і
зьверху пасыпцаць тоўчаным кменам. Адрэзу-

<http://home.interlog.com/mineykok/okim1.html>

нем Польшчы. Як водгук іх зафіксаваны
выраб падчас вайны на Гарадзенскім
«кавы» з абпаленых скарынек хлеба. У по-
бытавых савецкіх грамадзінях кава пачала вя-
рацца толькі ў канцы 1940-х. Але і ў далей-
шым гэтым прадукт заставаўся дэфыцитам, у
крамах яго можна было набыць толькі на-
пярэдадні вялікіх сівятаў, прастаяўшы ў
вельзарных чэргах.

Вынаходзства Маргенталера

Сапраўднай дэмакратызацыі кавы ў-
нізагатых краінах, а таксама там, дзе не існава-
ла трывалых традыцыяў, яе ўжыванья,
паспрыяла вынаходзства ў 1899 г. швай-
царскім хімікам Максам Маргенталерам
распушчальны кавы. Для вырабу такой
кавы выкарыстоўваецца сумесь з двух га-

Кава з рогу

Ігнат Ходзька: Патрэбны абавязковы аленеў-
рог для працэджваныя кавы, да вяршкі не
пашкодзіць трохі міндалю дзеля водару ды
залачэння пенкі; цыкорыю, барабан божа, ня
болей як чацвёртую частку — такая прaporцыя
дае колер найпрыгажэйшы.

тункаў — першага «арабікі» і другога «ра-
бусты». Рабуста горшча па сваіх смакавых
якасцях, затое пасля апрацоўкі яна лепей
захоўвае першапачатковы ўласцівасці
натуральнага прадукту.

Сам тэхналагічны працэс даволі складаны:
моцны настой натуральнай кавы ста-
ранна фільтрующа, а потым распрыялецца ў
вялікіх камэрах, напоўненых інэртнымі га-
замі. Кроплі экстракту на ляту згортаюцца
да высыхаюць, ператвараючыся ў гранулы
светла-карычневага парашку. Неаспрач-
ная вартасць такой кавы для работніка
офіса — адсутніць асадку. Сам Марген-
талер лічыў свою вынаходку творчай ня-
дачай, але з прычыны бытавой зручнасці
распушчальная кава ў XX ст. стала над-
зывай папулярнай. Хоць сапраўдныя
знаўцы яе ня п'юць.

Менавіта распушчальная кава спрыячы-
лася да ўзынікнення ў Беларусі 1960—
1980 гадоў новай звычкі — сумеснага
піцца кавы ў кантарах. Праз вельмі
сыцілія ўмовы жыцця тое, што мусіла
рабіцца ў доме, адбывалася на працы. У
коле калег адзначалі дні нараджэння і
іншыя асабістыя событы, а кава ператвара-
лася ў абавязковы кампанэнт такіх імпраз.
Частае сумесна піцца кавы на працы маглі
таксама вынікаць з той акалічнасці,
што ў спэцыфічнай савецкай систэмэ на-
тотуپы службоўцаў у кантарах папросту не
маглі з толкам заніць восем гадзін працоў-
нага часу штодня. Таму часта чытаці га-
зэты ды распыліваліся кава і гарбата. З таго
ж піцца ў кантарах, а таксама па прыклад-
зе рэдкіх кафэтэрыяў у гастрономах па-
ходзіць звычай піці каву ў шклянках, што
цалкам супярэчыць вымогам захаванья
кавы ў напоі, а таксама збяднене эстэтыку
цырымоніі.

Таксама пра здароўе

Апавядаючы пра каву, немагчыма
ухіліцца ад дыскусіі пра яе шкодніцтво
ці карысць. Калі не лічыць культурных
засыяроў пры пачатковым знаёмстве, то
першыя систэматычныя протэзіі да кавы
і гарбатаў як нібыта шкодных напоіў былі
вылучаны ў канцы XVIII — пачатку XIX
ст., і дыктувалася гэта ў многім напалео-
наўскай блакадай Англіі ды яе калоніяль-
ных тавараў.

Спрабы аўктыўнай ацэнкі ўзыдзенія
названых прадуктаў на чалавека былі зроб-

Распушчальная кава

Тэхналагічны працэс вырабу
распушчальнае кавы
складаны: моцны настой
натуральнай кавы ста-
ранна фільтрующа, а потым
распрыялецца ў вялікіх
камэрах, напоўненых
інэртнымі газамі. Кроплі
экстракту на ляту згортаюцца
да высыхаюць, ператвараючыся ў гранулы
светла-карычневага парашку.

лены толькі ў першай чвэрці XX ст. У вы-
ніку гарбату канчаткова «рэабілітавалі»
у жо ў 1920—1930-х. Сумненны адносна
кавы заставаліся, бо паводле фармальна-
га падзялення хімічнага складу здавалася,
што кафэін як алькалід куды мацнейшы
за тэін гарбаты. Але ж усе гэтыя высыновы
рабіліся мэханічна (шляхам параўнання
розных вагавых колькасцяў гарбаты і
кавы ў чыстым выглядзе ў лябараторыях)
ці суб'ектыўна (шляхам аптычнага спа-
жыўцоў). Падчас такіх дасыльданняў зусім
ня ўлічваўся такі важны фактар, як спосаб заваркі.

У пэўным сэнсе пытаныне пра шкод-
насць кавы зводзіцца да таго, што фактычна
экстрагуецца з яе ў кожным асобным
выпадку. Узмацненне рэжыму заваркі,
спробы выціснуць з кавы найбольшы
экстракт рэчываў, павышэнне тэмпера-
туры нагреву — усё гэта выклікае выхад
у раствор непажаданых фракцый алькалі-
даў (азотных арганічных злучэнняў), пера-
важна расыліннага паходжання. Кава
была адчувальна да нагреву, чым гарбата,
і доза шкодных алькалідаў пры няправі-
вильнай заварцы кавы адпаведна мацней-
шы.

Да таго ж, кава не дае такога смакавага
сигналу на няправільную заварку, як, наприклад,
гаркасць у гарбате. Пагар-
шэнню іміджу кавы паспрыяла ўзрэпей-
ская звычка ўжываць яе з малаком, што
узмацняе адмоўнае ўзыдзеніе рэчываў.

Апошняя дасыльдання паказваюць,
што кава з'яўляецца моцным антыдот-
ным сродкам (проціядзізэм) асабліва
супраць такіх актуальных цяпер рэчываў,
як вуглякі і чадны газ, а таксам

Кропля алею

АРЦЁМ АРАШОНАК

Бэла, ювэлірава дачка, прынесла з кірмашу вялізнага чорнага каплюна, каб згатаваць свайму мужу перад яго ад'ездам у Маскву смачны съняданак ды каб таму ў дарозе было што пад'есці. «Бядота з гэтым ваенным камунізмам. Дзякую богу, жывём у правінцы, — разважала сама сабе Бэла, — у Віцебску. Кілбасы, круп ды хлеба купіць можна. А ў Маскве? Як там будзе жыць Марык? І хлеба яму не дашлеш, толькі сябрам прафсаюзу, на болей за 20 фунтаў».

У дому ўсе яшчэ спалі. На кухні было ціха, праз вокны імкнуў водар рэздэй, і толькі здалёк даносілася п'янай лаянка рамізініка ды скрыгат аб рэйкі трамвайных колаў.

Бэла выцягнула з шуфляды сякерку, адсекла пеўню галаву, абдала яго кіпнем, абскубла, выпатрашыла птушку і паставіла на пліті бронзавую, з цудоўнай цясцянай ручкай патэльню. Падкінула паленцаў у печку, распаліла і пачала чакаць, калі разагрэцца пліта, але раптам спахапілася: «Божачкі, алею забылася купіць. Ну не ісьці ж ізноў на кірмаш. Гэх, была ні была, вазьму ў Соф'і Міхайлаўны ще ў спадарыні Ермалаевай». Бэла ўзяла вялізную бутлю, наліла на патэльню некалькі сонечных, празрыстых кропель і паставіла на месца, потым узяла другую бутлю і зрабіла тое самае. Хутка на патэльні заскірчэла, запырскала. Мармурова-крыдавая кавалкі мяса, пасыпаныя перцам і цыбуляй, выпраўляліся на распаленую паверхню, шыпелі, сквірчэлі, браліся смачнай залацістай скарынчакай, купаліся ў гарачым алею і накіроўваліся ў жароўню, дзе канчатковая запякаліся, набывалі мяккасць і румянасць. Па ўсім дому павольна распаўся ѹзімус водар смачнай смажанай курачкі.

Лілёвый хвалі мора захлынул ізумрудна-змрочнае купэ цягніка, съюард Аналінэр, не зважаючи на слату, адколвае лёд ад айсбэрга і крычыць: «Мэсье Мадыльяні, колькі вам пакласыць ў віскі?» Справаю адказаць, але з маёй глоткі тырчаць пэндзлі, на адным з іх цаплююща акрабаты. Цішыня. Ружовая цішыня. Блакітная цішыня. На падлозе вялецца вугаль. Сабраць яго ды выкінуць. Нізкарослы барадаты мужык парушае цішыню, нешта крычыць Малевічу, потым ператвараецца ў рабога вусатага машыніста — кура опіому. Пакалідоры імчыць Чаплін, за ім немцы. Мама выцягвае мяне праз акно, мы аптынамся на беразе бяскрайніага акіяну, цягнік імчыць далей. На шыльдзе надпіс «PARADIS», але нехта закрэслі чацьвертую і пятую літары. Я іду купацца, мама назірае за мной. З усіх бакоў абкружоюць стракатыя сыфанафоры, ператвараюцца ў пеўнікаў, коз, як у нас у Лёзіне ці Завольши, пльвице да мяне, жсадаюць, каб я паказытаваў іх. Падплывае шэраг афаліна з перабінтанай галавой і ціха кажа:

«Неўзабаве на вуліцы застаўся адзін толькі габрэй з вачыма прарока. Ён зь недаверам паглядзеў на мяне і прамармытаў па-німецку:

— Гэта габрэй. Ён хутка памрэ.

І я бачыў, што, перш чым увайсці ў дом, ён расхінуў сваё паліто і разарваў па дыяганалі свою кашулу».

Раптам усё зынікае. Няма мамы, няма гораду, няма сябру, няма Бэлы, я стаю пад блакітным-блакітным небам са скло, але яно настолькі далёка, што я не

АНДРЭЙ СЛЯНКЕВІЧ

магу ўзыць да яго».
(Пётра Рагоўскі, рукапіс кнігі «Трызьненны і сны мастакоў» (1920), захоўваецца ў прыватным архіве Яўгена Рагоўскага, г. Москва)

Марк прачнouцца ад прысмаку птушынных пёраў у роце і крикаў на кухні: «Боровка! Я вчера карандашом пометила, сколько у мене масла оставалось! Софья Міхайловна, проверьте, может, и у Вас из бутылі масло умыкнула эта... жидовка!» Пачалася валтузня, заплакала Іда. Марк падхапіўся і пабег на кухню. Вера Міхайлаўна Ермалаева шалённымі вачымі сустрэла яго. Непадалёк у куце сядзеў Казімер Севярынавіч і піў гарбату з цукрам у прыкуску, рабіў выгляд, што яго не цікавіла спрэчка жанчын: «А, Шагал пришагаў, чёрт, чтоб я не шагаў, как Шагал! Ты же сегодня в Москву собирался. Не обижайся. Ну, повздорили бабы на кухне, помирияся! Вот увидиш!.. А ты, братец, все вещи малюешь, на быте замешался, чужд тебе супрематизм, а ведь революционное искусство беспредметно. Давай я тебе объясню его суть!..»

Марк не хацеў слухаць гэтую сатанінскую казань, тым больш што чуў яе сотні разоў. Ён раззвярнуўся, ляпнүў дззвярыма і вярнуўся ў пакой, супакоіў Бэлу зь Ідай, якія не маглі стрымліць сльз: «Усе будзе добра, не хвалюйтесь! А зараз трэба зборацца ў дарогу». Праз некалькі хвілін уся сям'я рушыла да вакзалу. Пакуль ішлі да царквы Звеставання, маўчалі, толькі Бэла моўкі выцірала сълзы.

Калі выйшлі на мост, яна ціха загаварыла: «Марык, я бачу, як ты пакутуеш. Гэты Малевіч зрабіўся валадаром Віцебску. Да яго перабеглі амаль усе твае вучні, яны табе здрадзілі, кажуць, што ты не шаманіш у сваіх карцінах, а шагаліш. Табе плаціш меньш, чым астатнім. Цябе ненавідзяць, яшчэ некалькі год — і цябе разарвуть разам з тваймі палотнамі. Табе патрэбен Парыж. Ты нарадзіўся ў Віцебску, тут магіла тваёй мамы, але твайму жывапісу патрэбныя Москва, Петраград або Парыж».

Марк нічога не адказаў, моўкі абняў Бэлу зь Ідай і пацалаваў абедзьвюх. Па Вакзальнай вуліцы пайшлі нясыпешна, было шмат часу, у «Гіганце» паглядзелі карціну «Імігрант» з узделам Чапліна. Ранішняя крыўда і адчай мінулі, а разам мінулі хвіліны блізкасці — надышоў час расстання. Аграмадны, з вялізным загадкавым надпісам на катле «РП №748» цягнік (у 1919 ён з Саратава прывёз хлеб у Віцебск), пасопваючы парай і пускаючы блакітна-вохрыстыя клубы дыму, падышоў да плятформы, скалануўся, як курэц опіюму ад добрай зацяжкі, і съцішыўся. Людзі памкнулі займаць свае месцы. Марк крыху паставяў на пэроне, шчыраў аbnjú Бэлу зь Ідай і сеў у вагон. Праз хвіліну жалезна-драўлянае цела цягніка тарганулася. Шыба апусцілася, і зь цемры купэ паўстаў Марык. Ён несупынна пасылаў паветраныя пашалункі і нешта казаў, але перастуک колаў і съвіст паравоза заглушалі слова. Абрысы родных на пэроне рабілі ўсё меншымі, і раптам Марку здалося, што перад ім малевічай-

ская Сялянка з каромыслам і дзіцем. «Цур мяне», — на момант Шагал заплюшчыў вочы, а калі расплюшчыў ды зноў зірнуй у акно, перад ім ужо мільгалі неахайнія, касабокія хаткі Маркаўшчыны — ускрайны, што атрымала назыву ад Маркавага кляштара.

* * *

Мінулі часы. У дому на Бухарынскай нічога не мянілася. Усе сыцішана чакалі развязкі. Нават праца Малевіча «О Я і колективе» нікога гэтак не цікавіла, як працяг дэбатаў пра ўмеранасьць у мастацтве і предметнасць. Дзені пры дні чакаліся вяртанье Шагала з Масквы...

...Цягнік прыбыў у Віцебск са спазненчынам на п'яць гадзін. Палыміны, раушчы мастак, Марк не паехаў на трамваі, а пайшоў пешкі, разважаў, спадзяваўся, што ўлады павысяць яму аклад, вучні кінуць незразумельныя супрематычныя формулы і вернуцца, але яго чакала расчараваныне. На будынку, дзе раней размешчалася шыльда «Вольная акадэмія», цяпер красавалася іншая — «Акадэмія супрематызму». Марка Захаравіча ніхто не сустрэў. Ён адчыніў дзвіверы, але ніхто ня выйшаў яму настрочаць. Прышчаваты млады хлопец, які некалі вучыўся ў акадэміі, але амаль усе заняткі прагульваў, цяпер вылецеў аднекуль з-за рога і закрычаў ад радасці:

— Марк Захаравіч, Вы?!

— Я. Слухай, Васька, а дзе ўсе?

— Дык Вас паехалі сустракаць, Марк Захаравіч, няйначай!

Шагал пакруціў галавой і пайшоў да ліней. І ў гэты момант да яго выйшла Бэла, як заўсёды элегантная, прыгожая, з гонарам. «Марык! Якая я радая бачыць цябе! Як мы цябе чакалі! А нам зь Ідакай ніхто не гаварыў, што ты прыедзеш!»

— Так, ніхто... — адлучана паўтарыў Марк.

— Марык, ты не захварэў? — Бэла спужана памацала мужаў лоб. І ў гэты ж момант яе азарыла: — Я зразумела. Я ўсё зразумела. Нам неадкладна трэба зъехаць адсюль. Цябе ненавідзяць, як і раней. Ты загінеш тут як майстар, аддаўшы гэтому гораду сябе дарэшты. Давай зъедзем адсюль.

Мастак прамаўчаў, толькі спагадліва ўсыхінчӯся ў адказ, узяў Бэліну руку і пачалаваў яе.

У гэты момант пачулася, як расчыніліся ўхадонія дзвіверы. Гэта вярнуліся Лісіцкі, Малевіч, Ермалаева і Сузін. Па ўсім будынку разносіўся вяслы голас Казімера Севярынавіча: «...его академия была как заплесневевший погреб, в котором самобичуют искусство. Он — торговец старьем. С гордостью я плевать хотел на его предметность, плевал на академизм. Сколько раз я твердил ему: «Марк, брось любовь, брось эстетизм, брось чемоданы мудрости, ибо в новой культуре твоя мудрость смешна и ничтожна. Мы, супрематисты, бросаем тебе дорогу. Спеши! Ибо завтра не узнаешь нас». А он, что бы вы думали? Молчит! Ну, молчит и молчит, молчит и молчит. И-и-ить, мать его так!»

Гэта стала апошнія кропляй, якія перапоўніла душу. «Мы больш тут не застанёмся», — рагучча заяўіў Марк. Некалькі дзён Шагалава сям'я не выходзіла з пакою, а потым назаўсёды пакінула Віцебск.

19 чэрвеня на пасаду Марка Захаравіча прызначылі Веру Міхайлаўну Ермалаеву.

Дэтэктыў за паўгадзіны

Ці можна напісаць дэтэктыў за паўгадзіны? Сёлетнія фіналісты конкурсу маладых літаратарав імя Уладзімера Караткевіча, зладжанага Беларускім ПЭН-цэнтрам, мелі такое заданыне падчас адных з заняткаў. Як высьветлілася, «лёгкі жанр» — справа цяжкая й складаная. Пятро Васючэнка, які напрасіў маладых літаратарав напісаць сынопсіс (кароткі плян) твору, атрымаў мала дэтэктывай і значна больш змрочных твораў у жанры фэнтэзі.

Вызначальны асаблівасцю сёлетняга конкурсу стала тое, што двое аўтараў прадставілі творы пад псеўданімамі прозаістаўства полу — каліртная баба Броня (Максім Восіпаў) і Але́с Жураўскі (абаяльная журналістка радыё «Свабода» Юлія Шарова).

Раман А.Жураўскага «Дон Джавані», які ўжо часткамі зьяўляўся ў Інтэрнэце, тут можа быць тое, што ў яго гэта першы

літаратурны твор.

Баба Броня, створаная Максімам Восіпавым, — цудоўная эстрадная знаходка. Каліртная мова, трэпныя дасціліны жарты, тонкі інтэлектуалізм — посыпех бабе Броні гарантаваны што ў «народных масах», што ў снабіцкіх колах. Даць бы агульшыц гэтыя тэксты таленавітай акторцы ды выпусьціць на тэлеэкран...

Вершы... Іх заўжды шмат — з вершаў пачынае большасць маладых творцаў. Вялікіх адкрыццяў сёлета сярод вершавораў ня здарылася. І гэта нармальна: не абавязаны кожны год у краіне зьяўляцца новы самабытны паэт! Адзінае, што засумуціла асабіста мяне падчас слухання вершаў, дык гэта яўны ўплыў Андрэя Хадановіча на маладых літаратарав: спрабуючы пераняць ягоны рэзонт посыпеху, творцы

міжволі ідуць па шляху эпігонства. Іншая реч, калі распрацоўваюцца ня вобразы і прыёмы Хадановіча, а абазначаныя ім кірункі. Тут можна згадаць для прыкладу «Інтэрнэт-дзённік Барбары Радзівіл», напісаны Марыйкай Мартысевіч. Свой, адрозны голас выявілі на конкурсе Але́с Сушчэўскі і Тацяна Нядбай.

Апрача «разбору палётаў», маладыя літараторы мелі магчымасць убачыць знутры літаратурны працэс — пабыць на літаратурных спарынгах між пісьменнікамі й крытыкамі, на сустэрэчы з Уладзімерам Арловым і Аляксандрам Ірвансоном.

Які плён дасць сёлетні конкурс, пакуль ня могуць сказаць і самі арганізаторы: яны ня вызначыліся, ці выдаваць зборнік не-калькіх аўтараў, як у мінулыя гады, ці толькі раман «Дон Джавані». Но калі выдаваць чарговую «братнюю магілу», навошта вызначаць наймацнейшы твор? Лепей ужо патрымаць у руках новы беларускі раман.

Адам Воршыч

Вершы фіналістаў конкурсу імя Караткевіча

Алена Пятровіч

КАЛІ ПАМІРАЮЦЬ...

Насьледаваньне У.Караткевічу

Калі паміраюць зоры —
На зямлі згасае цяпельца, што грэе вандроўніка,
І чорныя глюгі страшаць разъятранымі крыкам.
Калі памірае вецер —
Ён назаўжды засынае ў струхлелым лаўжы,
А спруцянейля дрэвы жагнаюцца, стоячы ў скрусе,
Трызняны, бачаць, як ветах у змроку кане.
Калі паміраюць птушкі —
Пунсовы заранак заб'е свой апошні цвік
У труну з апалага прэлага ўбогага лісця.
Калі паміраюць камяні —
Вярыгамі ўхнімі стануцца ігрышчы ў шале
І роля ахварніка плягаю будзе ў караньнем давеку.
Калі паміраюць геніі...
Гавеюць камяні на аблогу жыцця
Перад споведзьдзю съцішнай,
Машастовай крывёю ўскарміўшы аголены дол,
У вырай ўзынімаюцца душы
Зынкыленых птушак —
Каб зямлëй на зямлі не зрабіліся юхны съпевы,
У сырдоі туману спакаўля распускаецца вецер,
Парываецца нізка зор, і адна за адною, назіркам,
Адыходзяць на выварат неба.
Іх зараз ня бачна з гарышча.

Яўгенія Манцэвіч

Анатолю Сысу

На сэрцы і целе — раны.
Ахапак гваздзікаў нясу:
Пятнаццаць — дзядам-вэтэрнам,
І два — Анатолю Сысу.

А лівень спыняцца ня стане.
Аскепкі съякаюць з труны.
На белых пакетах съмтаны:
«Нам шэсцьцідзесят год ад вайны».

Нам шэсцьцідзесят год разам з мамай.
І сорак — нам разам зь сястрой.
Вясной паміраць — надта рана.
У час — перамога вясной.

Тацяна Нядбай

***

Я — шэрага мыш. Кыш-ша!
Я Вас атручу сама.
За съценкау — ціша, ціша...
За съценкау — нач, зіма.

Сяргей Прылуцкі

РЫСКІЯ СЭКСТЭТЫ

Вось манаҳ ідзе у рызе
ла старой каменнай Рызе
пад трамвайны пераzon.
Замак, Домская катэдра,
рэстараны ў стылі «рэтра»,
«sorry», «ja», «alas», «pardon».

Мадэрновыя будынкі,
лес латыскэ лацінкі
ды падлёткавы жаргон.
За гаворкай у пасажах
пані й спадары паважна
праганяюць кавай сон.

Ты выходзіш на Barona,
турыстычна варона,
пераходзіш цераз мост:

Алена Рыбік

***

Твайм съвятылом напоены пакой,
у кубках астываюць нашы думкі,
і сонца зв ценем крохкія карункі
з павекаў не змахнүць ніяк рукой.
І гукі заплятаюцца ў спакой,
і дзіверы не прапусьцяць іншых кроکаў,
і толькі да цябе — падаць рукой.

Алесь Сушчэўскі

***

Дзень заакіяніўся і зынік,
Морак праглынуў адлюстраваныні.
Націнае кілямэтравасць цягнік,
Каб прачнунца зябласцю съвітаныня.

Ціха-ціха — ўсе суседзі съпяць.
Пахі перапоўненай прасторы
Сыпелаю страфою — не пазнаць!
Не дагнаць і не перапісаць! —
Набрынє аркуш кожнай порай.

Да пары ня стане прысьпяшаць
Час, закінуты няўмольна пад паліцу...
Ціха-ціха — ўсе суседзі съпяць...
Я ня сплю,
цягнік
і правадніца.

ЛЮДКА СІЛЬНОВА

Красналюдкі

ВЯСНОВАЯ КАЗКА

Гэта казкі а ці чуткі —
Ў Менску ходзяць красналюдкі*?
Гэткім словам, мне здаецца,
Працалюбных чалавечак,
Захавальнікаў багацьца —
Гномаў называў мой бацька,
Ахвяруючы хвілінку,
Каб прыснучы сваю дзяўчынку...
А як ляслула навука,
Красналюдкам зваў унука.

І на казкі, і на чуткі:
Менск трymаюць красналюдкі.
Назіраю, што ні золак,
У аранжавых камзолах,
У штанах з агню і ў паскі
(Як са старадаўній казкі!)

Іх вясёлыя чароды.

У руках — мяцёлкі й вёдры:
Горад вымыць паслья ночы,
Твар ягоны — лоб і вочы.

Днём у нетры не зынікаюць —
Нам спрыяць за мэту маюць:
Прыбіраць лісьцё з дарогі,
Каб хутчэй ляцелі ногі,
Ладзіць клюмбы сирод бруду
Самацьветамі — усюды...

Мала іх, які адсотак,
Ды сакральная работа.
Бо вартуе іх каманда
Беларускі наш парадак!

...Пройдуць хай дзесяцігодзьдзі.
І аднойчы ў нанаходзе
«Баба, гэта — красналюдкі?»
Хай спытае ўнук у Людкі.

*Красналюдкі — гномы. З выгляду — маленькая старая людзі ў яркай вопратцы; яны жывуць у падземных неграх, поўных каштоўных металу і камянёў. Дарэчы, назуву «гномы», што значыць «тыя, хто ведаюць», для гэтых фальклёрных персанажаў прыдумаў у эпоху Адраджэння нямецкі вучоны Парацэльс.

Знакі прыпынку

УЛАДЗІМЕР НЯКЛЯЕЎ

сцвярджжаў паштмайстар Міхаіл Аяв'янавіч...

З савецкім часам пісьменнікі, каб спасыцігілі жыцьцё, з году ў год бралі на выязныя партыйна-гаспадарчыя нарады, далучалі... Неяк паехалі на Палесце. Паапраналі белыя халаты, пайшлі на ферму. Па ўсёй яе даўжыні за партыйна-гаспадарчым актывам, які вядзе і накіроўвае

Пётар Машэрой, тагачасны начальнік краіны, ідзём сабе... Фэрма як фэрма: справа каровы, зълева каровы... Незразумела, што зь імі партыйна-гаспадарчым актыву рабіць? Раптам Машэрой нахіляецца, зазирае адной карове пад

Вечар у скверыку
ля плошчы Перамогі

Ля лаўкі улюблёнай — каштан.
Надзеў зялёны капитан
І важна трymае сьвечы
У казачны гэты вечар.

Ты прыйдеш сюды — у госьці.
Заплечнік, русавы хвосьцік
І нагавіцы ў паскі...
Таксама зь якойсьці казкі!

Абнімеш мяне: «Прабач!..»
Загорнеш у хрумсткі плашч.
Бліснуць аконныя шыбы
Ў сонцы — золаце нібы!

Мы пойдзем з табой у замак —
Далей ад бацькоў і мамак.
Там граюць музыку сноў —
Пра вечнае, пра любоў...

Зялёны клён

Уяўны, пад маім акном,
Бадай, да скону дзён,
Стайць, ахутаны плашчом,
Зялёны маладзён.

Яго люблю я — пагатоў,
Як дзеда з глыбіні
Далёкіх, сцішаных вякоў.
Съпява дзень пры дні:

«Зялёны клён — зялёны воўк!
Ваўчыны твае
Галіны — рвуть паветра шоўк!
І ранак настое...»

Твае напятыя лісты,
Насенінья кіпцюры
Прамень ablіжа залаты
Зь нябеснае нары...»

бруха, задуменна — невядома з чаго — ківае галавой і далей ідзе. І съследам за ім увесь актыў — па чарзе, як адзін чалавек, — давай зазіраць той карове пад брухам і задуменна ківаць галавой. Карова з такай пільнай увагі высокіх гасцей нават зынякавела...

Потым быў абед, на якім Аляксандру Кузьміну, трэцім па пасльі Машэрава начальніку, былуому авіяштурману і някепскому чалавеку, я прачытаў з нагоды ўбачанага чатыры радкі: «Сознанье вспыхнуло багрово, седые опалив виски: те, у кого соски, — коровы! А у кого х... — быки!»

Кузьмін, як і ўсе астатнія на абедзе, дзе не шкадавалі напілів, быў трохі нападлітку — і яму спадабалася. Ён падвёў мяне да Машэрава і сказаў: «Прачытаў яшчэ раз». Ну, яшчэ дык яшчэ... Толькі перадапошніе — перад быкамі — слова на гэты раз у мяне ні вымавілася, я паказаў яго адпаведным жэстам...

Машэрава вершы не кранулі, але ён зачапіўся за іх і ўдаўся са мной у выхаваўчую гаворку. Пачаў з таго, што вось пісьменнікі, маўляў, супраць мэ-

ліярацыі, а асушэнне Палесься («каўтун, — як ён сказаў, — на галаве Беларусі») — гэта подзвіг. Паслья тлумачыў, якія тут чакаюць сельскагаспадарчыя дасягненні, даводзіў, што быўла балоты пракормяць увесь народ, — ну і гэтак далей. Карапей, задача пісьменнікаў — адностроўваць і заклікаць...

Мне не здалося, што ён катэгічна перакананы ў тым, што тлумачыць і даводзіць, інакш бы не тлумачыў і не даводзіў — хто я для яго?.. Тут і згадаў я чэхаўская паштмайстра і нібыта жартам паўтарыў ягоную фразу.

Машэрой, як кажуць, ні ўехаў.

Ён раптам крыўдануў. Але, дзякуючы Богу, не на мяне, на Чэхава.

«Лухта! — сказаў ён (сказаўшы абсалютную прафі). — Мы разъбіраліся з той мэліярацыяй, калі двух працэнтага толькі было асушана. І палякі ў 1930-я трохі падсушылі. Ніхто да нас за Палесце ўсур'ёз ні браўся — мы першыя ўзяліся!»

Машэрой за мэліярацыю Палесься меў орден. Што ж, «і псыхічна здаровыя людзі носяць ордэны».

***

Цікава, што ў Чэхава знакамітае «І на нашай вуліцы будзе съвяті!» кажа — і тым самым выказвае непахіснае перакананьне ва ўсталяваныні справядлівасці ў чалавечым съвеце — Іван Дзымітрыевіч Громуаў, сталы праўбальнік палаты №6, вар’ят... ды яшчэ мужчына 33 гадоў.

***

Доктар Андрэй Яфімавіч Рагін, апінуўшыся ў палаце №6 не як доктар, а як праўбальнік, заўважыў, што «і псыхічна здаровыя людзі носяць ордэны».

«А неўраджай ў нас праз тое, што асушылі пінскія балоты», —

АДАМ
ГЛЁБУС

Сучаснікі

2005. Тата і ўваскращэнні

Шмат разоў тата-нябожык уваскрасаў у маіх снах. Уваскращэнні адбываліся не па маёй волі; прынамсі, яны не залежалі наўпрост ад майго жаданьня ці нежаданьня ўбачыць тату. Таму ў мяне зявілася здагадка, што ўсё паданьне пра Хрыста і ягонае ўваскращэнне будзеца як сон пра Бога. Хрыстос — сон Бога.

10.03.2005, 12:19

1982. Вашчанка і будаўнікі

Чалавек не задаволены тым, што ён ТАКІ чалавек. Да свайго чалавечага яму каріць дадаць чужога, адсюль — чалавек-рыбіна, чалавек-птушка, чалавек-зьмяя... Прага дававання штурхас вынаходніка да адкрыцця. Чалавек лётае, плавае, поўзае, але так і не пазбаўляеца незадаволенасці. Яго бянтэжыць съмяротнасць. Чалавек выдумляе бессым'яротнасць душы, выдумляе ўваскращэнне, але супакоіца ня можа. Свае сумневы наконт бессым'яротнасці ён хавае ў лябірінтах рэлігійных інстытутаў. Чалавек будзе саборы, каб часова забыцца пра небыцьцё. На пэўны час яму тое ўдаеца. Принамсі, гэта ўдавалася зрабіць майму выкладчыку кампазыцыі Гаўрылу Вашчанку. Ён некалькі разоў апавядáў адну і ту ж гісторыю... На будоўлі сабору ў рабочых спыталі, што яны робяць. «Цэглу нашу», — адказаў адзін. «Сыцяну фарбую», — сказаў другі. А трэці абвясціў: «Будую сабор!» Вашчанка агітаваў мяне, як і астатніх сваіх вучняў, «будаваць сабор». Як вучань, я мусіў пагадзіцца з настаўнікам. Але як мастак, я фарбую сціяну. Лепш сказаць, што ты фарбую сціяну, чым ганарыста думаць, нібыта малоюш Бога, адказнага за бессым'яротную душу.

11.03.2005, 12:42

2001. Баба і сад

Адрачэнне ад свайго самага каштоўнага можа быць шчасльцем. Принамсі, гісторыя пра стогадовую вясковую жанчыну, расказаная Алесем Векам, пра тое съведчыць. Пачуўшы сваю блізкую съмерць, баба ўзяла сякеру і высекла дрэвы ў садзе. Шыкоўны сад тая баба даглядала ўсё жыццё, а напярэдадні съходу адраклася ад яго і казала, што вельмі шчасльвай ў адрачэнні. Прагматычныя вяскоўцы, зразумела, асудзілі зынішчэнне саду, назвалі паводзіны старой старэчым маразмам і суцэльнім вар’яцтвам. Мне ж у перадсъм'яротным учынку бачыцца глыбокі сэнс. Я ўяўляю, як доўга старая рыхтавалася, як цяжка ёй далаўся сама ражэнне пасячыць.

Машэрой, як кажуць, ні ўехаў. Ён раптам крыўдануў. Але, дзякуючы Богу, не на мяне, на Чэхава. «Лухта! — сказаў ён (сказаўшы абсалютную прафі). — Мы разъбіраліся з той мэліярацыяй, калі двух працэнтага толькі было асушана. І палякі ў 1930-я трохі падсушылі. Ніхто да нас за Палесце ўсур'ёз ні браўся — мы першыя ўзяліся!»

Машэрой за мэліярацыю Палесься меў орден. Што ж, «і псыхічна здаровыя людзі носяць ордэны».

14.03.2005, 12:46

Так пераяжджае «БелАЗам»

Жодзінскае «Тарпэда» захавала за сабой першае месца, адкінушы «Дарыду» на шостае. Паводле антрапамэтрычных даных маладыя жданоўскія футбалісты яўна саступаюць фактурным белазаўцам.

Рэпартаж Алега Раёўца.

Галоўны матч туро футбольнага чэмпіянату праходзіў у Кунцаўшчыне. На тамтэйшым стадыёне праводзіць хатнія паядынкі ждановіцкая «Дарыда». Каманда толькі трэці сэзон праходзіць у вышэйшай лізе: пазалетасць яна была трываласцю, у 2004 г. заняла 11-е месца. Сёлета пасля чатырох туроў «Дарыда» ішла трэцій, маючы «нуль» у графе паражэнняў і адзін працьничаны мяч. Візит у суботу ў Кунцаўшчыну лідэра чэмпіяната жодзінскага «Тарпэда» адкінушы «Дарыду» на шостае месца.

Выдаткі матчау у выходныя

Найперш дам параду для «нянкоў» (безаўтамабільных) аматараў футболу, якія выбіраюцца на матч з далёкіх мікрараёнаў сталіцы. На матчи лепей выяжджаць за гадзіну, а то і паўтары. Транспарт ходзіць гады ў рады, некаторыя маршруты адменены. Я, напрыклад, ехай з Курасоўшчыны толькі з адной пересадкай, але дарога заняла хвілін піцьдзясяц пяць. Хоць падарожжа цікае — гэта ня з трактарнага заводу цягнушца. Зялёныя пагоркі, пад Сухаравам амаль у нейкас рэдка ляжыць трапілі, потым зноў мікрараён з дзвеяціпярховікамі-блізнятамі. З гістарычных адметнасцяў толькі шыкоўны царкоўны будынак з брукаванкай і агароджай перед галоўным уваходам ды крыжкамі на шыбах. Прынадлежнасць да рэлігійнай дзімінцы так і засталася для мяне загадкай.

Знайсці стадыён было няцяжка. Арыентаваўся на фанацкія дудкі ды барабаны, што віталі адкрыццё гульняй. Гэта былі не-калькі дзясяткаў заўзятараў «Тарпэда». Яны віталі сваіх улон-бёнцаў велізарнымі сіне-чырвонімы сцягамі, ну амаль як на стадыёне «Ноў камп» у Барсэлёнене, ды шматлікімі вершаванкамі.

Утольная арэна

Чытаючы прэсу, я падазраваў, што стадыён у Кунцаўшчыне сымпатычны. Але пабачанае пе-

рэйышло чаканьні. Так, гэта вельмі ўтульная арэна на трох тысячы гледачоў з новымі, яшчэ чыстымі крэсламі. Па пэрыметры стадыёну, адразу за глядацкімі трибуналамі, растуць бярозы. Уяўляю, што тут будзе праз два тыдні — калі «Дарыда» згуляе з «Гомелем», а вясна забуяе ўсімі фарбамі. Увосень ад хараства залатай восені вакол стадыёну ня будзе як вачэй адараўцаў. Прынамсі, будзе чым заніць сябе, нават калі гульня будзе маляцікавай.

Адзінай праблема дарыдаўская стадыён — лёжа прэзы. Мала таго што разъмешчана на ўсходнім трыбууне — у ясны дзень сонца б'е праста ў очы, — да таго ж разылічана толькі на трох прадстаўнікоў журналістскай прафесіі. Адно з крэслau займае судзьдзя-інфарматар з усімі прычындаламі. Добра, што стадыён у суботу быў запоўнены толькі наполову: вольных месцаў хапала. А калі на арэне будзе аншляг? У гэтым пляніне VIP-лёжа выглядала куды больш паважна — і месцаў болей, і, здаецца, ад дажджку лепей абароніць. У суботу, напоўнена, большасць спартовых заўзятараў аддалі перавагу хакейнаму паўфіналу Канада—Расея. Таму знайсці вольнае месца на заходнім трыбууне не ўяўляла цяжкасцю.

«Дарыда», ты — мая надзея

Як і водзіцца ў нацыянальным першынстве, пачатак гульні быў сумным. Ці то каманды прыглядаліся адна да другой, ці грэліся на вясновым сонейку. Пад вечар мноцна пачыпела, ад цеплыні не выратоўвала нават засень заходніх трыбуун.

«Дарыда» адразу села ў глыбокую абарону, нягледзячы на заклікі свайго 30-гадовага галкінера Сяргея Шала: «Не сядаем нізка!» Шумныя жодзінскія заўзятары адразу адзягавалі: «Хлопцы, сядаем нізка!» Шалай сварыўся на сваіх. У парыўнаныні больш выгадна глядзеўся кіпэр «Тарпэда» Ўладзімер Селькін, які як мог падбадзёраў сваіх

Санькаў і Дзёняў.

Маладым футbalістам «Дарыда» было цяжка цягніцца з вонкічнымі гасцініцамі. Па антрапамэтрычных даных жданоўскія хлопцы яўна саступаюць фактурным прадстаўнікам «Тарпэда».

У першым тайме выхаванцы Людаса Румбуша яшчэ даволі паспяхова супрацьстаялі набегам Жодзіна, дзе выдзяляліся Сяргей Ірха, Сяргей Зяневіч, Ігар Трухай ды Віталь Радзівонаў. Раз-пораз «Дарыда» агрэзалася контрактакамі ці банальным вынасам мяча далей ад варот. Пяць разу за гульню мяч вылятаў за межы трыбуун. У перапынку я спэцыяльна пайшоў паглядзець, куды ж дзяяўся скуранны сябра футbalістаў. Аказаўся, што за заходнім трыбуунай вялікі пустыр — пясок са съядамі нядайніх дажджкоў. Відаць, нешта з часам там пабудуюць.

Але ўтрымца нічью да перапынку ня здолелі, прапусыціўши на апошній хвіліне першага тайму выпад Вітала Радзівонава.

Каманды разыліся па раздзяльняльнях — падапечны Юр'я Малеева з прыўзывным настроем, «Дарыда» павесіўши нос. Гледачы скіраваліся ў краму з старожытнай беларускай на-

зай «Каапэратор». Тых, хто засцяўся на трыбунах, забаўлялі камандная песьня на беларускай мове («Дарыда», ты — мая надзея, «Дарыда» — сэрца маладзее») ды дыктар-інфарматар, які апэратыўна паведамляў пра вынікі астатніх гульняў туро. А калі абвясыці, што на чэмпіянаце сьвету па хакеі Расея саступае Канадзе з лікам 0:4, стадыён шчасльві загуў. Цікава, адкуль бяруцца сацыялігічныя выкладкі, што беларусы як адзін выступаюць за саюз з «усходнім сястрой»?

Менскі кацёл

Пресінг «Тарпэда» на вароты ў другім тайме працягнуўся. Хоць «Дарыда» час ад часу пагражала варотам жодзінцаў, прымусіўши Селькіна зрабіць пару сэйваў. Праз пяць хвілін пасля пачатку тайму міліцыя некуды звяяла за заходнім трыбууну жодзінскіх заўзятараў. Шкода хлопцаў. Не, ніхто іх на згаданым пустыры не расстрэльваў. Відаць, толькі пра-верылі дакумэнты і правялі расплюмачальную гутарку. Але якраз у гэты час «Тарпэда» забіла другі гол. У правы ніжні кут паклаў мяч Уладзімер Мароз.

Заўзятары «Дарыда», а такіх

на стадыёне была большасць, засумавалі. Аблігчыў сум толькі выхад на поле форварда жданоўца Фёдара Лукашэнкі — найстарэйшаму гульцу каманды дасцялася неслабая порцыя аплядышмантаў. Што б ні казалі, на менскіх ускраінах яшчэ з павагай ставіцца да гэтага прозывішча.

Потым галкіпэр «Тарпэда» засумаваў і імкнуўся знайсці сабе занятак. Колькі разоў падыходзіў да бутэлькі з вадой, выходит з межы штрафной, падбадзёраўчы аднаклюбінкай: «Хлопцы, пачэрпіце, зусім крыху часу засталася». Нават спрабаваў павіснуць на перакладзіне. Але заўзятар з трыбууны быў суворы: «Не ламай інвентару!»

Хвіліне на 77-й «Тарпэда» пасцівала фінальную крапку — 0:3. З-за межаў штрафной пацэлі паваротах самы выніковы футbalіст клубу — Ігар Трухай. Некалькі дзясяткаў балельшчыкаў падняліся і з сумнымі відам падаліся да выхаду.

«Тарпэда» захавала за сабой першае месца, адкінушы «Дарыду» на шостае.

Зъмены ў «Дынама»

У наступную пятніцу хлопцаў з «Дарыда» чакае няпросты экзамэн — матч на галоўнай арэне краіны з чэмпіёнам краіны, менскім «Дынама». Праўда, стаўлічны клуб пачаў сэзон не найлепшым чынам і займае цяпер восьмас месца. У панядзелак «Дынама» страсянулі чарговыя кадравыя перастаноўкі. Прэзыдэнт клубу Юры Чыж адправіў у адстаўку галоўнага трэнера Юр'я Шуканава, які прывёў каманду да залатых мэдалёў і кваліфікацый Лігі чэмпіёнаў. На ягонае месца прызначаны Аляксандар Башмакоў, што дагэтуль працаўваў з «Тарпэда-СКА». Башмакоў ужо пяты трэнэр за апошнія два з паловай гады ў «Дынама».

А ў наступны дзень нас чакае галоўная падзея вясны. На стадыёне «Дынама» — фінал Кубку Беларусі (пачатак у 18.30). Трэнэр моладзевай зборнай Юр'я Пунтус, што ўзначальвае МТЗ-РПА, супраць свайго былога клубу — барысаўскага БАТЭ. У мінулую суботу на «Трактары» прайшла «генэральная рэпэтыцыя». Каманды сустракаліся ў рамках чарговага туро чэмпіянату. Барысаўскія футbalісты перамаглі з лікам 1:0.

СЪЦІСЛА

Пакарэнне Гамбургу

Максім Мірны і швэд Ёнас Б'ёркман выйграў тэнісны турнір у Гамбургу ў парным разрадзе. У фінале яны перамаглі французаў Фабрыса Сантара і Мішэля Лёдра — 4:6, 7:6 (7:2), 7:6 (7:3). Гэта другі тытул беларуса ў парным разрадзе сёлета і 22-і за кар'еру. Са зъменай партнёра (летас

Макс выступаў з індыйцам Махешам Бхуапаці) справы пайшли значна веселей. Посьпех на Гамбургу дазволіў беларусу ўзняцца на чацвертае месца ў індывідуальным рэйтынгу парных тэнісістоў.

Барсэлёна — чэмпіён
Каталёнская «Барсэлёна», нарэшце, пасля доўгага перапынку заваявала залатыя мэдалі

футбольнага чэмпіянату Гішпаніі. За два туры да фінішу яна згуляла ўнічью з «Левантэ» — 1:1 — і стала недасягальна для пераследніка з мадрыдзкага «Рэалу». Гэта 17-ты тытул каталёнцаў.

Фанэра над Венай
Чэмпіянат сьвету па хакеі 2010 году пройдзе ў нямечкіх гарадах Кёльн і Мангайм. На кангрэсе Міжнароднай хакейнай

фэдэрацыі за кандыдатуру Нямеччыны прагаласавалі 89 чалавек, за Беларусь — 18. Беларусь толькі плянует пабудаваць лядовыя палацы — у сталіцы ўмешчальнасцю 13 тыс. і Жодзіне ўмешчальнасцю 6 тыс. Затое Беларусь адхапіла моладзевы чэмпіянат сьвету (узрост гульцу да 20 гадоў) у падгрупе «В». Ён пройдзе ў сінегні ў Менску.

Герой нашага часу

Нямецкае алімпійскае таварыства ўзнагародзіла футbalіста нацыянальнай зборнай Нямеччыны і брэмэнскага «Вэрдэра» Міраслава Клэзза памятным знакам «За спартовую высакароднасць». У матчы 32-га туру бундэсльгіті супраць «Армініі» пры ліку 0:0 Клэзэ ўпаў у штрафнай плошчы, і арбітар

прызначыў пэнальці, палічыўшы, што было парушэнне. Міраслав падышоў да судзьдзі і растлумачыў, што ўсё было ў рамках правіл. «Вэрдэр», дарэчы, потым перамог, а сам Міраслав забіў мяч з гульні. Клэзэ, ураджэнец Польшчы, слынны сваёй дабрынёй. Ён жартуе, што злосці ягонага любімага сабакі хапае на дваах.

AP, iihf.com,
sport-express.ru

ІНФАРМАТАР

Спартовыя клубы Менску

«Orange Club»
Сквош
зав.Калініна, 16
285-66-65, 674-66-65,
762-66-65

«Hong-Gia»
Ушу, кунг-фу
вул.Енісейская, 4
651-95-18

«Айкідом»
Айкідо
пр.Скарыны, 65 (БНТУ)
вул.Кашавога, 2 (Дом
фізкультуры)
663-20-40, 751-76-33

«Атлант»
Айкідо
вул.Заслаўская, 23/2
708-02-01
Валейбол, баскет-
бол, вялікі тэніс, на-
стольны тэніс, рука-
пашны бой, барацьба
вул.Сапёраў, 5
254-84-05

«Белы Дракон»
Ушу, кунг-фу
вул.Заслаўская, 23/2
240-12-12

«Біяртм»
Валейбол
вул.Фабрыцыюса, 30
227-49-82

«Вымпэл»
Дзюдо, вялікі тэніс
вул.Макаёнка, 27а
264-23-91

«Гарызонт»
Валейбол, баскет-
бол, вялікі тэніс, на-
стольны тэніс
вул.Куйбышава, 41
239-48-59

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

«Эўра-Азія»
Тайцы-циоань
пр.Машэрава, 105 (2-гі
паверх)
209-69-56

«Залатая пальчатка»
Бокс
вул.Казлова, 10
239-04-75, 639-04-75

«Кік-Файтэр»
Тайляндскі бокс,
кікбоксінг
вул.Валгаградская, 15а
266-94-57, 263-74-67

«Съвет фітнесу»
Кікбоксінг, бокс, айкі-
до, тайчи
пр.Машэрава, 20-1
(Вясьнянка)
207-18-23/24, «Velcom»:
101

«Нардзін»
Сучасныя баявыя мас-
тацтвы
вул.Сурганава, 476
237-74-56/58, 237-73-
48

«Алімпік»
Таэквандо

вул.Карбышава, 50
263-20-48/10-45

Тэнісныя корты
Вялікі тэніс, настоль-
ны тэніс
пр.Машэрава, 63
226-92-73

Тэнісныя корты гатэ-
лю «Беларусь»
Вялікі тэніс
вул.Стараёўская, 15
209-75-38

«Удан»
Ушу
вул.Курчатаў, 1
вул.Маякоўская, 129
229-21-93

ФАЦ імя П.Машэрава
Валейбол, баскетбол,
міні-футбол, вялікі
тэніс
пр.Машэрава, 23
226-68-66, 226-95-66

Футбольныя цэнтар
Футбол, міні-футбол,
настольны тэніс
пр.Машэрава, 23
254-81-07, 637-82-33

«Чыук»
Тайляндскі бокс
вул.Кедышкі, 13а (СШ
№115)
668-97-57, 253-80-43

«ЮНІС»
Вялікі тэніс
вул.Усходняя, 129
262-18-43

«Ягуар»
Тайляндскі бокс,
кікбоксінг
пр.Скарыны, 65 (БНТУ)/
пр.Пушкіна, 28 (клуб
«Тунель»)
620-48-64

ПАРТЯ З ГРОСМАЙСТРАМ

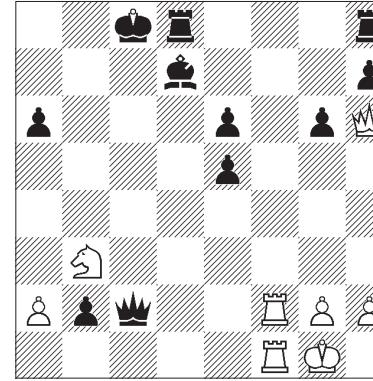
Чытачы працавалі разьмен (18...Fс8-g4), але гросмайстар не паддаўся на «правакацию», адышоўшы 19. Ff3-f2. Цешыць тое, што чорныя пратрымаліся 18 хадоў — на ход болей, чым легіянэр Высоchnы на партыі з Андрэем Жыгалкам на клубным чэмпіянаце. Акрамя гэтага, пахваліца чорным, бадай, няма чым. Фэрзь на g4 глядзіцца камічна, а цэнтральныя пешкі белых гатовыя кроцьціць уперад. Аматары абароны, яднайцеся!

Вашых варыянтаў чакаем, як заўжды, да панядзелка, 19:00. Ход можна даслаць праз форму на bychess.narod.ru/nn/move.html або праста на nnpromedia.by («Kaica»). SMS: 754-04-53.

Імпрэза з доўгай назвой «Сёмае першынства краіны сярод клубных камандаў і камандаў калектыва» адбылася, па традыцыі, у нацыянальным Палацы шахмат і шашак. У пароўнанні з мінулым годам уздельнікаў паменела: ці то сёлета час быў выбраны наўдода (6—10 траўня, разгар святаў), ці то ўзносы аказаліся завялікім (амаль 500 тыс. рублёў для каманды), ці то спрацавала нежаданье функцыянераў Беларускай фэдэрацыі шахмат рэкламаваць свае карысныя ініцыятывы. Лепшага пакідала жадаць ня толькі асвятыленыя турніру ў СМІ, але і стаўленыя да гледачоў. Тыя, хто прыйшоў на афіцыйнае закрыццё да заплянаванага часу — чатырох гадзінай дні, — былі прыземна агаломшаны паведамленнем вахтаркі: «А шахматысты ўжо разьбегліся».

Так ці іначай, тузін клубаў з Берасцьця, Віцебску, Горадні, Менску, Пінску

Як бы вы згулялі?

Kpb8 5. Kc5 Fd4+ 6. Kpf1 Cb5 i Gepripi 3Jatmick
AJTK3: I...Ff2+! 2. T2 f1F+ 3. T11 Df3 4. Cf1+

ВАРТА БАЧЫЦЬ

экзыстэнцыйнага фільму «Джэрды» выкарыстоўваюцца тут, каб расказаць пра апошнюю гадзіні забітага юнацтва.

Рух камэры, зъмены позіркай ствараюць свабоднае і лёгкае, як подых, павуцінне.

Карціна атрымала галоўную ўзнагароду на Канскім кінафестывалі.

Нядзеля, 22 траўня

«Лад», 13.00

«Утрапёная Лоры». Расея, 1991,

рэж. Леанід Нячаев.

Мэлідрама, музычная казка паводле аповесці Поля Геліка «Тама-сіна».

Калі ў дзяўчынкі захварэла кошка,

герайні дапамагае пустэльніца Лоры, якая размаўляе з анёламі і гномамі, лечыць звяроў і птушак. Твор беларускага клясыка Л.Нячаева («Прыгоды Бураціна») у нас мала вядомы, бо пастаўлены ў Рәсей, але стыль мудрага і съветлага кінаказачніка заставіцца непаўторным і пазнавальным.

Дзіцячая книга Поля Геліка ў нас была пад забаронаю, бо ў ёй гаварылася пра Бога.

БТ, 22.05

«Каралева Марго».

Францыя—Нямеччына—Італія,

1994, рэж. Патрык Шэрро.

П.Шэрро падкрэсліваў, што хацей паказаць гістарычных персанажаў жывымі людзьмі — з крэві і плюці. Дзесяцім гэтую кроў і плоць паказваць на варта. Зывярніце ўвагу на Вірну Лізі, якая не пабаялася сыгрэць выродлівую Калярыну Мэдыхы (канскі прыз).

НТВ, 22.40

«Пра пачвар і людзей». Расея,

1998, рэж. Аляксей Балабанаў.

Эстэцкая крыміналная драма.

Да «Братоў» і «Вайны» Аляксей

мовіча ні вышэйшы сярэдні рэйтынг ЭЛА, ні запрашэнні з Украіны гросмайстру Спартака Высоchnы (ЭЛА 2583). Дарэчы, легіянеры, гуляючы на першых дошках, прынеслы «Вэктару» ня дужа многа балаў. «Лепей было даць падзарабіць нашым знакамітым «гросам» або майстрам, — бурчэлі на зіральнікі, — а то вунь Фёдару, чэмпіён Беларусі, гуляе ў расейскім чэмпіянаце за самарскі клуб «Юнайт» на шостай дошцы».

Турнір стаўся добрай школай для маладых кандыдатаў з 11-й менскай спартшколы, а таксама для прадстаўніц прыгожага полу, хоць іхня каманды (адпаведна «Юнацтва» і «Надзея») і апынуліся ў хавасце табліцы.

Пад штанарами «Вясьнянкі» выступілі браты Жыгалкі, Ігар Люцко, Яўген Мачалаў, Міхаіл Гінзбург, Уладзімір Кузанкоў. Лідэр каманды Андрэй Жыгалка з бліскам набраў шэсць пешакаў наўдода. «Вэктар» задаволіўся срэбрам. Не дапамог камандзе бізнесмена Пятра Герасі-

Балабанаў не пазначаў зло дакладаю сацыяльна-імпэрску шыльдичкай. У фільме «Пра пачвар і людзей» ёсьць сіямская блізнянты, садамазахізм і падпольная парнафільмы. Але вычварэнны і агіднае ў карціне эстэтызаваны — фільм на гадавае старыя паштоўкі пачатку XX ст. Тоё, што гэтыя паштоўкі садзяртаўчынныя, — правакацыйны выбар аўтара.

Панядзелак, 23 траўня; аўторак 24 траўня

«Лад», 17.25

«Дзікае паліваньне караля Стака», 1—2 сэрыі. Беларусь, 1979, рэж. Валеры Рубінчык.

Філязофска-гатычная прыпавесьць, дэтэктыв жахаў па аднайменным рамане Ўладзімера Караткевіча. Адна з найлепшых беларускіх карцінаў. Валеры Рубінчык засяроджваецца на пазачасовых момантах, на застылай пазіцыі праклёну й наканаваньня. Сцэна ўцекаў у рапідзе і са зъменаю колераў, са мотнае дрэва, якое падае — і шымлівая музыка Яўгена Глебава.

Андрэй Расінскі

КАICA

Рэйтынг is nothing

прадэмансправалі сваю моц *urbi et orbi*. Практычна ўсе гульцы — і першаразраднікі, і міжнародныя гросмайстры — біліся да апошніх пешакі.

Ад пачатку выявілася, што прэтэндентаў на выхаду ў Еўрапейскую лігу будучы леташнія лідэры — «Вясьнянка» і «Вэктар». Інтыгі дадаваў хіба выступ каманды Рэспубліканскага цэнтра алімпійскай падрыхтоўкі, кіраунікам якога ўдалося «пераманіць» з «Вясьнянкі» міжнароднага майстра Юр'я Ціханава. Тым ня менш, насыпех сабранай камандзе РЦАПу цяжка было канкураваць з загартаўнімі клубамі. І «Вясьнянка», і «Вэктар» толькі між сабой зрабілі нічью, а ўсе астатнія шэсць матчоў выйгралі, набраўшы па 13 камандных пунктаў. «Вясьнянка» захавала чэмпіёнскі тытул, «Вэктар» задаволіўся срэбрарам. Не дапамог камандзе бізнесмена Пятра Герасі-

Пятніца, 20 траўня

БТ, 12.10

«Наши суседзі».

Беларусь, 1957,

рэж. Сяргей Слашноў.

Побытавая камэдыя.

Карціна цікавая ўдзелам выбітнага актора Глеба Глебава, які выканалаў ролю затурканага мужа Людмілы Паўлаўны; ягоны герой мяккі, далікатны, інтэлігентны, які стаміўся змагацца, але здолыў на «падполны» супраціў.

НТВ, 22.40

«Прыстанак зла».

Нямеччына—З

дзе варта быць

ВЫСТАВЫ

Нікіфароўскі

Да 23 траўня ў аддзеле беларускай літаратуры Нацыянальнай бібліятэکі (вул. Кірава, 49) працуе выставка «Пачынальник беларускага народнага ўстаўства», прысьвечаная 160-гадзьдзю з дня нараджэння Мікалая Нікіфароўскага — этнографа, фальклорыста, асьветніка.

Прыхільнасць

Да 21 траўня ў каварні-бары «Лёндан» (пр. Ф. Скарыны, 18) праходзіць выставка Ануша Каўшарана «Прыхільнасць».

Доўгія вёрсты вайны

Да 3 чэрвеня ў Музее гісторыі беларускай літаратуры (вул. М. Багдановіча, 15) працуе выставка «Доўгія вёрсты вайны».

ІМПРЭЗЫ

Напалеон у Менску

19 траўня а 18-й гадзіне ў Гістарычнай майстэрні (вул. Сухая, 25) — вечарына «Напалеон Орда. Маастак, музыка, змагар». Выступоўцы: Леанід Акаловіч, Ігар Гатальскі, Анастасія Федарук.

З радзімы Астрыд

Ліндгрэн

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі 19 траўня а 17-й пачатковыцца швэдзка-беларускі дні літаратуры і паэзіі з удзелам швэдзкіх пісьменніц Ганны Хальгрэн, Майгула Ахельсан, Ені Тунэдал. Вечарыны таксама пройдуць у Пінску (20 траўня) і Горадні (21 траўня).

Streetracing

21 траўня ў Салігорску праіздзе фестываль «Streetracing» з правядзеным заездам на чвэрць мілі, выставамі аўтатэхнікі і конкурсамі.

Зялёны гран-пры-2005

21–22 траўня ў Горадні, ва ўрочышчы Пышкі на турбазе «Крэйдовая гора», адбудзеца фестываль аўтарскай песні «Зялёны гран-пры-2005». Т.: 78-78-269.

КАНЦЭРТЫ

WestWorldClub

27 (пт), 23.00 — гурт «Уматуман» (Расея). Квіткі: ад 40 000 да 100 000.

К/з «Менск»

27 (пт) — творчая суперечка з аўтаркай і выкананіцай Ірынай Гнацюк. Квіткі: 5 000—10 000.

Палац Рэспублікі

24 (аўт) — канцэрт Аляксандра Разэнбайма.

ПК прафсаюзаў

19 (чц) — джазавы піяніст Даніел Крамер і Ганна Карапёва (саксафон, вакал) з праграмай «Цуды джазавага раблю».

ТЭАТРЫ

Опера

19 (чц) — «Кармэн».

20 (пт) — «Набука».

21 (сб) — «Іяланта».

26 (чц) — «Вечар старадаўняга рамансу».

28 (сб) — «Кармэн».

29 (недз) — гала-канцэрт беларускай оперы.

Тэатар-студыя

19 (чц) — «Мы ідзём глядзець Чапаева».

20 (пт), 21 (сб) — «Выкраданьне Алены».

22 (недз) — «Айсэдора. Танец каханьня».

Моладзевы тэатар

19 (чц) — «Позынне каханьне».

20 (пт) — «Вясельле будзе, альбо З хлускіні мыты не бя-руць».

21 (сб) — «Тойбэле і яе дэмэн».

Музычны тэатар

19 (чц), 20 (пт) — «Юнона і Авось».

22 (недз) — «Цыганскі барон».

Новы драматычны

тэатар

19 (чц) — «Зацюканы апостал».

Тэатар імя Горкага

19 (чц) — «На залатым возе-ры».

20 (пт) — «Тэрмінова патрабуеца самагубца».

21 (сб) — «Суцяшальнік удоў».

22 (недз) — «Сунічная паяня».

Купалаўскі тэатар

19 (чц) — «Чычыкаў».

20 (пт) — «Уваходзіць свабодны чалавек».

21 (сб), 22 (недз) — «Чорная панна Нясьвіжу».

К/з «Менск»

20 (пт) — «Кажан».

Тэатар беларускай

драматургії

20 (пт) — «Містэр Розыгрыш».

21 (сб) — «Чорны квадрат».

22 (недз) — «Адэль».

24 (аўт) — «Параходы жарсыці».

25 (ср) — «Песьні вайка».

27 (пт) — «Валянціна».

28 (сб) — «Чорны квадрат».

29 (недз) — «Нязваны госьць».

КЛЮБНАЕ ЖЫЦЬЦЁ

Акварыюм (762-49-01)

21 (сб), 18.00 — «Garadzkija»,

«IQ48», «Krona», «Parason».

Квіткі: 8 000.

28 (сб), 18.00 — фэстываль

трыб'ют «Час Званочкай Forever». Квіткі: 10 000. Загада — 8 000.

Рэактар (228-61-60, 268-61-07)

26 (чц), 19.00 — фэстываль

гітарыстаў «Грыфафілія».

Больш за чатыры гадзіны толькі

інструментальны гітарны музыкі

ў стылях блюз, джаз,

ф'южн, хэві і інш. Выступаюць

Сяргей Анцішын (аркестар

М.Фінбэрга), Сяргей Трухановіч («Крама», «Палац»), Георгі Нікарасаў («GHK Project», «Snakecharmer»), Аляксей Хмялеўскій («Diamond Rose», «WhiteCrow») ды іншыя. Квіткі:

11 000 (танцплоцоўка),

15 000 (столікі)

27 (пт), 18.00 — мэтал-шоў

«Hard Life — Heavy Music/Metallection-Fest» з удзелам

гуртоў «Asguard», «Soncavarot»,

«Камаедзіца», «Soulsides

Partyzone», (міні-прызэнтация

альбому «Съмерці няма»),

«Imprudence», (прызэнтация

альбому «Road to nowhere»),

«З.Б.М.Я.Я.», (прызэнтация

альбому «Уёс дзеля Vas!»).

Квіткі: 9 500 (танцплоцоўка),

12 000 (2-гі паверх).

Bronx (288-10-61, GSM

«Velcom»: 103 i 105)

19 (чц), 22.00 — dj Dasha

Pushkina, dj Top, dj Grizzly, dj

Bergamo, dj I.F.U.

20 (пт), 22.00 — жывая музыка.

21 (сб), 23.00 — «Baltic

Connection».

25 (ср), 22.00 — «Acoustic

Band».

iZiوم (206-66-18)

19 (чц), 22.00 — «Royalty

R'n'B»: dj York (Масква), dj

Gamer.

20 (пт), 22.00 — «Love Party»: dj Jerry B.

21 (сб), 22.00 — «Latinos Party»: dj Lexa.

Белая вежа (284-69-22, 239-16-00)

19 (чц), 23.00 — «White Tower Party»: dj Grizzly, dj Top, dj Bergamo.

21 (сб), 23.00 — жывая музыка.

Блінджак (219-00-10)

19 (чц), 23.00 — dj Egor.

20 (пт), 23.00 — dj Yuliy Metelskiy, dj Max Laitov.

21 (сб), 23.00 — dj Top, dj Max Laitov.

Madison (219-00-10)

20 (пт), 23.00 — «Syke'N'Sugarstar» (DE).

21 (сб), 23.00 — dj Grizzly.

X-Ray (223-93-55)

20 (пт), 22.00 — dj Top.

21 (сб), 23.00 — dj-bar.

КІНО Ў МЕНСКУ

«Аўрора» (253-33-60)

«Званок-2»***: 20 (пт) 16.40,

18.50, 21.00; 21, 22 (сб, недз)

14.30, 16.40, 18.50, 21.00.

«Зоркавыя войны. Эпізод III: Помста Сытхай» (прем'ера, 2с):

20—22 (пт—недз) 12.00 (іл),

15.00, 17.50, 20.40.

«Берасьце» (272-87-91)

«Царства нябеснае»*** (2с): 20

(пт) 18.00 (іл), 20.45; 21, 22

(сб, недз) 14.30 (іл), 18.00,

20.45.

ЛЕВЫМ ВОКАМ

Зброя для Калумбіны (частка 2)

Ня трэба баяцца апазыцыянера з ружжом. Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Выбухам мэдыйнай бомбы магутнасцю мільён мэгатон стала навіна, што насы апазыцыянеры затарыліся пушкамі і гексагенам ды тусяюща на замежных сэмінарах, дзе замест штудый прававых асноў ўсходнейскай інтэграцыі качаюць торсы і біцэпсы. Да 2006 г., згодна з «Актам аб дэмакратыі», ім патрэбна трансфармавацца ў баеўкоў, «здольных поўнасцю дэстабілізаваць ситуацыю ў Беларусі».

Дзіўная рэакцыя ўладаў на апошнія зыгзагі апазыцыйнага модусу вівэндзі. Замест таго каб глядзець на рэчы ў пэрспэктыве, яны чамусыці стопяць трафік, адрасаваны дэмфашистам партыі ствалоў.

Хіба сам Вярхоўны Розум не казаў, што апазыцыя наша памерам з амёбу і галоўным чынам займаецца дзерыбанам грантаў? Падзяліць грант, я вам скажу, гэта не праспект перайменаваць. Гэта складаны і цяжкі з псыхалагічнага гледзішча працэс дасягнення міжгрупавога кампрамісу. Відавочна, час ад часу эмоцыі зашальваюць, і тады паханы беларускай дэмакратыі сварца.

А вось калі ў кожнага адмарозка будзе валына, падзел грошай набудзе летальны, але зручны для ўладаў фармат. Дадатковы аргумент: як даводзіць любімая «У цэнтры ўвагі», акрамя ўсяго, бацькавы апанэнты заняліся яшчэ і збытам наркатаў. А ад пушэра да тарчка (гл. «транспойтинг») — адзін крок.

Калі ё спэцслужбам сапраўды балела за грамадzkую бяспеку, напярэдадні

такога адказнага мерапрыемства, як аднаўленыне Аўгустоўскага каналу, ён бы даў перакідцы зброі і наркатаў «зялёнае сівято».

Уявіце, як пышна выглядаў бы апазыцыйны кардэбалет падчас падзелу сівежай траншы амэрыканскага Кангрэсу — пяці лімонаў.

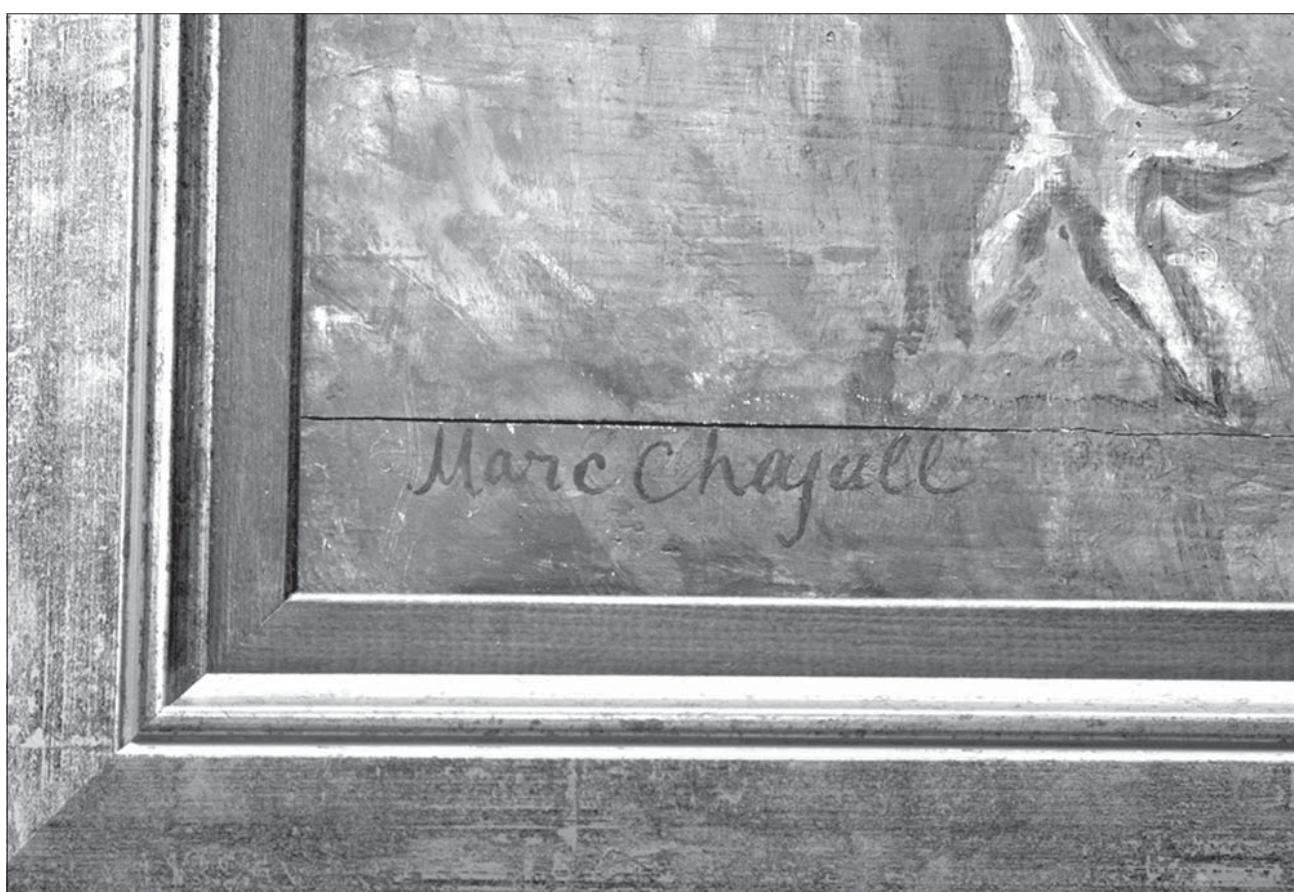
— Такім чынам, — пачынае лідар камуністычнага мобу К., уцягнуўшы ў нос добрую палоску какаіну, — на кану пятак лімонаў. Як будзем дзяліць капусту, карашы?

— Ха-ха-ха, — гэта прабіла на съехе нацыяналіста В., які ўжо жыць ня можа без таго, каб не задалбець пару «караблікай».

— Можа, па справядлівасці — кожнаму па мільёне? — глядзіць на візві жаласнымі і ашклянельмі вачамі сацыял-дэмакрат Ш. У чувара страшэнны аўт, яго відавочна ламае.

— А якія ў вас аргументы? — закідаючы ў рот жменю амфітамінаў, кажа ліберал Л.

І тут на адхадняку канчаткова паплылі мазгі лейбарыста Б. Яму здаецца, што па пакоі ў стылі карцін Гераніма Босхі носіцца чорт (чамусыці, праўда, чорт з вусамі), які намагаецца зацягнуць яго ў чысьцец. Аматар прафсаюзных правоў дастае калаш і пачынае пляваща агнём навокал. У адказ ліберал выкідае М-16 з надпісам «Батано Саакашвілі» і лупіць. Камуніст К. падае пад перакрыжаваным агнём, аднак перад съмерцю пасыпвае рымэйкнүць подзывіг Марата Казея — ірве на сабе лімонку разам з усёй народнай кааліцыяй. Усё закончана, і зранку Патрушаў радасна рапартуе, што нічога ня будзе замінаць будаўнічым атрадам БРСМ выкапаць Аўгустоўскі канал у патрэбны тэрмін.

Набывайце Шагала

Антыкварны дом Paragis стварыў сэнсацыю: на аукцыёне продаж выстаўлена адзіная ў Беларусі аўтэнтычная карціна Марка Шагала.

Жывапісны твор Шагала ня мае назвы і ўяўляе сабою экспрэсійную выяву пеўня, за якой бачныя чалавечыя постаці. Стартавая цена карціны, напісанай на трах дубовых дошках, — чвэрць мільёна даляраў. Рэкорд для Беларусі.

Калі мастак у 1920 годзе пакінуў Беларусь, большая частка яго тутэйшага даробку расцерушылася па съвеце. Віцебскі пэрыяд Шагала найболыш поўна прадстаўлены ў зборах Pacei. У Беларусі ж пераходзіцца толькі некаторыя з ягоных графічных работ паваенага, французскага пэрыяду, падораныя мастаковымі сваякамі Цэнтру Шагала ў Віцебску. А пра існаваныне ў Беларусі ягонасі карціны ня ведаў нікто. Сэнсацыя навідавоку. Адзіную карціну Марка Шагала, што зберагалася ў Беларусі, можна ўбачыць штодзень ад 9.00 да 19.00 у памяшканы Тэатру беларускага драматургія (Крапоткіна, 44) да 29 траўня. А ў той апошні дзень кожны з нас мае шанец узяць уздел у таргах. Тамака ж будзе экспанавацца й прадавацца творы Міколы Селепчuka, а таксама Ісачова, Зьевара, Савіча, Бархаткова, Бушчыка. Аўкцыён 29 траўня будзе відовішчным. А да гэтага часу любы наведнік выставы можа ўбачыць сапраўдныя шедэўры — пакуль бясплатна — ды прыкінуць свае фінансавыя магчымасці.

Сяргей Харэўскі

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

РАСКОПКІ

Моладзевая суполка Светлагорскай раённай арганізацыі ТБМ, Інстытут гісторыі НАН Беларусі з 20 чэрвеня да 4 ліпеня ладзяць моладзевую археалагічную экспедыцыю. Месца раскопак — ля вёскі Адрубы (Жлобінскі р-н Гомельскай вобл.). Да ўздузу запрашваючыя дзяўчата і юнакі — научвэнцы 8—11 клясаў, студэнты, а таксама моладзь з грамадzkіх аўтадананняў. Уздуз — добрахвотны і неаплатны. Праца на чатырох гадзіні ўдзені на раскопках старжытнага гарадзішча. У экспедыцыі можна брацца ўздуз увес час альбо частку дзён.

Тэл./факс (02342)-4-33-49, 4-76-13 (Вадзім Богдан, Тэльман Масльюкоў), тэл.: 8-029-533-09-56 (Міхась Наскоў), e-mail: mc-part@tut.by ці asvieta@tut.by

ВІТАНЬНІ

Аляксандра ібн Іванавіча віншуем з Народзінамі! Будзь разам з намі! Усе мы

КАНТАКТЫ

Запрашаем да супольных дзеяньн-

няў і каардынацыі бацькоў, якія збіраюцца аздаваць дзетак у садок. Падзелімся актуальнай інформацыйой пра сучасны стан беларускамоўнай дашкольнай адукцыі ў Менску. Крысыціна Вітушка: 236-18-77, 632-27-43; Вераніка Лебедзь: 233-61-89

Куплю мэдалі «За адзяў», «За перамогу над Германіяй», ордэн Чырвонай зоркі. E-mail: bonder@tut.by

КНІГІ

Дабрачынная раздача кніжак па археалёгіі, філязофіі, паліталёгіі, мовазнаўстве на прыкладных умовах; новыя ды рэдкія кнігі. Фільмы на CD, значкі, часопісы ды газеты на Румянцава, 13 (ТБМ). Панядзелак — пятніца (13.00—19.00). Т.: 707-40-11

Прадад кнігі: «Творы» Гётэ, «Творы» К. Каліноўскага, «Змагарнія дарогі» К. Акулы, «Ад родных ніў» Л. Геніюш, Прага, 1942г., факс. выда.. «Армія Краёва на Беларусі». Я. Сімашкі ды інш., багаты выбар кніг па гісторыі, архітэктуры, пазізі, мастацтве, археалёгіі. Т.: 753-70-05

Шукаю даваенныя кнігі і пэрыёдкі

па шахматах ды шашках, часопіс «Сказки в России» (выд. Сарокін, Івана-Франкоўск).

Дапамагу знайсці патрэбную кнігу, аўдый, СД. Пралану «Дзяды», «Крымскія санэты» (польская і беларуская мова), кнігі па гісторыі, фальклёры. Т.753-91-96

ПРАЦА

Якасна выканану пісмовыя працы па беларускай гісторыі, літаратуры і мове. Зьвяртацца загадзя пасля 17-й. Т.: 235-18-72. Юры

Беларускамоўныя няні і гувэрнанткі ў сем'і, дзе размаўляюць на роднай мове.

T.: 226-50-31,
8-029-750-14-11. Іна

Шукаю даваенныя кнігі і пэрыёдкі

Запрашаем у падарожжа

21 траўня

па маршруце: **Нясвіж—Наваградак—Слонім—Жыровічы—Сынкавічы.**

Кошт: 22 тыс. рублёў

22 траўня

Смургонь—Залесьсе—Жупраны—Кушляны—Гальшаны—Баруны—Крэва.

Кошт: 20 тыс. рублёў

29 траўня

«Браслаўскі край»: Параф'яна—Сітцы—Глыбокае—Удзела—Мосар—Браслаў—Слабодка—Відзы.

Кошт: 24 тыс. рублёў

11—12 чэрвень

Вільня—Трокі—Меднікі.

Кошт: 35 зўёра

T.: 279-05-85, 232-54-58, 622-57-20

(Зыміцер)

264-12-38, 776-24-35 (Павал)

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:

З. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А. Луцкевіч,

У. Знамяроўскі (1920), С. Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Наста Бакшанская

галоўныя рэдактары Андрэй Дыніко

фотарэдактар Арцём Лява

нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко

мастакі рэдактар Сяргей Харэўскі

выдавец і заснавальнік Фонд выдання газеты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/c 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@promedia.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая, 12 палос

фарматам A2, 6 друг. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларусь Дом друку». Менск, пр. Ф. Скарыны, 79. Рэдакцыя не нісе адказнасць за звесткі рабітадычнага выдання №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзеная Міністэрствам інфармації Рэспублікі Беларусь. Йордычны адрес: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а. Р/р 3015212000012 у МГД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 3464. Газета выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны ў друк 20.00 11.05.2005.

Замова № 2864.

Рэдакцыйны адрес: Менск, Калектарная, 20а/2а